

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ П О Л И Й В А Ў Р Т А М А Х С У С С
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
САМАРҚАНД ИҚТИСОИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ**

“ТАРМОҚЛАР ИҚТИСОДИЁТИ” КАФЕДРАСИ

Р.Ж.КУРБАНОВА Н.А.ЭШҚУВВАТОВА

**«КОРХОНА ИҚТИСОДИЁТИ» ФАНИ БЎЙИЧА
АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР УЧУН
УСЛУБИЙ КЎРСАТМА**

САМАРҚАНД 2020

Тақризчилар: и.ф.н., Б.Абукаримов
и.ф.н., доц.Ш.Султонов

Ўқув кўрсатманинг мақсади бакалаврларга савдо корхоналари фаолияти бўйича чуқур билимлар бериш; уларнинг кўсаткичларини таҳлил қилиш усулларини чуқур ўрганишни таъминлаш; корхонанинг очилиши ва унинг фаолиятини тугатиш; мавжуд шароитларнинг корхона фаолиятига таъсири; корхоналарни бошқариш, режалаштириш ва прогнозлаш; корхонанинг асосий фондлари ва унинг ишлаб чиқариш қуввати, айланма маблағлари, ходимлари ва иш ҳақи, маҳсулот сифати ва унинг рақобатдошлиги, корхонасининг харажатлари, фойдалари ва рентабеллиги корхонанинг ижтимоий-иқтисодий самарадорлигини ошириш йўллари аниқлаш каби масалалар тўғрисида назарий ва методологик билимларга, кўникмаларга эга бўлишини таъминлашдан иборат.

Ўқув кўрсатма 5230100- Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) бакалавр йўналишида таълим олаётган талабаларга мўлжалланган. Ундан олий таълим муассасалари мустақил-изланувчилар, талабалар, малака ошириш курслари тингловчилари, соҳа раҳбарлари ва мутахассислар ҳам фойдаланишлари мумкин.

МУНДАРИЖА

1-Мавзу:	"Корхона иқтисодиёти" курсининг мазмуни ва вазифалари	3
2-Мавзу:	Корхона бозорнинг мустақил хўжалик юритувчи субъекти	4
	Тестлар	14
3-мавзу.	Корхонанинг очилиши ва унинг фаолиятини тугатиш	16
	Тестлар	16
4-Мавзу.	Мавжуд шароитларнинг корхона фаолиятига таъсири	19
5-Мавзу.	Корхоналарни бошқариш	20
	Амалий машғулотлар	25
	Тестлар	26
6-Мавзу	. Корхонани режалаштириш ва прогнозлаш	28
	Амалий машғулотлар	28
	Тестлар	30
7-Мавзу.	Ишлаб чиқаришнинг иқтисодий ва ижтимоий самарадорлиги	31
	Амалий машғулотлар	31
	Тестлар	34
8-Мавзу.	Корхонанинг асосий фондлари ва унинг ишлаб чиқариш қуввати.	37
	Амалий машғулотлар	46
	Тестлар	61
9-Мавзу.	Корхонанинг айланма маблағлари	

		64
	Амалий машғулотлар	68
	Тестлар	74
10-Мавзу.	Корхона ходимлари ва иш ҳақи	78
	Амалий машғулотлар	87
	Тестлар	92
11-мавзу	Корхонада маҳсулот сифати ва унинг рақобатдошлиги	96
12-мавзу.	Ишлаб чиқариш корхонасидаги нархлар ва нарх кўрсаткичлари	98
13-Мавзу.	Ишлаб чиқариш корхонасининг харажатлари, фойдалари ва рентабеллиги	98
	Амалий машғулотлар	99
	Тестлар	111
14-мавзу.	Корхонанинг инвестицион фаолияти	113
	Амалий машғулотлар	114
	Тестлар	116
15-мавзу.	Корхонанинг хавфсизлик ва тижорат сирлари	118

1-Мавзу: "Корхона иқтисодиёти" курсининг мазмуни ва вазифалари

Иқтисодиёт - бу жамиятнинг турли хил эҳтиёжларини қандай қондириши ҳақидаги инсон билимлари соҳасини белгилайдиган кўп қиррали категория. **"Корхона иқтисодиёти"** бу мустақил тижорат ташкилоти - **корхона (ўрганиш предмети)** нинг бизнесни юритишнинг асосий қонунларини (**ўрганиш объекти**) ўз манфаатларини амалга ошириш нуктаи назаридан ўрганадиган мустақил амалий (**функционал**) фан. Тадқиқот **ишлаб чиқариш жараёни қонуниятлари ва амалий ишлаб чиқариш мақсадларини амалга ошириш усуллари билишга** асосланган бўлиб, иқтисодиётнинг асосий принциплари бошқарув жараёнида амалга оширилиши кераклиги - тежамкорликни таъминлаш, оптималликни, даромадлийликни ва рентабелликни таъминлашга қаратилган:

1. тежамкорлик деганда,

2. оптималлик деганда, _____

3. даромадлийлик бу _____

4. рентабиллик иқтисодий фаолият сифатида баҳоланади _____

"Корхона иқтисодиёти" курсининг вазифалари.

Ушбу курсни ўрганиш натижасида талабалар:

1. Фаолият туридан, ҳуқуқий шакли ва ҳажмидан қатъи назар, Ўзбекистон иқтисодиётида корхона фаолиятининг асосий ғоялари ва тамойилларини ўрганиш;
2. Бозор иқтисодиёти шароитида турли даврда корхона хатти-ҳаракатлари табиатини тушунишни ўрганиш;
3. Иқтисодий ҳисоблаш усуллари пухта эгаллаш ва самарали бошқарув қарорларини қабул қилишда амалий кўникмаларга эга бўлиш.

2-Мавзу: Корхона бозорнинг мустақил хўжалик юритувчи субъекти

Корхона тушунчаси.

Бозор иқтисодиётидаги корхона .

Корхона хўжалик юритувчи субъект сифатида.

Халқ хўжалигидаги корхоналарнинг таснифи.

Тадбиркорликнинг ассоциатив шакллари.

Корхонани (юридик шахсни) ташкил этиши ва тугатиши.

Корхона таърифи

"Корхона" атамаси иккита асосий маънога эга:

✓ *тор маънода* – _____

✓ *кенг маънода* – _____

Ушбу тушунча - корхона - бир қатор синонимларга эга: тижорат ташкилоти, корхона, компания, корпорация.

Ушбу туркумдаги энг кенг тушунча - ТАШКИЛОТ – _____

Тижорат ташкилотининг хусусиятлари _____ .

Қонунчилик нуқтаи назаридан корхоналар **тижорат ташкилотлари** ҳисобланади.

КОРХОНА- _____

Давлат, муниципал, коллектив, шахс (оилавий, хусусий) ни фарқлаб олинг.

КОРХОНА- _____

_____ . Корхона ҳар қандай юридик шаклдаги ва фаолият соҳасидаги тижорат ташкилотидир. Корхоналар қуйидаги турларга ажратилади:

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓

✓

✓

✓

КОМПАНИЯ деб

КОРПОРАЦИЯ –

Бозор иқтисодиётидаги корхона

Замонавий жамият товарларни яратиш, ишларни бажариш ва хизматларни кўрсатиш орқали ўз эҳтиёжларини бизнес фаолиятини олиб бориш деб таснифлаш мумкин. Ҳозирги кунда республика иқтисодиёти бозор хусусиятига эга. Чундай қилиб, бозор иқтисодиёти шароитида фаолият юритувчи замонавий корхоналар фаолиятини кўриб чиқиш ва ўрганиш одат тусига киради.

Мамлакатимизда бозор муносабатларининг ҳозирги ривожланиш даражаси қуйидаги омиллар билан белгиланади:

✓

✓

✓

✓

✓

Замонавий корхона иқтисодиётини ўрганишда тизимли ёндашувга амал қилиш керак, яъни корхонани атроф-муҳит билан чамбарчас боғлиқ ва ўзаро боғлиқ бўлган унинг таркибий қисмларидан (таркибий бўлинмалар, бизнес йўналишлари ва бошқалар) иборат таркибий тузилма сифатида кўриб чиқиш керак. Корхона иқтисодиётини ўрганишнинг ушбу йўналиши бўйича унинг очиқ тизим сифатида ишлаш назариялари ривожланиб бормоқда, уларни энг содда даражада схема бўйича тавсифлаш мумкин:

Корхоналарга бевосита таъсир қиладиган субъектлар: _____

Билвосита таъсир қилувчи омиллар: _____

Бизнинг атрофимиздаги бозор муносабатларининг ҳозирги ривожланиш даражасидаги ташқи муҳит мураккаблик, ҳаракатчанлик, ноаниқлик ва унинг барча омиллари ва субъектларининг ўзаро боғлиқлиги билан тавсифланади.

Ўз навбатида, компания ташқи муҳитда товарлар этказиб берувчиси, ресурслар истеъмолчиси, рақобатчи сифатида ишлайди.

Корхона хўжалик юритувчи субъект сифатида

Қонун ҳужжатларига ва халқаро иқтисодий амалиётга мувофиқ бозорда тадбиркорлик бизнес юритиш деб ҳисобланади. Тадбиркорлик– _____

Замонавий жамиятда тадбиркорлик якка тартибдаги тадбиркорлик орқали ёки тижорат ташкилотлари (корхоналар, корхоналар) орқали амалга оширилиши мумкин. Чундай қилиб, корхона тадбиркорлик тузилмаси ҳисобланади.

Корхонада тадбиркорлик тамойиллари қуйидаги омиллар асосида амалга оширилади:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Қонунга мувофиқ, тегишли ҳуқуқ давлат рўйхатига олинганидан кейин тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш (бизнесни юритиш) мумкин.

Фуқаролар якка тартибдаги тадбиркор ёки юридик шахс томонидан қонун томонидан рухсат берилган шакллардан бири давлат рўйхатидан ўтказилгандан кейин Ўзбекистонда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқига эга.

Чундай қилиб, корхона бу қонунчилигимизга мувофиқ юридик шахс мақомига эга бўлган тижорат ташкилоти.

Юридик шахс - _____

Ушбу таърифга мувофиқ юридик шахс учун асосий ва қўшимча талаблар шакллантирилган. Асосийлари: _____

Қўшимча: _____

Халқ хўжалигидаги корхоналарнинг таснифи

Корхоналарни тармоқ бўйича таснифлаш.

Одатда ижтимоий ишлаб чиқариш тизимида иккита соҳани ажратиб кўрсатилади:

✓ _____

✓ _____

Бу сфера ***саноат тармоқларига*** бўлинган - _____

Корхона саноат секторининг ***маҳсулот*** таърифи - _____

маъмурий ва ***ташкилий*** - _____

Моддий ишлаб чиқариш доираси
интеграциялашган саноат

Номоддий соҳа
саноат

I. _____

ихтисослашган тармоқлар

II. _____

III. _____

Корхоналарни иқтисодий фаолият турлари бўйича таснифлаш _____

Корхоналарни ўлчамлари бўйича таснифлаш.

Корхоналарни ўлчамлари бўйича таснифлашнинг асосий мезони _____

_____ .

✓ ***Кичик*** - _____

✓ ***Ўртача*** – _____

✓ ***Катта*** – _____

✓ ***Ўта катта*** – _____

Ушбу қонунда рақамга қўшимча равишда кичик бизнес мезони билан белгиланади _____

Ва шунингдек _____

Корхонанинг ҳажми ва соҳаси ўртасида (машинасозликда - йирик ва айниқса катта, умумий овқатланишда - кичик ва ҳоказо) ўзаро боғлиқлик мавжуд.

Франчайзинг - бу кичик бизнеснинг тури _____

Корхоналарни капиталга эғалик бўйича таснифлаш.

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Корхоналарни мулкка кўра таснифлаш.

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Корхоналарни юридик шакллари бўйича таснифлаш.

Корхона шакли - _____

Якка тартибдаги тадбиркорлик- _____

Ҳамкорлик - _____

Жамият - _____

Кооперативлар - _____

Унитар корхоналар _____

_____ . Бундай корхоналарнинг мулки _____

Оддий ҳамкорлик - _____

Схема 1. 1. Бизнесни юритишнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари.

Тадбиркорлик фаолиятини юридик шаклининг тури	Уюшманинг хусусияти	Капитал хусусияти	Иштирокч илар	Компания номи.	Таъсис ҳужжатлари.	Вакиллик, менежмент, бизнесни бошқариш.	Масъулият.	Фойда, зарарни тақсимлаш.
Якка тартибдаги тадбиркор								
Тўлиқ шериклик.								
Ишонч бўйича шериклик (чекланган шериклик).								
Масъулияти чекланган жамият.								
Қўшимча масъулиятли жамият.								
Очиқ турдаги акциядорлик жамияти.								

Йопиқ аксиядорлик жамияти.								
Давлат ва унитар корхоналар (хўжалик юретиш ҳукукида)								
Ишлаб чиқариш кооперативлари (артел)								
Филиаллар ва қўшма филиаллар								
Вакиллик								
Филиаллар								

1. 1-жадвал. Халқ хўжалигининг ҳукуқий шакллариининг тавсифи.

1. 2-жадвал. Тадбиркорлик фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий шакллари­нинг қиёсий тавси­фи.

	Уюшманинг табиати ва мақсади
Ҳамкорлик	
Жамият	

Ушбу туб фарқдан келиб чиққан ҳолда, шериклик ва жамиятларни ташкил қилиш ва уларнинг фаолиятида қуйидаги фарқлар юзага келади:

1. 3-жадвал. Ҳамкорлик ва жамиятларни ташкил этиш ва фаолиятидаги фарқлар.

Ҳамкорлик	Жамият
Масъулият	Масъулият
Таъсис ҳужжатлари	Таъсис ҳужжатлари
Таъсисчилар	Таъсисчилар

Глобал мақсадлар	Глобал мақсадлар
Ташкилий тузилма	Ташкилий тузилма
Эгалик ҳуқуқини топшириш	Эгалик ҳуқуқини топшириш
Ҳуқуқий тартибга солиш хусусиятлари	Ҳуқуқий тартибга солиш хусусиятлари

МЧЖ хусусиятлари

- ✓ _____
- _____
- ✓ _____
- _____
- ✓ _____
- _____

АО хусусиятлари

- ✓ _____
- _____
- _____
- ✓ _____
- _____
- _____
- ✓ _____
- _____
- _____

Тадбиркорликнинг ассоциатив шакллари

Ассоциатив тадбиркорлик деганда қуйдагилар тушунилади _____

_____ каби махсус ташкилотларни яратиш _____

_____ Картел - _____

_____ Синдикат – _____

_____ Пул – _____

_____ Ишонч - _____

_____ Концерн – _____

_____ Холдинг – _____

_____ Молия-саноат гуруҳи - _____

_____ Консорсиум - _____

Тестлар

1. Тижорат ташкилоти ва нотижорат ташкилот ўртасидаги асосий фарқ нима?

- а) тижорат ташкилоти учун асос хусусий мулкдир
- б) тижорат ташкилотининг мақсади товарларни сотиб олиш ва сотишдир
- в) тижорат ташкилотининг мақсади фойда олиш
- д) тижорат ташкилотининг мақсади маҳсулот яратиш, хизматларни кўрсатиш ва ишларни бажаришдир

2. Корхоналар мулкка қараб қандай таснифланади?

- а) давлат, муниципал, хусусий, жамоавий
- б) хусусий, оммавий, аралаш
- с) хусусий, давлат, индивидуал
- д) индивидуал, давлат, жамоавий

3. Юридик шахснинг қандай ташкилий шакли мавжуд эмас?

- а) қўшимча жавобгарлик компанияси
- б) масъулияти чекланган жамият
- с) имонда шериклик
- д) шаҳар унитар корхонаси

4 Картел иштирокчиларини нима бирлаштиради?

- а) ягона маркетинг сиёсати
- б) бирлаштирилган бошқарув органлари
- в) ягона технологик жараён
- д) акцияларга ўзаро эгалик қилиш

5 Унитар корхонанинг эгаси ким бўлиши мумкин?

- а) давлат ва шаҳар ҳокимияти
- б) тижорат ҳуқуқининг ҳар қандай предмети
- в) юридик ва жисмоний шахслар
- д) унитар корхона кўринишидаги ташкилот

Мустақил иш учун топшириқ

1. Кичик ва йирик корхоналар (корхоналар) нинг иқтисодиётдаги роли ҳақида қиёсий жадвал тузинг.

3-мавзу. Корхонанинг очилиши ва унинг фаолиятини тугатиши

Янги корхонанинг яратилиши қуйидаги объектив омиллар мавжудлигидан келиб чиқади:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Корхона ташкил этилиши мумкин

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Интеграция – _____ - учта йўналишда кетиши мумкин:

- ✓ _____

- ✓ _____

- ✓ _____

Бундай қўшилиш натижасида корхонанинг кенгайиши содир бўлади, бу одатда ишлаб чиқариш концентрацияси - йирик корхоналарда ишлаб чиқариш концентрацияси деб таснифланади.

Ушбу барча ҳолатларда янги корхона - юридик шахс ташкил этилади. Корхона ташкил этилган деб ҳисобланади. _____

Рўйхатдан ўтказиш тўғрисидаги аризада қуйидагилар кўрсатилиши керак _____

_____ .

Таъсис ҳужжатлари белгилайди _____

Давлат рўйхатидан ўтказилгандан сўнг компания рўйхатдан ўтказилади _____

Корхонани тугатиш ёки қайта ташкил этиш ваколатли давлат органлари орқали ҳам амалга оширилади _____

Корхонани тугатишнинг алоҳида ҳолати - _____

Банкротлик- _____

Корхонанинг банкротлиги - бу қабул қилинган процедураларга мувофиқ амалга оширилиши керак бўлган жараён.

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Қоида тариқасида, охириги иккита процедура қарздор ташкилотнинг тугатилишига олиб келади.

Тестлар

1. Таъсис ҳужжати қандай ҳуқуқий шакллар учун фақат устав ҳисобланади?

- а) маъсулияти чекланган жамиятлар
- б) тўлиқ шериклик
- в) унитар корхоналар
- д) чекланган шериклик

2. Юридик шахс:

- а) таъсис ҳужжатларининг имзоланиши
- б) уни давлат рўйхатидан ўтказиш ва юридик шахслар реестрига киритиш
- в) муассисларнинг биринчи умумий йиғилишини ўтказиш
- д) солиқ органларида рўйхатдан ўтказиш

3. Қуйидаги тавсифлардан қайси бири юридик шахс учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга?

- а) номи, юридик манзили, таъсис ҳужжатлари ва муассисларининг мавжудлиги
- б) фойда олиш мақсадида тадбиркорлик фаолиятини олиб борадиган ишлаб чиқариш ва бошқарувнинг ташкилий тузилмаси мавжудлиги
- в) кадрлар, асосий ва айланма маблағларнинг мавжудлиги

- д) алоҳида мол-мулкнинг мавжудлиги, мустақил баланс, ҳуқуқлардан фойдаланиш ва мажбуриятларни бажариш, мажбуриятларни бажариш судда пайдо бўлиши
4. Очик акциядорлик жамиятининг устав капитали минимал миқдори қандай?
- а) энг кам иш ҳақининг 1000 баравари
 - б) энг кам иш ҳақининг 100 баравари
 - в) 1 миллион сўм
 - д) аниқланмаган
5. Компаниянинг энг юқори бошқарув органи нима?
- а) директорлар кенгаши
 - б) аксиядорларнинг умумий йиғилиши
 - с) доска
 - д) кузатув кенгаши
6. Корхоналарни кичик деб таснифлаш учун қандай мезонлар белгиланган?
- а) сон
 - б) устав капиталини шакллантириш миқдори ва шартлари
 - с) маҳсулот ҳажми ва сони
 - д) ишлаб чиқарилган маҳсулотлар сони, ҳажми, устав капиталини шакллантириш шартлари
7. Юридик шахс қандай асосларда тугатилиши мумкин?
- а) муассислар қарори билан (муддати тугаши, таъсис шартномаси ва бошқалар)
 - б) давлат органларининг қарори билан (солиқ инспекцияси ва бошқалар)
 - в) суд томонидан ташкилотнинг рўйхатдан ўтказилиши ёки банкротлиги ҳақиқий эмас деб топилган тақдирда
 - д) ташкилот раҳбарининг қарори билан
- 8 Давлат унитар корхонаси томонидан соф фойда ҳисобига сотиб олинган мол-мулк кимга тегишли?
- а) мулк корхона мулки ҳисобланади
 - б) мулк хўжалик бошқаруви асосида корхонага тегишли
 - с) мулк эгасига тегишли
 - д) мулк - ушбу корхонанинг меҳнат жамоасининг мулки
9. Яратилиш мақсадига эришгандан сўнг, қайси бизнес-уюшмалар фаолияти тўхтатилади?
- а) ташвиш
 - б) консорсиум
 - с) ушлаб туриш
 - д) ишонч
10. Бозор иқтисодиёти шароитида янги корхоналарни шакллантириш ва мавжуд корхоналарни кенгайтиришнинг ҳал қилувчи омили нима?

- а) маҳсулотларга, ишларга, хизматларга қондирилмаган талабнинг мавжудлиги
- б) ишлаб чиқаришни ташкил қилиш учун зарур бўлган ресурсларнинг мавжудлиги
- в) тегишли соҳада фан ва технологиянинг юқори даражада ривожланиши
- д) ишлаб чиқаришнинг барча омиллари мавжудлиги

Мустақил иш учун топшириқ

1. Сиз танлаган компания учун юридик шаклнинг мақбуллигини асосланг.

4-Мавзу. Мавжуд шароитларнинг корхона фаолиятига таъсири

Ташқи муҳит

Макроиктисод -

Таъминотчиларни таҳлил қилиш асосий эътиборни тортади

Материаллар ва бутловчи қисмларни этказиб берувчиларни ўрганаётганда, аввал уларнинг фаолиятининг қуйидаги хусусиятларига эътибор беришингиз керак.

- _____;
- _____;
- _____;
- _____.

Корхоналар фаолияти кўплаб ва ҳар хил омилларга боғлиқ ҳолда ўзаро боғлиқ бўлган бизнес жараёнлар мажмуасидир. Бу омиллар бир-бири билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, корхона ҳаётига кўп жиҳатдан таъсир қилади: баъзилари ижобий, бошқалари эса салбий. Баъзи омилларнинг салбий таъсири бошқаларнинг ижобий таъсирини камайтириши ёки ҳатто рад қилиши мумкин.

Ташкилотнинг яхлит тизим сифатида самарадорлиги қайси соҳаларга боғлиқ?

Ташқи муҳит -

Ички муҳит

.

Бозор шароитида корхона фаолиятининг барча йўналишларини ҳисобга олиб, барча омилларни таснифланг:

1. Корхона муҳитига мансублиги бўйича:

2. Табиати бўйича:

3. Иложи борида башорат қилиш:

4. Мумкин қадар бошқариш ва назорат этиш: _____.

5. Амал қилиш муддати бўйича:

5-Мавзу: Корхоналарни бошқариш

Ташкilot назарияси асослари.

Ташкilotнинг ишлаб чиқариш таркиби.

Корхонани бошқариш таркиби

Бошқарув тузилмаларининг турлари.

Корхонани бошқаришнинг ташкилий тузилишини лойиҳалашнинг асосий босқичлари.

Ташкilotни бошқариш тамойиллари.

Амалий машғулотлар

- 1) Менежмент ҳақида умумий тушунча беринг
- 2) Иқтисодий менежментнинг моҳиятини кенгайтириш
- 3) Ташкilot (корхоналар) раҳбарияти нимани англатади?
- 4) Корхона менежменти ва менежменти ўртасида умумий ва зўрини топинг
- 5) Корхонани бошқариш тизимининг функциялари нималардан иборат (муаллиф: А. Фаёл).
- 6) Сиз замонавий корхоналарни бошқариш учун яна қандай функцияларни зарур деб ҳисоблайсиз?
- 7) Корхонани бошқариш усуллари санаб беринг.

Ташкilot назарияси асослари

Жамиятнинг иқтисодий фаолияти бутун жамиятнинг ва ҳар бир кишининг эҳтиёжларини қондирадиган имтиёзларни яратишга қаратилган. Корхона иқтисодиётида бундай имтиёзлар сифатида, Ташкилот назарияси асослари

Жамиятнинг иқтисодий фаолияти бутун жамиятнинг ва ҳар бир кишининг эҳтиёжларини қондирадиган имтиёзларни яратишга қаратилган. Корхона иқтисодиётида бундай имтиёзлар сифатида, учта тасниф гуруҳига бўлинган аниқ меҳнат маҳсулотларини кўриб чиқиш одатий ҳолдир учта тасниф гуруҳига бўлинган аниқ меҳнат маҳсулотларини кўриб чиқиш одатий ҳолдир.

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Уларни яратиш бўйича тадбирлар ишлаб чиқариш деб аталади.

Ташкилотнинг ишлаб чиқариш фаолиятини амалга ошириш учун қуйидагилар зарур:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

ташкилий тузилиш асосида тадбиркорлик қобилияти туфайли бирлаштирилиши мумкин бўлган меҳнат воситалари, меҳнат объектлари, меҳнатнинг ўзи, эр, ахборот (технология унинг энг муҳим таркибий қисми).

Корхонанинг ташкилий тузилиши – _____.

Барча замонавий тадбиркорлик субъектлари умумий хусусиятларга эга бўлган ва умумий қонунларга мувофиқ ягона ижтимоий ва ҳукукий бизнес муҳитида фаолият юритадиган ташкилотлардир. Ташкилот сифатида тан олинishi учун қуйидагилар зарур:

1. _____
2. _____
3. _____

Чундай қилиб, ташкилот назариясида ташкилот бу

Ҳар қандай ташкилот расмий (ҳужжатлаштирилган) ёки норасмий тузилишга эга. Замонавий корхоналар таркиби _____ билан белгиланади. Ҳар қандай ташкилот фаолиятини тузишда биринчи қадам бу _____ га вертикал бўлиниш бўлиб, унга мувофиқ одатда ташкилотнинг умумий тузилиши кўриб чиқилади.

Ушбу тузилмаларнинг ҳар бири янада чуқурроқ _____
томонидан қурилиб, индивидуал функцияларни таъкидлаб, уларни алоҳида бирликларга
ўтказди. Меҳнатнинг янада чуқур вертикал тақсимоми _____

томонидан ташкил этилган бўлиб, улар ваколат ва ваколатларни тақсимлаш томонидан
қурилган бўлиб, бу умумий мақсадларга эришиш йўналишида индивидуал функцияларни
бажарилишини мувофиқлаштиришга имкон беради.

Корхонада одатдаги горизонтал меҳнат тақсимоми қуйидаги функцияларни ажратиб
кўрсатиш имконини беради:

ишлаб чиқариш таркибида:

бошқарув тизимида: _____

Корхонанинг ишлаб чиқариш таркиби

Соҳадаги ҳар қандай ишлаб чиқариш корхонаси ишлаб чиқариш
функциясини бажаради ва бошқарув мосламасига эга. Корхонада ишлаб
чиқариш функцияси ишлаб чиқариш тузилмалари томонидан амалга
оширилади, улар яқка (1 ишлаб чиқариш - 1 та корхона) ёки бир нечта бўлиши
мумкин (Н ишлаб чиқариш - Н корхона) - кўп тармоқли корхона. Барча ишлаб
чиқариш бўлинмалари бажарилган ишларнинг хусусиятларини ҳисобга олган
ҳолда қуйидагиларга бўлинади.

Асосий ишлаб чиқариш бўлинмалари (устахоналар).

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Хизмат кўрсатиш иқтисодиёти.

✓ _____

Коммунал ишлаб чиқариш

✓ _____

Дастгоҳларни шакллантириш асослари _____

Асосий ишлаб чиқариш устахоналарини ихтисослаштиришнинг турли шакллари мавжуд:

- ✓ _____
- _____
- ✓ _____
- _____
- ✓ _____
- _____
- ✓ _____
- _____

Ишлаб чиқариш бўлинмаларининг (устахоналарнинг) ихтисослашувига мувофик корхонанинг ишлаб чиқариш таркиби аниқланади. Корхона бўлиши мумкин:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Корхонани бошқариш таркиби

Ишлаб чиқариш жараёнларининг мураккаблиги ва менежмент фанининг ривожланиши билан алоҳида бошқарув функциялари ажралиб чиқа бошлади. Одатда, бошқарувда функцияларнинг қуйидаги бўлиниши қабул қилинади:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Бундай бўлинмалар хизмат ёки бўлимлар деб аталади: _____

Вертикал равишда, бошқарув тузилиши ҳар қандай даражага эга бўлиши мумкин, аммо 3 иерархик даражанинг мавжудлиги мақбул деб ҳисобланади:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Ҳар бир ишлаб чиқариш бирлиги (бўлим ёки устахона) ташкилий ишлардан иборат ва менежер томонидан бошқарилади. Иш жойи – _____

Иш жойи бўлиши мумкин _____

Ишлар шаклланиши мумкин _____, кейин бирлашманинг кейинги даражаси _____, кейинчалик _____.

Ташкилий нуқтаи назардан бошқа йўналишдаги ташкилотлар ишлаб чиқариш корхонаси тузилмасининг варианты бўлади.

Ташкилий бошқарув тузилмаларининг турлари

Ташкилот жараёнида ҳар бир компания ўз фаолияти эҳтиёжлари ва ривожланиш мақсадларига жавоб берадиган ўзининг ташкилий бошқарув тизимини яратади. Ўзининг ҳаётий цикли давомида нормал ривожланаётган корхона шунга мувофиқ равишда ташкилий бошқарув тузилмасини ривожлантиради ва такомиллаштиради. Ушбу корхона учун энг мақбул ташкилий тузилма асосий талабларга жавоб бериши керак:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Барча ташкилий бошқарув тузилмалари умумий хусусиятларга эга, бу уларга бир қатор типик ташкилий бошқарув тузилмаларини келтириб чиқаришга ва таснифлашга имкон беради.

I. Иерархик ёки бюрократик тузилмалар асосланган бошқарув _____

Ушбу гуруҳнинг ташкилий бошқарув тузилмасига қуйидагилар қиради:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Иерархик тузилмаларнинг камчиликлари:

- ✓ _____

- ✓ _____

- ✓ _____

- ✓ _____

Иерархик бошқарув тузилмаларида баъзи бир тафовут ишлаб чиқариш бирлигининг тузилишини аниқлаш йўли билан берилган. Чизикли-функционал бошқарув тизимидаги алоҳида ишлаб чиқариш бўлинмалари ва бўлинмалардаги бўлинмалар қуйидагича шакллантирилиши мумкин:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

II. Органик бошқарув тузилмалари – _____

Органик бошқарув тузилмаларининг асосий хусусиятлари:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Асосий турлари:

- ✓ _____

- ✓ _____

- ✓ _____

Корхонани бошқаришнинг ташкилий тузилишини лойиҳалашнинг асосий босқичлари

Корхонани бошқаришнинг ташкилий тузилишини лойиҳалаш бир вақтнинг ўзида иерархик тузилманинг устида ва пастида амалга оширилиши керак.

1 босқичи _____

2 босқичи _____

3 босқичи _____

4 босқичи _____

5 босқичи _____

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Ташкилотни бошқариш принциплари

Бошқарув тизимининг мақсадлари: _____

Ташкилот ичида муносабатларни шакллантиришнинг асосий механизмлари қуйидагилардир

✓ _____

✓ _____

Ҳисоб маълумотлари – _____

Тестлар

1. Тижорат ташкилотининг ишлаб чиқариш омиллари билан нима боғлиқ

- а) мулк, меҳнат ресурслари, маълумот
- б) ресурслар, пул маблағлари этказиб берувчилар, маҳсулот истеъмолчилари
- с) ҳокимият органлари
- д) меҳнат, эр, капитал, тадбиркорлик қобилияти

2. Меҳнатни вертикал ва горизонтал равишда тақсимлаш билан ташкилий ва бошқарув тузилмаларининг қайси турлари ажралиб туради?

- а) чизикли
- б) функционал
- в) чизикли-функционал
- д) матрица

3. Чизикли бошқарув тузилиши қуйидаги ҳолатларда энг самарали ҳисобланади:

- а) кўп тармоқли ва кўп мақсадли фаолиятга эга корхоналар
- б) инновацияларни ишлаб чиқиш ва жорий этишга йўналтирилган корхоналар
- в) юқори ихтисослашган кичик корхоналар
- д) йирик корхоналар

4. Чизикли бошқарув таркиби самарали ҳисобланади:

- а) таркибни бошқариш бўйича оддий фаолият мавжудлиги?
- б) буюртмаларнинг кўплиги?
- с) ташкилотнинг оддий аъзолари ўртасида турли хил мажбуриятлар?
- д) катта миқдордаги маълумотлар.

5. Органик бошқарувни бошқариш тузилмалари:

- а) ўзгаришларга мувофиқ ўзгартирилиши мумкин бўлган тузилмалар атроф-муҳит ва корхонанинг ўзи эҳтиёжлари?
- б) соҳанинг илмий ва технологик ривожланишига мувофиқ ўзгартирилиши мумкин бўлган тузилмалар?
- в) кенг қўламли тадқиқотлар ва ишланмалар натижасида ўзгартирилиши мумкин бўлган тузилмалар?
- д) янги замонавий ташкилий тузилмаларнинг умумий атамаси.
6. Бўлимнинг бошқарув тузилмаси қуйидаги турларни ўз ичига олади:
- а) этказиб берувчига йўналтирилганлик
- б) воситачига йўналтирилган структура
- в) маҳсулотнинг ташкилий тузилмаси
- д) минтақавий ташкилий тузилма
7. Корхонанинг алоҳида бўлинмаларидан қайси бири - устахоналар асосий гуруҳга кирмайди:
- а) харидлар?
- б) идиш?
- с) ишлов бериш?
- д) монтаж?
8. Ишлаб чиқариш корхонасининг тузилиши деганда нимани тушунасиш?
- а) корхонани иқтисодий бошқариш механизми
- б) корхоналарни бошқаришнинг ташкилий тузилмаси
- в) корхонанинг капитал таркиби
- г) унинг ички алоқаларининг таркиби ва нисбати

Мустақил иш учун топшириқлар

1. Сиз танлаган корхона учун ташкилий тузилмани ишлаб чиқинг ва унинг қайси турига тегишли эканлигини аниқланг.

6-Мавзу. Корхонани режалаштириш ва прогнозлаш

Режалаштириш бошқарув функцияси сифатида

Уй ичидаги режалаштириш тизими

Бизнес-режанинг тузилиши ва мақсади

Амалий машғулотлар

1. Режалаштиришнинг умумий тушунчасини шакллантириш
2. Ички режалаштириш тизимини аниқланг.
3. Узоқ муддатли режалаштиришга стратегик ва стратегик бўлмаган ёндоқишнинг фарқи нимада?
4. Ишлаб чиқариш дастурининг кўрсаткичларини аниқланг ва номланг

5. Бюджетлаштиришнинг моҳияти ва мақсадини айтиб беринг
6. Бизнес-режа таърифини беринг, мақсадларни санаб беринг ва бизнесни режалаштиришнинг асосий субъектлари нималардан иборат.
7. Бизнес-режанинг асосий бўлимларини одатдаги шаклда санаб беринг.

Вазифалар

1. БСГ матричасидан фойдаланиб, кейинги давр учун корхона учун ассортимент стратегиясини режалаштиринг.

Маҳсулотларни сотиш ҳажми жадвалда келтирилган.

Маҳсулот	Сотиш ҳажми 1 йил, минг дона	Сотиш ҳажми 2 йил, минг дона	Сотиш ҳажми 3 йил, минг дона	Сотиш ҳажми 4 йил, минг дона
А	100	150	170	200
Б	120	140	180	220
В	140	140	135	140
Г	150	155	155	145
Д	150	150	160	155
Е	200	240	280	320
Ж	230	235	240	250
З	240	245	250	250
И	280	280	280	300
К	80	90	80	120

2. Ишлаб чиқариш корхонасининг асосий маҳсулотларини ишлаб чиқариш 520 минг сўмга режалаштирилган. Саноат хизматлари нархи 48 минг сўмни ташкил қилади. Ярим тайёр маҳсулотлар нархи 50 минг сўм. шундан 50% шахсий истеъмол учун. Тугалланмаган ишларнинг қиймати 38 минг сўмга ошади. Йил бошида тайёр маҳсулот қолдиқлари 80 минг сўмни, йил охирида 30 минг сўмни ташкил этди. Харажатда моддий харажатларнинг улуши 55% ни ташкил қилади.

Режа даврида корхонанинг ялпи маҳсулоти, ялпи айланмаси, товар, тайёр, сотилган ва соф маҳсулот ҳажмини аниқланг.

3. Товар маҳсулотларни бозор нархларида сотишдан олинadиган режани аниқланг, агар йил бошида сотилмаган маҳсулотларнинг қолдиғи А - 1000 дона.; маҳсулотлар Б 800 дона.; тижорат ишлаб чиқариш режаси А: 8000 дона.; Б 6000 дона. Йил охирида сотилмаган сотиладиган маҳсулотлар қолдиқлари режалаштирилмоқда: 200 дона.; 100 дона.; режага мувофиқ маҳсулот бирлигининг умумий қиймати: $C_a = 0,7$ минг сўм.; $C_{at} = 0,52$ минг сўм.; бозор нархи А 0,8 минг сўм.; Б 0,6 минг сўм.

4. Рентабелликни 10 фоизга ошириш учун зарур бўлган маҳсулотни сотишдан режалаштирилган даромадни аниқланг, агар ОПФ асосий фондларининг режалаштирилган ўртача йиллик қиймати 1000 минг сўмни ташкил эца, айланма маблағлар нормаси = 500 минг сўм, агар рентабелликнинг асосий даражаси 0,2 бўлса. Ташкилий ва техник тадбирлар режасини амалга ошириш жараёнида битта инкилобнинг режалаштирилган давомийлиги ($D = 90$ кун) 18 кунга қисқартирилади. Агар компания максимал қувват билан ишлаётган ва 1000 дона маҳсулот ишлаб чиқарадиган бўлса, рентабелликни оширишнинг қайси усулини таклиф қилишингиз мумкин. йилига маҳсулотлар.

Кўрсатмалар.

Даромадлилиқ даражаси ҳар хил чоралар, масалан айланма маблағни бўшатиш, битта айланиш муддатини қисқартириш натижасида кўпайиши мумкин. Агар айланма маблағлар қийматининг пасайиши рентабеллигини оширишнинг белгиланган қийматига эришишга имкон бермаса, унда сиз муаммони ҳал қилиш учун этарли бўлган даромадни аниқлашингиз керак. Режалаштирилган ва режалаштирилган фойда ўртасидаги фарқ

сифатида ташкилий ва техник тадбирлар режасини амалга ошириш натижасида ҳосил бўлган тежашни аниқлаш мумкин.

Режалаштирилган фойда тўғрисида маълумотларнинг мавжудлиги режалаштирилган харажатларни аниқлашга имкон беради. Битта инқилобнинг давомийлиги қисқарганлиги сабабли, айланма маблағларга эҳтиёж ҳам камаяди.

5. База йилида А маҳсулотининг нархи 150 сўм, Б маҳсулоти 200 сўм, Маҳсулот 350 сўм. Сат = 180 сум.? Ст. = 300 сўм., Солиқ ставкаси $X = 24\%$. Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қиймати = 500 минг сўм., Айланма маблағ ыормаси = 330 минг сўм. Йиллик ишлаб чиқариш Ва = 1000 дона? Вб = 1500 дона? Вв = 2000 дона

Ҳисобот йилида талаб юқори бўлган маҳсулот нархи 400 сўмгача кўтарилди. Битта инқилобнинг давомийлиги 120 кундан 100 кунгача қисқартирилди. *Маҳсулот сифатини ошириши ва айланма маблағлардан фойдаланишини яхшилаш бўйича ташкилий-техник тадбирлар режасини амалга ошириш натижасида соф рентабеллик даражасининг ўзгаришини аниқланг.*

Тестлар

1. Режалаштириш - бу . . .

- а) корхона нархини аниқлаш ва унга эришиш усуллари танлаш жараёни
- б) корхонанинг кучли ва заиф томонларини аниқлаш жараёни
- в) узок ва жорий даврда корхонанинг самарадорлигини таҳлил қилиш
- д) жорий харажатларда тежашни ҳисоблаш асосида инновациялар самарадорлигини баҳолаш

2. Корхона фаолиятини режалаштириш тизими бу:

- а) корхонанинг мақсадли бозорда мавқеини, тадбиркорлик фаолиятининг йўналиши, нисбати ва ривожланиш суръатини белгилайдиган корхона бошқарувининг ташкилий тизимининг қуйи тизими.
- б) энергия тежайдиган технологияларга ўтиш режалари тўплами
- в) асосий устахоналарга эришиш ва корхонанинг вазифаларини белгиланган вақтда бажаришга йўналтирилган режалар тўплами
- д) корхона фаолиятини молиялаштириш режалари тизими

3. Корхонада қандай турдаги режалар қўлланилади?

- а) истиқболли
- б) оқим
- с) операцион таквим
- д) юқорида айтилганларнинг барчаси

4. Корхонанинг стратегик режаси:

- а) корхонанинг асосий мақсадлари ва унга эришишнинг асосий усуллари тўплами
- б) 5-10 йилга корхона режаси
- в) узок муддатли ривожланиш дастури

5. Режалаштиришга стратегик ёндашув стратегик бўлмаган ёндошишдан фарқ қилади:

- а) режалаштириш уфқи
- б) мақсадлар дарахтини яратиш вектори
- в) корхона мақсадларининг табиати
- д) режалаштириш усуллари

6. Тактик режалаштириш ривожланади:

- а) стратегик мақсадларни амалга оширишда корхона ресурсларини таксимлаш режалари
- б) корхона ходимларини бошқариш элементлари ва иқтисодий фаолият самарадорлиги
- в) янги ишлаб чиқаришларни ташкил этиш ва ривожлантириш?
- э) савдо бозорларини кенгайтириш бўйича ҳаракатлар режасини ишлаб чиқиш.
- с) юқорида айтилганларнинг барчаси

7. Ишлаб чиқариш харажатларини режалаштириш:

- а. иш ҳақи ҳисоб-китоблари мақсадларини ошириш

б. Техник, ташкилий ва бошқа омиллари таъсирини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқаришнинг режалаштирилган ҳажмини ишлаб чиқариш учун жорий харажатлар режасини ишлаб чиқиш иқтисодий таркиб бўйича харажатларни тақсимлаш

8. Бозор шароитида корхоналарни режалаштиришнинг ўрни қандай?

а. кам ишлатилган

б. режалаштириш чегаралари чекланган

в. Режалаштиришнинг роли тобора ортиб бормоқда, чунки у ривожланишнинг ҳозирги ва стратегик мақсадларини, экологик ноаниқлик шароитида уларни амалга ошириш воситаларини аниқлашга ёрдам беради.

9. Корхонанинг жорий йиллик ривожланиш режасини ишлаб чиқиш учун нима асос бўлади?

а. савдо прогнози ва истеъмолчилар билан тузилган шартномалар

б. корхонанинг ишлаб чиқариш қуввати

в. асосий ишчилар сони

д. корхонанинг иш вақти фонди

10. Бизнес-режанинг вазифалари нималардан иборат?

а. маблағ ʻтўплаш учун зарур

б. капитал қўйилмаларнинг самарали йўналишларини танлашга ёрдам беради

в. корхона ривожлантириш жараёнини бошқаради

корхона тезкор бошқариш учун зарур

7-мавзу. Ишлаб чиқаришнинг иқтисодий ва ижтимоий самарадорлиги

Эффект ва самарадорлик ҳақида умумий тушунчалар.

Даромадлилик.

Корхонанинг молиявий фаолияти самарадорлиги.

Корхонанинг иқтисодий фаолиятини иқтисодий таҳлил асослари.

Амалий машғулотлар

1. Таъриф беринг: рентабеллик -

2. Корхонанинг иқтисодий фаолиятининг таъсири сифатида қуйидагилар кўриб чиқилиши мумкин:

3. Харажатлар сифатида:

4. Рентабелликни таҳлил қилиш учун активларнинг таркиби:

5. Жорий фаолият рентабеллигини баҳолашда энг кўп ишлатиладиган кўрсаткичлар:

а). сотишдан тушадиган фойда

б). маҳсулот рентабеллиги

и). капитал (активлар ёки мулк) даромадлиги

с). ўз капиталига қайтиш

д). ишлаб чиқариш рентабеллиги

е). асосий воситаларнинг даромадлиги

г). жорий активларнинг рентабеллиги

6. Корхонанинг иқтисодий фаолияти самарадорлигини баҳолаш тизими индивидуал ишлаб чиқариш омилларида фойдаланиш самарадорлигини кўрсаткичларини ўз ичига олади:

а). меҳнат ресурслари

б). моддий ресурслар ичида.

с). асосий воситалар

д). айланма маблағлар

э). корхонанинг инвестицион фаолияти

7. Таъриф беринг:

- а). тўлов қобилияти -
 - б). корхонанинг ликвидлилиги -ичида
 - с). активларнинг ликвидлилиги -
 - д). баланс ликвидлилиги -
8. Корхонанинг активлари гуруҳларини уларнинг ликвидлигига қараб рўйхатланг.
- а). мутлақо ликвид маблағлар
 - б). тез сотиладиган активлар ичида).
 - с). секин ҳаракатланадиган активлар
 - д). сотилиши қийин бўлган активлар
9. Корхонанинг тўлов қобилияти (ликвидлиги) кўрсаткичлари
- а). тўлов қобилиятининг умумий коэффициенти -
 - б). қоникарли тўлов қобилияти ва мутлақ ликвидлик қуйидаги нисбатга тўғри келади: ичида
 - с). жорий нисбат:
 - д). тез нисбат:
 - э). жорий нисбат:
10. Ишбилармонлик фаоллиги кўрсаткичлари

11. Молиявий барқарорлик кўрсаткичлари

Молиявий барқарорликни тушунинг

- а). Автономия коэффициенти:
 - б) Молиявий боғлиқлик даражаси (барқарорлик): ичида
 - с). Молиявий фаолият коэффициенти:
 - д). Молиялаштириш даражаси (тўлиқ қамров):
 - э). Шахсий капитал нисбати:
 - г). Капитал нисбати
12. Таъриф беринг

Корхонанинг иқтисодий фаолиятини иқтисодий таҳлил қилиш

Vazifalar

1. *Капиталнинг даромадлилик даражасини аниқланг*, агар товар маҳсулотларини сотишдан тушган тушум РП = 250 минг сўм? сотиш қиймати С д = 200 минг сўм? бюджетга тўланган жарималар ва пенялар миқдори 5 минг сўмни ташкил қилади? асосий воситаларнинг фаол қисмининг қиймати Факт = 80 000 сўм. ? фаол қисмининг нисбати а = 0.4? Август ойида қолдиқ қиймати 15 минг сўм бўлган асосий воситалар сотилди. ва тугатиш қиймати 10 минг сўм. корхонада маблағ байланмаси даври 90 кун.

Кўрсатмалар

Капиталнинг рентабеллиги (ялпи марж) ялпи фойданинг ишлаб чиқариш фондларининг ўртача йиллик қийматига нисбати, яъни асосий воситалар ва айланма маблағларнинг ўртача йиллик қийматига нисбати сифатида белгиланади. Ўз навбатида, ялпи фойда тақсимланмаган даромадни, шунингдек, бюджетга олинган ёки тўланган пеня ва жарималарни ўз ичига олади. Агар мулкнинг қолдиқ қиймати қолдиқ қийматдан ошса, фарқ фойда билан боғлиқ, агар қолдиқ қиймати қолдиқ қийматдан паст бўлса, йўқотиш юз беради ва фойда зарар миқдорига камаёди.

2. *Рентабелликни 10% ошириш учун зарур бўлган маҳсулотни сотишдан режашлаштирилган даромадни аниқланг*, агар ОПК асосий воситаларининг режашлаштирилган ўртача йиллик қиймати 1000 минг сўм бўлса, асосий воситаларнинг айланма маблағлари нормаси = 500 минг сўм, агар рентабелликнинг асосий даражаси 0,2 бўлса. Ташкилий ва техник чора-тадбирлар режасини амалга ошириш жараёнида битта айланишнинг режашлаштирилган давомийлиги ($D = 90$ кун) 18 кунга қисқартирилади. Агар компания максимал қувват билан ишлаётган ва 1000 дона маҳсулот ишлаб чиқарадиган бўлса, рентабелликни оширишнинг қайси усулини таклиф қилишингиз мумкин. йилига маҳсулотлар.

Кўрсатмалар

Даромадлилик даражаси ҳар хил чоралар, масалан айланма маблағни бўшатиш, битта айланиш муддатини қисқартириш натижасида кўпайиши мумкин. Агар айланма

маблағлар қийматининг пасайиши рентабеллигини оширишнинг белгиланган қийматига эришишга имкон бермаса, унда сиз муаммони ҳал қилиш учун этарли бўлган даромадни аниқлашингиз керак. Режалаштирилган ва режалаштирилган фойда ўртасидаги фарқ сифатида ташкилий ва техник тадбирлар режасини амалга ошириш натижасида ҳосил бўлган тежашни аниқлаш мумкин.

Режалаштирилган фойда тўғрисида маълумотларнинг мавжудлиги режалаштирилган харажатларни аниқлашга имкон беради. Битта инкилобнинг давомийлиги қисқарганлиги сабабли, айланма маблағларга эҳтиёж ҳам камаяди.

3. *Маҳсулотлар таркибидаги ўзгаришлар натижасида рентабелликнинг кўпайишини аниқланг* агар базис йилда А маҳсулотининг нархи 200 сўм бўлса; Б маҳсулотлари - 300 сўм.; маҳсулотлар Б - 400 сўм.

Маҳсулот бирлигининг нархи Са = 150 сўм.; Сат = 280 сўм, Ст = 360 сум.; йиллик ишлаб чиқариш 3000 дона; 4000 дона; 5000 дона Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қиймати, ОПФ маблағлари = 3000 минг сўм, асосий воситаларнинг айланма маблағлари = 1000 минг .; сум Ҳисобот даврида маҳсулотлар таркиби ўзгарган: 5000 дона? 2000 дона; 5000 дона

Кўрсатмалар

Маҳсулот таркибидаги ўзгаришлар натижасида даромадлилиқ даражасининг ўзгариши юқори рентабелликга эга маҳсулотлар улушини кўпайтириш, юқори талаб ва маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтиришга йўналтирилиши мумкин.

Даромаднинг ўсиши мутлақ ва нисбий ҳисоблаб чиқилади. Ўз навбатида, рентабеллик бу фойда (ПР) нинг асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматига (ОПФ.) Ва айланма маблағларга (ОС.) Нисбати.

Умумий фойда - бу бутун маҳсулот турларининг умумий фойдаси.

4. База йилида А маҳсулотининг нархи 150 сўм, Б маҳсулоти 200 сўм. Маҳсулот 350 сўм. Маҳсулот бирлигининг нархи Са = 120 сўм.? Сат = 180 сум.? Св = 300 сўм., Солиқ ставкаси Х = 35%. Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қиймати = 500 минг сўм., Айланма маблағ ьнормаси = 330 минг сўм. Йиллик ишлаб чиқариш Ва = 1000 дона? Вб = 1500 дона? Вв = 2000 дона

Ҳисобот йилида талаб юқори бўлган маҳсулот нархи 400 сўмгача кўтарилди. Битта инкилобнинг давомийлиги 120 кундан 100 кунгача қисқартирилди.

Маҳсулот сифатини ошириш ва айланма маблағлардан фойдаланишни яхшилаш бўйича ташкилий-техник тадбирлар режасини амалга ошириш натижасида соф рентабеллик даражасининг ўзгаришини аниқланг.

5. "СТРОЙСЕРВИС" МЧЖ компаниясининг тақдим этилган баланси асосида унинг ликвидлиги ва молиявий барқарорлигини таҳлил қилинг.

СТРОЙСЕРВИС МЧЖ баланси

Активлар	Чизик коди	01.01.2010	01.01.2011
I. АСОСИЙ ВОСИТАЛАР			
Номоддий активлар	110	39 000	34 000
Асосий воситалар	120	266 518	246 086
Тугалланмаган қурилишлар	130	-	-
Моддий бойликларга фойдали инвестиция	135	-	-
Узоқ муддатли молиявий инвестициялар	140	15 000	15 000
Кечиктирилган солиқ активлари	145	-	-
Бошқа жорий активлар	150		
I бўлим учун жами	190	320 518	295 086
II. ЖОРИЙ АКСЕТЛАР			
Акциялар	210	51 476	45 360
Харид қилинган қиймат солиғи қийматлар	220	11 000	10 000
Дебиторлик қарзлари (қайси тўловлар учун		47 400	42 800

кутилганидан кейин 12 ойдан кўпроқ вақт ўтди хисобот санаси)	230		
Дебиторлик қарзлари (қайси тўловлар учун хисоботдан кейин 12 ой ичида кутилмоқда саналар)	240	270 600	388 800
Қисқа муддатли молиявий инвестициялар	250	54 200	14 200
Пул маблағлари	260	17 438	11 686
Бошқа жорий активлар	270	-	-
Умумий II бўлим	290	452 113	512 846
Умумий фойда	300	772 631	807 932
Пассив	Код строки	01.01.2005	01.01.2006
III. КАПИТАЛ ВА ҚОИДАЛАР			
Устав капитали	410	318 000	318 000
Қўшимча капитал	420	12 000	12 000
Захира капитали	430	-	-
Тақсимланмаган даромад (қопланмаган зарар)	470	60 539	116 764
Умумий III бўлим	490	390 539	446 764
IV. Муддатли мажбуриятлар			
Кредитлар ва кредитлар	510	95 000	90 000
Кечиктирилган солиқ мажбуриятлари	515	5 600	4 400
Бошқа узоқ муддатли мажбуриятлар	520	-	-
Умумий IV бўлим	590	100 600	94 400
V. Қисқа муддатли мажбуриятлар			
Кредитлар ва кредитлар	610	92 950	119 000
Кредиторлик қарзи	620	142 988	97 200
Иштирокчиларга (муассисларга) қарз даромад тўлаш тўғрисида	630	6 500	10 500
келгуси даврларнинг даромадлари	640	5 000	5 000
Келгуси харажатлар учун захиралар	650	-	-
Бошқа жорий мажбуриятлар	660	34 054	35 086
Умумий бўлим V	690	281 491	266 768
Умумий мажбуриятлар	700	772 631	807 932

Тестлар

1. Мухторият коэффициенти қандай ҳисобланади?

- айланма маблағларнинг бухгалтерия балансига нисбати
- капитал (капитал) нинг бухгалтерия балансига нисбати
- ўз ва қарз маблағлари миқдорининг корхонанинг умумий капиталига нисбати
- корхона мулки қийматининг корхонанинг ўз маблағларига нисбати

2. Жорий нисбат қандай ҳисобланади?

- жорий активларнинг жорий мажбуриятлар миқдорида нисбати.
- жорий активларнинг мажбуриятларга нисбати.
- товар-моддий захираларнинг қисқа муддатли мажбуриятлар миқдорида нисбати.
- жорий мажбуриятларнинг жорий активлар миқдорида нисбати

3. Савдо рентабеллиги қандай аниқланади?

- фойданинг сотиш қийматида нисбати
- фойдани сотишдан тушган даромадга нисбати
- фойданинг ўз капиталига нисбати
- фойданинг ишлаб чиқариш фондлари қийматида нисбати

4. Маҳсулот рентабеллиги қандай аниқланади?

- фойданинг сотиш қийматида нисбати
- фойдани сотишдан тушган даромадга нисбати
- фойданинг ўз капиталига нисбати

5. Капиталнинг даромадлилиги қандай аниқланади?

- а) фойданинг ўз маблағлари ва қарз маблағлари миқдорининг ўртача йиллик қийматига нисбати
 б) даромаднинг корхона мулкнинг ўртача йиллик қийматига нисбати
 в) фойдани сотишдан тушган даромадга нисбати
 д) фойданинг ўз капиталига нисбати
- 6. Молиявий фаолият коэффициенти (калдирас) қуйидагича белгиланган**
 а) қарз маблағларининг эгалikka нисбати
 б) ўз маблағларининг қарзга нисбати
 в) ўз маблағларининг корхона мулкнинг бутун қийматига нисбати
 д) фойданинг ўз капиталига нисбати
- 7. Баланснинг ликвидлиги тавсифланади**
 а) корхонанинг хом ашё ва бошқа товар-моддий захираларни этказиб берувчилар билан шартномаларни тўлаш имконияти
 б) корхонанинг бўш пул маблағлари миқдори
 в) корхонанинг қисқа муддатли мажбуриятларини бажариш қобилияти
 г) корхонанинг айланма маблағлари миқдори
- 8. Корхонанинг ишлаб чиқариш фаолиятининг рентабеллиги қуйидагича белгиланади**
 а) маҳсулот сотишдан олинган фойда корхона мулкнинг ўртача йиллик қийматига нисбати
 б) маҳсулот сотишдан тушган тушумнинг асосий ишлаб чиқариш фондлари ва айланма маблағларнинг ўртача йиллик қийматига нисбати
 в) тақсимланмаган даромаднинг ишлаб чиқаришнинг асосий фондлари ва айланма маблағларнинг ўртача йиллик қийматига нисбати
 д) сотишдан тушган фойданинг асосий ишлаб чиқариш фондлари ва айланма маблағларнинг ўртача йиллик қийматига нисбати
- 9. Ташкилот активларининг ликвидлиги деганда нимани тушунаси?**
 а) ташкилотнинг бўш пул маблағлари миқдори
 б) ташкилотнинг ўз мажбуриятларига ўз вақтида жавоб бериш қобилияти
 в) мажбуриятларни бажариш учун мақбул шаклга айлантириш учун зарур вақт
 д) мажбуриятларни тўлаш вақти
- 10. Кўрсаткичларнинг қайси бири китоб рентабеллигини соф фойдадан ажратиб туради?**
 а) асосий воситаларнинг ўртача йиллик қиймати
 б) айланма маблағларнинг ўртача йиллик қиймати
 в) даромад солиғи суммаси
 д) нарх
 е) харажат
- 11. Маҳсулот рентабеллиги даражасини баҳолашда қайси кўрсаткичдан фойдаланилмайди?**
 а) ишлаб чиқариш фондларининг ўртача йиллик қиймати
 б) сотиш қиймати
 в) сотиш қиймати?
 д) мулкни сотишдан олинган даромад
 е) корхона балансидаги ёрдамчи хўжаликлардан олинadиган даромад
- 12. Иқтисодий фаолият рентабеллиги даражасининг пасайишига қайси омил сабаб бўлади?**
 а) маҳсулотларнинг моддий истеъмоли камайиши
 б) капитал унумдорлигининг пасайиши
 в) капитал интенсивлигининг пасайиши
 д) ишлаб чиқаришнинг кўпайиши
 е) айланма маблағларнинг ортиқча захираларини камайитириш
- 13. Рентабелликни ошириш учун иқтисодий кўрсаткичларнинг ўсиш суръатлари қандай ўзгариши керак?**
 а) барча кўрсаткичлар мутаносиб равишда ўсиши керак
 б) фойда кўрсаткичларининг ўсиш суръати харажат кўрсаткичларининг ўсиш суръатларидан олдин бўлиши керак
 в) асосий воситаларнинг ўсиш суръати маҳсулот нархларининг ўсиш суръатларидан олдин бўлиши керак
 д) харажатларнинг ўсиш суръати ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръатларидан юқори бўлиши керак
- 14. Қайси шартлар даромадлилик ўсишига ёрдам бермайди?**

- а) ишлаб чиқаришнинг кўпайиши
- б) асосий ишлаб чиқариш ишчилари иш ҳақининг ўсиш суръати меҳнат унумдорлигининг ўсиши билан солиштирганда олдинда
- в) ортиқча ускуналарни бекор қилиш
- д) жорий активларни бўшатиш
- э) ишчи кучининг камайиши

15. Асосий воситалар ва ишлаб чиқаришнинг бошқа иқтисодий кўрсаткичлари ўсиш суръатлари қайси нисбатда рентабеллик даражасининг ўсишини таъминлайди?

- а) асосий воситалар қийматининг ўсиш суръати ишлаб чиқариш таннархининг ўсиш суръатидан олдин
- б) ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръатлари асосий фондларнинг ўсиш суръатларидан олдин
- в) асосий воситаларнинг ўсиш суръати маҳсулот турларининг ўсиш суръатларидан олдин
- д) асосий воситаларнинг ўсиш суръати меҳнат унумдорлигининг ўсиш суръатларидан олдин

16. Корхонанинг асосий фаолиятининг рентабеллиги қуйидаги нисбатда ифодаланади:

- а) маҳсулот (иш, хизмат) сотишдан олинган фойда / маҳсулот (иш, хизмат) ларни сотиш қиймати.
- б) соф фойда / узоқ муддатли активларнинг қиймати
- с) соф фойда / капитал ва захираларнинг даврий қиймати учун ўртача

17. Активларнинг даромадлилиги қуйидагича тавсифланади:

- а) активлар таркиби
- б) активларнинг ликвидлиги
- в) корхона мулкига инвестицияларнинг қайтарилиши

8-Мавзу. Корхонанинг асосий фондлари ва унинг ишлаб чиқариш қуввати.

Асосий воситаларнинг таърифи ва иқтисодий моҳияти

Асосий воситаларни баҳолаш турлари, ўртача йиллик қийматни ҳисоблаш.

Корхонанинг асосий фондлари таркиби. Асосий воситалар ҳаракати кўрсаткичлари.

Асосий воситаларнинг эскириши.

Харажатларни ўтказиш усуллари. Амортизация тушунчаси.

Амортизация усуллари.

Асосий воситаларни тиклаш ва таъмирлаш.

Асосий воситалардан фойдаланиш самарадорлиги кўрсаткичлари.

Асосий воситаларнинг таърифи ва иқтисодий моҳияти

Асосий воситалар айланма активларнинг энг муҳим капиталини ташкил этувчи қисми, умуман ишлаб чиқариш ва хўжалик фаолиятининг моддий асоси. Асосий воситаларни сотиб олиш ва яратиш орқали ишлаб чиқарувчи одатда капитал қўйилмаларнинг асосий йўналишларидан бири сифатида таснифланадиган реал инвестициялар соҳасида инвестор сифатида иштирок этади.

Асосий воситалар — _____

_____ :

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Корхонанинг жорий активларини аниқлаш, баҳолаш, ҳисобга олиш ва бошқариш куйидаги ҳужжатлар асосида амалга оширилади:

_____.

Корхонанинг ушбу мулки учун иккита ном мавжуд

- ✓ _____
- ✓ _____

Асосий воситаларни гуруҳларнинг номи ва мақсадига мувофиқ таснифланиши (турларнинг таснифи) ўз аксини топган _____

Асосий воситаларнинг турлари таснифи.

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Асосий воситалар учун корхоналар фойдали кўрсаткич (СПИ) каби кўрсаткични белгилайдилар. — _____

Асосий воситаларнинг ёш таснифи

I	VI
II	VII
III	VIII
IV	IX
V	X

Корхона ва умуман миллий иқтисодиёт даражасида асосий фондларни қуйидагиларга бўлиш мавжуд:

- ✓ _____
- ✓ _____

Ишлаб чиқарish jarayonida ishtirok etish xususiyati bo'yicha asosiy vositalar quyidagilarga bo'linadi:

- ✓ _____
- ✓ _____

Асосий воситалар корхона мулкига қуйидагилар натижасида киритилиши мумкин: ✓

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Бу ҳолда бухгалтерия ҳисоби учун асосий воситаларни қабул қилиш тартиби, қуйидагиларни ўз ичига олади: _____

Агар мулк корхонага ижарага берилса, қоида тариқасида рўйхатга олинади _____

Лизинг беришда (молиявий ижара шартномаси), шартнома шартларига қараб, мулк рўйхатга олиниши мумкин _____

Корхона мулки таркибидаги асосий воситалар одатда қуйидагиларга бўлинади. ✓

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Муҳофаза қилиш – _____

Асосий воситаларни баҳолаш турлари ва ўртача йиллик қийматни ҳисоблаш

1. Асосий воситаларнинг тўлиқ бошланғич қиймати (ППП). Унга кўра, асосий воситалар бухгалтерия ҳисобига қабул қилинади. PPP – _____

ППП ўз ичига қуйидагиларни олади:

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Агар ташкилотнинг ОТ бепул берилса, уларнинг PPP аниқланади _____

2. **Asosiy vositalarni almashtirish qiymati** – _____

Ўзгартириш нархини аниқлаш мумкин

✓ _____

✓ _____

3. Асосий воситаларнинг қолдиқ қиймати _____

4. Асосий воситаларни тасарруф этиш қиймати

5. Асосий воситалар ҳаракатга келтирилиши сабабли уларнинг қиймати йил давомида ўзгаради, иқтисодий ҳисоб-китобларда асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматидан фойдаланилади:

Асосий воситалар таркиби

Асосий воситалар

Корхонанинг пул маблағлари динамикаси ва таркиби уларнинг таркиби, ҳолати ва ҳаракати кўрсаткичлари билан тавсифланади.

Тузилиш кўрсаткичлари асосий воситаларнинг қабул қилинган таснифига мувофиқ ҳисобланади

Улардан энг муҳимлари:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Корхона ОТ хавфсизлигини баҳолаш учун индикаторни ҳисобланг

- ✓ _____ :
- ✓ _____ :

Асосий воситалар ҳаракати коэффициентлари маълум бир корхона мол-мулкини кредитлаш ва инвестициялаш тўғрисида қарор қабул қилишда инвесторлар ва қарз берувчилар учун катта қизиқиш уйғотади, чунки улар корхонанинг узоқ муддатли активларининг қиймати, ҳаракати, унинг фаолияти ва мулкӣ хавфсизлигини баҳолашга имкон беради.

- ✓ _____ :
- ✓ _____ :
- ✓ _____ :
- ✓ _____ :
- ✓ _____ :
- ✓ _____ :
- ✓ _____ .

Асосий воситаларнинг эскириши

Асосий воситалар ишлаб чиқариш жараёнида истеъмол қилинмаслигига қарамай, уларнинг хизмат қилиш муддати, шунингдек корхона учун даромад олиш қобилияти, яроқлилиқ муддати билан чекланади, бу даврда асосий воситалар аста-секин эскиради ва ўз

хусусиятларини йўқотади, техник хусусиятлари ёмонлашади. , маҳсулдорлик пасаяди, шунинг учун улар тугатилиши ва янги ўхшаш ёки прогрессив асосий воситалар билан алмаштирилиши керак. Иқтисодиётдаги бу жараён асосий воситаларнинг эскириши деб белгиланади. Кийим – _____

Амортизация жисмоний ва маънавий бўлиши мумкин. Жисмоний кийим билан боғлиқ _____

Ескирганлик - _____

Харажатларни ўтказиш усуллари

Амалда, асосий воситаларнинг барча объектлари бир вақтнинг ўзида ҳар иккала турдаги ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан ҳар хил даражадаги азинмая дучор бўлади.

Иқтисодий фаолият жараёнида молиявий оқимларнинг ҳаракатини тушунишнинг муҳим масаласи тушунчаларни ажратишдир:

✓ ***инвестиция (инвестиция)*** – _____

✓ ***харажатларни амалга ошириш (ишлаб чиқариш харажатлари)*** – _____

Чундай қилиб, асосий воситаларни сотиб олаётганда корхона капитал қўйилмаларни (инвестицияларни) амалга оширади ва буни ўз балансида акс эттиради ва кейин асосий воситаларнинг эскириши натижасида харажатларни ўз зиммасига олади, шунинг учун асосий воситаларнинг эскириши билан боғлиқ харажатлар келиб чиққанлигини кўрсатиш вазифаси турибди. :

✓ _____

✓ _____

✓

✓

Ишлаб чиқарувчи томонидан қилинган харажатларни қоплашнинг иқтисодий механизми қуйидагича: _____

Жорий активлар мавжуд бўлганда, уларни ишлаб чиқариш жараёнида истеъмол қилиш ва тайёр маҳсулотга босқичма-босқич айлантириш туфайли уларнинг харажатлари қиймати мумкин. _____

Uzoq muddatli aktivlarning amortizatsiya qiymatini o'tkazish uchun bu zarur _____

Иқтисодий фаолият жараёнида фойдаланилган ва эскирган активнинг қийматини уни нақд пулда қайтариш учун тайёр маҳсулотга босқичма-босқич ўтказиш амортизация деб аталади.

Шундай қилиб, барча амортизация қилинадиган узоқ муддатли активлар, агар уларнинг қиймати 20000 сўмдан ортиқ бўлса, амортизация қилиниши керак (асосий воситалар, номоддий активлар). Агар уларнинг ППП қиймати 20000 сўмдан кам бўлса, бу корхонанинг молиявий нуқтаи назаридан аҳамиятсиз ҳисобланади, улар амортизация қилинмайди, аммо фойдаланишга топширилган пайтдаги тайёр маҳсулот таннархига киритилиши мумкин. Шу билан бирга, ушбу объект инвентаризация рўйхатида келтирилган.

Ҳақиқий эскириш ҳар хил турдаги асосий воситалар учун турли хил шаклларда юзага келиши мумкин, шу билан бирга, хизмат кўрсатишнинг баъзи даврларида ашнма даражаси юқори ёки паст бўлиши мумкин, бу қуйидаги графиклар билан ифодаланиши мумкин:

Амортизация чизикли равишда юзага келиши мумкин

Амортизация тезлашиши мумкин

Амортизация секин бўлиши мумкин

Амортизация ўзбошимчалик билан юзага келиши мумкин

Бундан ташқари, корхона нуқтаи назаридан, амортизация усулини танлашда унинг манфаатлари иккита қарама-қарши интилишлар ўртасида жойлашган:

✓ _____

✓ _____

Шу билан бирга, иқтисодий фаолиятни тартибга солувчи давлат органлари амортизация жараёнларини тартибга соладилар _____

Amortizatsiya usullari

Амортизация – _____

Амортизация даражаси (Н): _____

Йиллик амортизация миқдори, А – _____

Амортизация тарихий қиймат бўйича ва тенг равишда асосий воситанинг хизмат қилиш муддати бўйича тартибли равишда амалга оширилиши мумкин.

Бу асосий воситаларнинг айрим турлари учун ривожланиш мутаносиб равишда амалга оширилиши мумкин.

Бу асосий воситанинг ишлаш муддатига нисбатан тезлаштирилган ҳолда амалга оширилиши мумкин (иккита усул: йиғма равишда қолдиқ қийматдан икки баравар ёки пасаядиган ставка бўйича). Амортизация тезлаштирилганлиги бунга олиб келади _____

Ескиришни амалга ошириш учун маълум бир даврда ўтказилиши керак бўлган миқдорни - амортизация миқдорини ҳисоблаш керак. Амортизация усуллари бошқарилади _____ .

Норматив ҳужжатларга мувофиқ, амортизация олинади _____

Даромад солиғи бўйича амортизация ҳисоблаш учун _____

Бухгалтерия ҳисобида амортизация ҳисоблаш учун қуйидаги усуллар мавжуд:

✓ **Чизиқли:**

Афзалликлари: _____

Камчиликлари: _____

✓ **Бажарилган ишлар ҳажмига мутаносиб равишда:**

Афзалликлари: _____

Камчиликлари: _____

✓ **Балансни пасайтириш усули:**

Афзалликлари: _____

Камчиликлари: _____

✓ **Амал қилиш муддати (йиғилган рақам) йиғиндиси бўйича қийматни ҳисобдан чиқариш усули:**

Афзалликлари: _____

Камчиликлари: _____

Даромад солиғини аниқлаш учун амортизацияни ҳисоблаш учун қуйидаги усуллардан фойдаланинг (Солиқ кодексининг 25-боб):

✓ **Чизиқли:**

Фойдаланиш шартлари _____

✓ **Чизиқли:**

Фойдаланиш шартлари _____

Асосий воситаларни тиклаш ва таъмирлаш

Мавжуд асосий воситалар _____ .

Таъмирлаш – _____

Асосий воситаларни модернизация қилиш – _____

Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш - _____

Қайта қуриш – _____

Таъмирлаш харажатлари қопланади _____

_____ урта усул:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Таъмирлаш амалга оширилиши мумкин _____

Модернизация олиб келади _____

ОС ишлаш кўрсаткичлари.

1. Асосий воситаларнинг ишлаш кўрсаткичлари:

- ✓ *Смена бўйича:*
- ✓ *Вақт бўйича:*
- ✓ *Қувват бўйича:*
- ✓ *Интеграл юк коэффициенти:*

2. Корхонанинг асосий воситаларидан фойдаланиш кўрсаткичларини умумлаштириш:

- ✓ *активларнинг рентабеллиги:*

✓ *капиталнинг интенсивлиги:*

✓ *капиталдан меҳнатга нисбати:*

✓ *асосий воситаларнинг рентабеллиги:*

Корхонанинг асосий воситаларидан фойдаланиш самарадорлигининг ўсиши захиралари:

Кенг омилларни сафарбар қилиш

Факторларни жадал жалб қилиш

Ишлаб чиқаришни ташкил этишни такомиллаштириш ва корхоналарни бошқариш

Амалий машғулотлар

Вазифалар

1-топшириқ

Сизга маълум бўлган усуллар ёрдамида асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматини аниқланг. Ёчиш учун маълумотлар:

Индекс	Қиймати, минг сўм
Йил бошидаги харажат	15 000
Киритилган асосий воситалар қиймати:	
мартда	200
июнда	150
августда	250
Тугатилган асосий воситалар қиймати:	
февралда	100
	300

Ечим

Юқоридаги маълумотлардан фойдаланган ҳолда сиз асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматини икки йўл билан ҳисоблашингиз мумкин: асосий воситаларни киритиш-чиқариш ойини ҳисобга олмаганда? асосий воситаларни киритиш-чиқариш ойини ҳисобга олган ҳолда.

Биз ўртача йиллик қийматни, асосий воситалар киритилган ёки чиқариб юборилган ойни ҳисобга олмаган ҳолда ҳисоблаймиз:

$$C_{cp} = \frac{C_{н.э} + C_{к.э}}{2}$$

Йил бошидаги харажатлар муаммо юзага келган тақдирда берилади. Йил охиридаги харажатлар формула бўйича аниқланади

$$C_{к.э} = C_{н.э} + C_{введ} - C_{выд},$$

$$C_{к.э} = 15\,000 + (200 + 150 + 250) - (100 + 300) = 15\,200 \text{ минг. сўм.}$$

Унда

$$C_{cp} = (15\,000 + 15\,200) / 2 = 15\,100 \text{ минг. сўм.}$$

Агар унга асосий воситаларнинг кириши ва чиши давом эса, у эрга қўшилиб борадиган бўлса, йиллик қиматни ишга тушириш билан заҳарланиши мумкин:

$$C_{cp} = C_{н.э} + \frac{M_1}{12} C_{введ} - \frac{M_2}{12} C_{выб}.$$

Ушбу формуладан фойдаланган ҳолда ҳисоблашда, М1 ва М2 мос равишда объект (объектлар гуруҳи) ишга туширилгандан ёки йил охиригача чиқарилгандан кейинги тўлиқ ойлар сони эканлигини унутмаслик керак. Чундай қилиб,

$$C_{cp} = 15\,000 + (9 / 12 \cdot 200 + 6 / 12 \cdot 150 + 4 / 12 \cdot 250) - (10 / 12 \cdot 100 + 2 / 12 \cdot 300) = 15\,175 \text{ минг. сўм.}$$

Ҳисоблаш натижалари икки хил усулда кўрсатилганки, асосий воситаларнинг нотекис киритилиши ва киритилиши билан содда усул нотўғри натижа беради.

2-топшириқ

1 январ ҳолатига объектлар гуруҳининг бошланғич қиймати 160 минг сўмни ташкил этди, амал қилиш муддати 3 йил.

Агар амортизация ҳисоблаб чиқилган бўлса, ўша кун учун қолдиқ қиймати ва амортизация ставкасини ҳисобланг а) тўғри чизиқ билан? б) балансни пасайтириш усули (тезлаштириш

коэффициенти 2)? с) фойдаланиш муддати йиллар сонини йиғиш усули билан. Ушбу объектлар гуруҳи учун фойдали хизмат муддати 10 йил.

Ечим

Ушбу муаммони ҳал қилишда биз қолдиқ қиймати амортизацияни олиб ташлаган ҳолда бошланғич таннархни ифодалаганлигини ва ҳисобланган амортизация суммаси объектдан амалда фойдаланишнинг бутун даври учун амортизация миқдорини аниқлатади. Чунинг учун биз қарорни амортизация усуллариининг ҳар бири учун амортизация миқдорини ҳисоблашдан бошлаймиз.

а) Биз чизиқли усул билан ҳисоблаймиз. Йиллик амортизация миқдори формула бўйича аниқланади

$$A = \frac{C_{\text{перс}} H_a}{100}$$

Эскириш даражаси қуйидагича белгиланиши мумкин:

$$H_a = 1 / T \cdot 100$$

Амал қилиш муддати 10 йил бўлган амортизация ставкасини ҳисоблаймиз:

$$H_a = 1 / 10 \cdot 100 = 10 \%$$

Йил давомида амортизация бўлади

$$A = 160 \cdot 10 / 100 = 16 \text{ минг. сўм.}$$

Ушбу усул билан амортизация миқдори ҳар йили бир хил бўлади, шунинг учун уч йиллик амортизация

$$I = 16 \cdot 3 = 48 \text{ минг. сўм.}$$

б) Ҳисоблашни қисқартирилган баланс усули бўйича амалга оширамиз. Эскиришни аниқлаш учун биз қуйидаги формуладан фойдаланамиз:

$$A = C_{\text{ост}} \frac{\kappa H_a}{100}$$

Биринчи йил учун амортизация

$$A_1 = 160 \cdot 2 \cdot 10 / 100 = 32 \text{ минг. сўм.,}$$

Иккинчи йил учун –

$$A_2 = (160 - 32) \cdot 2 \cdot 10 / 100 = 25,6 \text{ минг. сўм.,}$$

Учинчи йил учун –

$$A_3 = (160 - 32 - 25,6) \cdot 2 \cdot 10 / 100 = 20,48 \text{ тыс. сум.}$$

Уч йиллик амортизация уч йиллик амортизация суммаси сифатида ҳисобланади:

$$I = 32 + 25,6 + 20,48 = 78,08 \text{ минг. сўм.}$$

с) Биз йиллар йиғиндиси усули билан ҳисоблаймиз. Йиллик амортизацияни аниқлаш учун қуйидаги формуладан фойдаланамиз:

$$A = C_{\text{пер}} \frac{T_{\text{ост}}}{T(T+1)/2}.$$

Биринчи йил учун амортизация

$$A_1 = 160 \cdot 10 / (10(10+1)/2) = 29,09 \text{ минг. сўм.},$$

Иккинчи йил учун –

$$A_2 = 160 \cdot 9 / (10(10+1)/2) = 26,18 \text{ минг. сўм.},$$

Учинчи йил учун –

$$A_3 = 160 \cdot 8 / (10(10+1)/2) = 23,27 \text{ минг. сўм.}$$

Уч йиллик амортизация миқдорини қўшсак, амортизация миқдорини оламиз:

$$I = 29,09 + 26,18 + 23,27 = 78,54 \text{ минг. сўм.}$$

Ҳар хил усуллар билан ҳисобланган амортизация миқдорини билиб, формуладан фойдаланиб қолдиқ қиймати ва амортизация миқдорини ҳисоблашингиз мумкин

$$C_{\text{ост}} = C_{\text{пер(еост)}} - I.$$

Форма бўйича ечим коэффициентини топамиз

$$K_{\text{изн}} = \frac{I}{C_{\text{пер}}} 100.$$

Қийматларни алмаштириб, биз оламиз:

а) чизикли усул:

$$C_{\text{ост}} = 160 - 48 = 112 \text{ минг. сўм.},$$

$$K_{\text{изн}} = 48 / 160 \cdot 100 = 30 \%;$$

б) камайтирилган қолдиқ усули:

$$C_{\text{ост}} = 160 - 78,08 = 81,92 \text{ минг. сўм.},$$

$$K_{\text{изн}} = 78,08 / 160 \cdot 100 = 48,80 \%;$$

в) yillar summasi:

$$C_{\text{ост}} = 160 - 78,54 = 81,46 \text{ минг. сўм.},$$

$$K_{\text{изн}} = 78,54/160 \cdot 100 = 49,1 \%.$$

Шундай қилиб, ушбу муаммони ҳал қилиш натижаларига кўра, чизиқли бўлмаган усуллар активнинг биринчи йилларида харажатларнинг катта қисмини ҳисобдан чиқаришга имкон беради.

3-топириқ

1-январ ҳолатига асосий фондларнинг қиймати, млн. сўм, материал таркиби бўйича таснифга кўра қуйидагича бўлди:

Бино	30
Имкониятлар	8
Автомобиллар ва ускуналар	48
Транспорт воситалари	6
Саноат ва маиший техника	5
Бошқа асосий воситалар	3

Шу йилнинг феврал ойида 5 миллион сўмлик устахона биноси фойдаланишга топширилди .; май ойида умумий қиймати 10 миллион сўмлик ускуналар сотиб олинди .; сентябр ойида маънавий ва жисмоний эскирган 3 миллион сўмлик ускуна ҳисобдан чиқарилди.

Йил бошида ва охирида асосий воситалар таркибини, йил бошида ва охиридаги фаол ва пасив қисмларнинг улушини, асосий воситаларнинг пенсия ва янгиланиш коэффициентларини аниқланг.

Ечим

Йил бошида ва охирида асосий воситалар таркибини ҳисоблаб чиқамиз. Шунинг эса тутиш керакки, тузилма - бу асосий воситаларнинг ҳар бир гуруҳининг умумий қийматидаги улуши. Тузилиши одатда фоиз сифатида ҳисобланади. Асосий воситаларнинг фаол қисми асбоб-ускуналар ва баъзан транспорт воситаларини ўз ичига олади. Ушбу муаммони ҳал қилишда транспорт воситалари фаол қисмга тайинланади. Ҳисоб-китобни жадвал шаклида тақдим этиш тавсия этилади:

Асосий воситалар гуруҳлари	Йил бошида		Йил охирида	
	Нархи, млн сўм.	Улуши, %	Нархи, млн сўм.	Улуши, %
Бино	30	30	35	31,3
Имкониятлар	8	8	8	7,1
Автомобиллар ва ускуналар	48	48	55	49
	6	6	6	5,4
Транспорт воситалари				

Бошқа асосий воситалар	5	5	5	4,5
	3	3	3	2,7
	100	100	112	100,0
Жами				
Фаол қисми	54	54	61	54,5
Пассив қисми	46	46	51	45,5

Янгиланиш тезлигини формула бўйича ҳисоблаймиз

$$K_{обн} = \frac{C_{свод}}{C_{нз}} 100,$$

$$K_{обн} = (5 + 10) / 112 \cdot 100 = 13,4 \, \%.$$

Чиқариш тезлигини қуйидаги формула ёрдамида аниқлаймиз:

$$K_{выб} = \frac{C_{выб}}{C_{нз}} 100,$$

$$K_{выб} = 3 / 100 \cdot 100 = 3 \, \%.$$

Ушбу муаммони ҳал қилиб, биз асосий гуруҳлар таркибидаги ўзгаришларни алоҳида гуруҳлар қийматининг ўзгариши билан кўрсатдик. Фаол ва пассив қисмлар улушининг нисбати ўзгариши, шунингдек янгиланиш ва пенсиянинг ҳисобланган коэффициентлари келажакда асосий воситалардан фойдаланиш самарадорлиги ошиши мумкин.

4-топишириқ

Асосий воситалар объектини яратишга 5000 минг сўм миқдорида инвестиция киритилди. Ускунадан фойдаланган ҳолда 10000 донани ишлаб чиқариш кутилмоқда. маҳсулотлар.

2000 бирлик ишлаб чиқарилган йил учун амортизация миқдорини аниқланг. маҳсулотлар.

Ечим

Ушбу вазифада амортизацияни ҳисоблаш учун қийматни чиқариш ҳажмига мутаносиб равишда ҳисоблаш усулини қўллаш керак. Ушбу усул ёрдамида биз аввал формулага мувофиқ чиқиш бирлигига амортизацияни ҳисоблаймиз

$$A = C / B,$$

$$A = 5\,000 / 10\,000 = 500 \text{ сўм./бирликда}$$

Кейин йиллик амортизация миқдорини аниқлаймиз, ушбу усул ёрдамида ишлаб чиқариш ҳажмига боғлиқ бўлади:

$$A_{йил} = 500 \cdot 2\,000 = 1\,000 \text{ минг. сўм.}$$

Ҳисоб-китоб шуни кўрсатадики, ишлаб чиқаришнинг бешдан бир қисми ишлаб чиқаришда асосий воситалар қийматининг мутаносиб қисми амортизация учун ҳисобдан чиқарилади.

5-топириқ

1 январ ҳолатига асосий фондларнинг гуруҳлар бўйича қиймати минг сўмни ташкил қилди:

Бино	30 000
Имкониятлар	8 000
Автомобиллар ва ускуналар	48 000
Транспорт воситалари	6 000
Саноат ва маиший техника	5 000
Бошқа асосий воситалар	3 000

Феврал ойида 1000 минг сўмлик янги устахона биноси фойдаланишга топширилди, июл ойида эса 12000 минг сўмлик ускуна сотиб олинди. Корхонада йил давомида 23000 тонна, 1000 сўм / ва 35000 тонна Б маҳсулоти ишлаб чиқарилган, 1500 сўм / тонна.

Қўрғошин ускунасининг ишлаши тўғрисидаги асосий маълумотлар жадвалда келтирилган:

Кўрсаткичлар	Маҳсулотларни ишлаб чиқариш учун ускуналар	
	А	Б
Бирликлар сони, бирликлар	2	4
Иш тартиби	непрерывный	прерывный
Таквим фонди, ҳ	8 760	8 760
Режим фонди, ҳ	—	4 000
Вақт вақти, соат:		
ҳақиқий	960	520
режалаштирилган	720	192
Ишлаш		
техник нормага мувофиқ, т / соат	1,6	3,4

Активлар ва ускуналардан фойдаланиш ставкаларини ҳисобланг.

Ечим

Биз эчимни капиталнинг самарадорлик коэффициентини ҳисоблашдан бошлаймиз. Бунинг учун биз формуладан фойдаланамиз $\Phi_o = B / C_{cp}$.

Капитал унумдорлиги корхонанинг барча асосий воситаларидан фойдаланиш самарадорлигини тавсифлаганлиги сабабли уларнинг ўртача йиллик қийматини аниқлаш керак:

$$C_{cp} = (30\,000 + 8\,000 + 48\,000 + 6\,000 + 5\,000 + 3\,000) + \\ + 10 / 12 \cdot 1\,000 + 5 / 12 \cdot 1\,200 = 108\,833 \text{ минг. сўм.}$$

Ушбу кўрсаткични ҳисоблаш учун сиз ишлаб чиқариш ҳажмини жисмоний ёки қиймат жиҳатидан билишингиз керак. Агар бир ҳил маҳсулотлар ишлаб чиқарилса, табиий ҳисоб-китоблардан фойдаланиш мумкин. Агар капиталнинг унумдорлигини ҳисоблашда бошқа хусусиятдаги маҳсулотлар ишлаб чиқарилган бўлса, ишлаб чиқариш ҳажмини қиймат, суммада ифодалаш керак:

$$B = 1\,000 \cdot 23\,000 + 1\,500 \cdot 35\,000 = 75\,500 \text{ минг. сўм.}$$

Энди сиз керакли кўрсаткични ҳисоблашингиз мумкин:

$$\Phi_o = 75\,500 / 108\,833 = 0,69 \text{ минг. сўм./минг. сўм.}$$

Капитал унумдорлиги коэффициентидан фойдаланиб, асосий фондларга киритилган ҳар минг сўм учун 690 сўм ишлаб чиқарилганлигини аниқлаш мумкин эди.

Энди биз шахсий кўрсаткичларни ҳисоблашни давом эттирмақдамиз. Маҳсулотларни ишлаб чиқариш учун А коэффициентларини топинг А.

Ускуналардан кенг фойдаланиш коэффициентларини аниқланг:

а) календар вақтидан фойдаланиш

$$K_{э.к} = T_{\phi} / T_{\kappa} = (8\,760 \cdot 2 - 960) / 8\,760 \cdot 2 = 0,95;$$

б) режалаштирилган вақтдан фойдаланиш

$$K_{э.н} = T_{\phi} / T_n = (8\,760 \cdot 2 - 960) / (8\,760 \cdot 2 - 720) = 0,99.$$

Ускунадан интенсив фойдаланиш коэффициентини ҳисоблашда аввал ҳақиқий иш фаолиятини ҳисоблаймиз:

$$P_{\phi} = 23\,000 / (8\,760 \cdot 2 - 960) = 1,38 \text{ т/ч.}$$

Кейин коэффициентни ҳисоблашга ўтамыз:

$$K_u = P_{\phi} / P_m = 1,38 / 1,6 = 0,86.$$

Ва ниҳоят, интеграл коэффициентни аниқлаймиз:

$$K_{инт} = K_{э} \cdot K_u = 0,99 \cdot 0,86 = 0,82.$$

Б маҳсулотларини ишлаб чиқариш учун коэффициентларни ҳисоблаймиз.

Ускуналардан кенг фойдаланиш коэффициентларини ҳисоблаймиз:

а) режим вақтидан фойдаланиш

$$K_{э. режим} = T_{ф} / T_{реж} = (4\,000 \cdot 3 - 520) / 4\,000 \cdot 3 = 0,96;$$

б) режалаштирилган вақтдан фойдаланиш

$$K_{э. n} = (4\,000 \cdot 3 - 520) / (4\,000 \cdot 3 - 192) = 0,97.$$

Кейинчалик, ҳақиқий ва интеграл коэффициентнинг ишлашини олдиндан ҳисоблаб, интенсив фойдаланиш коэффициентини ҳисоблаймиз:

$$P_{ф} = 35\,000 / (4\,000 \cdot 3 - 520) = 3,05 \text{ т / соат}$$

$$K_u = 3,05 / 3,4 = 0,9,$$

$$K_{инт} = 0,97 \cdot 0,9 = 0,87.$$

Узлуксиз ишлайдиган ишлаб чиқариш учун асбоб-ускуналардан кенг фойдаланиш коэффициентларини ҳисоблашда календар вақтидан фойдаланиш коэффициентини, узилишлар билан ишлайдиган тармоқлар учун эса иш вақтидан фойдаланиш коэффициентини танлаш мақсадга мувофиқдир.

Мустақил эчим учун топшириқлар

Асосий воситалар

1-топшириқ

Йил бошидаги асосий воситаларнинг бошланғич қиймати 5000 минг сўмни ташкил этади. Йил давомида 250 минг сўмлик асосий воситалар жорий этилди. ва олиб қўйилган - 300 минг сўм миқдорида. Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматини ва йил охиридаги бошланғич қийматини аниқланг.

2-топшириқ

Қуйидаги маълумотларга кўра асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматини ҳисобланг:

Гуруҳлар	Бошланғич нархи	Кирим			Чиқим	
		Кириш ойи	Миқдор, бирлик	Нархи. минг.сўм	Ой истеъфо	Нархи. Минг.сўм
Асосий воситалар	йилнинг минг сўм.					
Бино	10 000	май	1	1 000	ноябр	500
Имкониятлар	1 000	—	—	—	—	—
Ускуналар	20 000	март	1	2 000	—	—
Транспорт воситаалари	500	август	2	50	—	—
Инвентаризация	200	—	—	—	июн	90

ҚИЛИШ						
-------	--	--	--	--	--	--

3-топшириқ

Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматини, агар уларнинг қиймати минг сўм бўлса йил давомида белгиланг:

1 январ	4525	1 июл	4720
1 феврал	4605	1 август	4740
1 март	4600	1 сентябр	4710
1 апрел	4575	1 октябр	4690
1 май	4575	1 ноябр	4692
1 июн	4560	1 декабр	4730
		31 декабр	4770

4-топшириқ

Агар 1999 йилда ўрнатилган бўлса, 2003 йил 1-январда конвейер тасмасининг жисмоний эскирганлигини аниқланг ва фойдаланиш муддати 5 йил.

5-топшириқ

Агар дастгоҳ биносининг бошланғич қиймати 6 038 760 сўм ва қолдиқ қиймати 314 030 сўм бўлса, жисмоний эскириш фоизини белгиланг.

6-топшириқ

Електролиз сеҳининг асосий воситаларининг қолдиқ қийматини қуйидаги маълумотларга кўра 2003 йил 1 январга белгиланг:

Объектлар	Бирлик сони	Кириштиш йили	Нархи бирликлар, уй бирликлар	Амортизация даражаси, %
Бино қурилиши	1	1968	11 047 720	1,7
Челик кувурлари	—	1978	402 200	10,0
Вакуум пақир	6	1988	203 640	10,0
Шунингдек	3	1994	211 730	10,0
Қиличбозлик мосламаси	—	1975	102 690	2,1
Портал машинаси	1	1999	306 780	20,0

7-топириқ

Корхонанинг асосий воситаларининг қиймати, млн. сўм, йил давомида гуруҳлар бўйича қуйидагича бўлди:

Бино	120
Имкониятлар	45
Машина ва ускуналар, шу жумладан:	110
қувват ускуналари	330
ишлайдиган машина ва ускуналар	50
ахборот ускуналари	
Транспор воситалари	40
Инвентаризация қилиш	12
Бошқалар	32

1 январ ҳолатига асосий воситалар қуйидаги нисбатлар бўйича қайта баҳоланди:

Бино,имкониятлар	6,0
Қувват ускуналари, ишлайдиган машина ва ускуналар	7,5
Ахборот ускуналари	0,8
Транспорт воситалари	10,6
Инвентаризация қилиш	8,2

Қайта баҳолашдан олдин ва кейин асосий воситаларнинг ишлаб чиқариш таркибини, фаол ва пасив қисмларнинг қийматини аниқланг.

8-топириқ

Асосий воситаларнинг қиймати - 80 минг сўм., Фойдаланиш муддати - 5 йил. Йиллик амортизация миқдорини қуйидаги усуллар ёрдамида аниқланг: чизиқли; камайтирилган баланс (тезлаштириш коэффициенти - 2); йиллар миқдори.

9-топириқ

Кондаги маъданли маъдан захиралари 40 миллион тоннани, кон унумдорлиги йилига 1000 минг тоннани ташкил этди.

Ишлаб чиқарилган 1 тонна рудага нисбатан амортизация миқдорини ва капитал қўйилмалар миқдори 9000 миллион сўмни ташкил этган тақдирда йиллик амортизация миқдорини ҳисобланг. Агар маъдан унумдорлиги йилига 500 минг тоннага ошса, ишлаб чиқариш бирлигига бўлган амортизация қандай ўзгаради?

10-топириқ

Йил бошидаги асосий воситаларнинг қиймати 340 миллион сўмни ташкил этади. Бир йил учун асосий воситалар: 45 млн. Сўм киритилди. июн ойида 9 млн. сентябрда; олинди - 5, 9 млн. сўм миқдорида. апрел ойида 21 млн. майда. Йиллик ишлаб чиқариш 1 миллион тоннани, маҳсулотнинг ўртача нархи 250 сўм / тонна.

Асосий воситаларни йўқ қилиш ва янгилаш коэффициентларини, капитал зичлиги ва капитал унумдорлигини ҳисобланг.

11-топишириқ

Қуйидаги шароитларда дастгоҳ жиҳозларидан кенг фойдаланиш коэффициентларини аниқланг:

Сменалар сони 2

Чифтнинг давомийлиги, 8 соат

Йилига дам олиш кунлари сони 104

Байрамлар сони 11

5 бирлик

Машғуллот учун ҳақиқий иш вақти, 887-қисм

12-топишириқ

Қуйидаги маълумотларга асосланиб, электролизерлардан кенг ва интенсив фойдаланиш коэффициентларини ва интеграл коэффициентни топинг.

Чўмилиш соати 119530да ишлади

Ҳаммом кунларининг таквим рақами 121180

Металл ишлаб чиқариш, минг тонна 120, 2

Электролизаторнинг ишлаши

техник нормага мувофиқ, т / кун. 1, 03

Ўртача йиллик қийматни ҳисоблаш ва корхонанинг асосий воситаларининг ҳаракатини ҳисобга олиш вазифалари

1. Корхонанинг асосий воситаларининг актив қисмининг қиймати йил бошига 4 млн. сўмни ташкил этди; асосий воситаларнинг фаол қисми улуши 0, 4. Йил давомида у жорий этилди: 1 мартда 0, 5 миллион сўм, 1 июн куни 0, 1 миллион сўм. Чапдан: 1 майда - 200 минг сўм.; 1 августда - 150 минг сўм. Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматини аниқланг (учта усул).

2. Корхонанинг асосий ишлаб чиқариш фондлари йил бошига 2825 минг сўмни ташкил этди. Йил давомида асосий воситаларни киритиш ва уларни тасарруф этиш жадвалда кўрсатилган.

Ойнинг 1-куни	Асосий фондлар минг.сўм	
	кирим	чиқим
феврал	40,0	6,0
май	50,0	4,0

август	70,0	8,0
ноябр	10,0	5,0

Йил охиридаги асосий воситаларнинг қийматини, ўртача йиллик қийматини, шунингдек асосий воситалар таркибини тавсифловчи коэффициентларни аниқланг.

Ескиришни ҳисоблаш вазифалари

3. Ускунанинг умумий бошланғич қиймати 260 000 сўм. Фойдали фойдаланиш муддати 5 йил. *Бухгалтерия ускуналари учун амортизация ажратмаларининг миқдорини чизикли усулда, харажатларни ҳисоблашда фойдали фойдаланиш йиллар сонининг йигиндисига ҳисоблаш усули ва агар тезлаштириш коэффициенти 2 га тенг бўлса, қолдиқни камайитиш усули билан ҳисобланг.*

4. Юк машинаси 2 000 000 сўмга сотиб олинди. Режалаштирилган максимал масофа 100.000 км. Беш йил ичида унинг масофаси:

<i>Йил</i>	<i>км</i>
1	25000
2	15000
3	40000
4	8000
5	12000

Амортизация миқдорини амортизация усули билан бажарилган иш ҳажмига мутаносиб равишда ҳисобланг.

5. Ускуналар тўлиқ бошланғич қиймати 120 минг сўмга сотиб олинди. Фойдали фойдаланиш муддати 1, 5 йил. Солиқ ҳисобини юритиш учун амортизация миқдорини чизикли ва ночизикли усуллар билан ҳисобланг.

6. Машинанинг бошланғич нархи 20 миллион сўм. 6 йилдан сўнг, бундай машиналарнинг нархи 15 миллион сўмни ташкил этди, амортизация даражаси 10%. 7 йил бошида қолдиқ қийматини аниқланг? Агар корхона стандарт хизмат муддати тугагунга қадар машинадан фойдаланишни давом эттирса ва агар уни янгиси билан алмаштиришга қарор қилса, эскисини 7 миллион сўмга сотадиган бўлса, эскирганлик учун этказилган зарар миқдори.

7. Ускунани сотиб олиш нархи 5 миллион сўм. ? транспорт ва ўрнатиш харажатлари - 1 миллион сўм? соҳада меҳнат унумдорлигининг ўртача йиллик ўсиш суръати 3%? амортизация даражаси 10%, фойдаланиш муддати 7 йил. Асосий воситаларнинг бошланғич, алмаштириш ва қолдиқ қийматини аниқланг.

8. Ускуналар 1990 йил май ойида тўлиқ бошланғич қиймати 100000 сўмга сотиб олинди. 8% амортизация даражаси. 2000 йил бошида қайта баҳолаш ўтказилди ва дастгоҳни алмаштириш қиймати 750 000 сўмни ташкил этди. 2001 йил март ойига машинанинг қолдиқ қийматини ва амортизациясини ҳисобланг.

9. Мавжуд ускунанинг бошланғич қиймати 1 миллион сўм, сиғими 100000 дона. йилига, хизмат муддати 10 йил. Янги жиҳозларнинг юқори маҳсулдорлиги 50%, хизмат муддати 12 йил. Янги ускуна учун рухсат этилган максимал нархни аниқланг.

Асосий воситалардан фойдаланиш самарадорлиги бўйича вазифалар

10. Машинасозлик заводи устахонасида 100 та машина ўрнатилди. Дастгоҳнинг ишлаш тартиби икки сменали, бир сменада 8 соат. Йиллик ишлаб чиқариш 280 минг маҳсулотни, сеҳнинг ишлаб чиқариш қуввати 310 минг маҳсулотни ташкил этади. Барча машиналар биринчи сменада ишлайди, иккинчи станокнинг 50 фоизида, йилига 260 иш куни, битта машинанинг ҳақиқий иш вақти 3500 соатни ташкил қилади. Корхонанинг асосий воситаларидан фойдаланиш самарадорлигини баҳоланг.

11. Дастгоҳ жиҳозларининг нархи 15000 минг сўм. 20 мартдан 45, 6 минг сўмлик ускуналар ишга туширилди? 15 июлдан бошлаб 20, 4 минг сўмлик ускуналар нафақага чиқарилди. Ишлаб чиқариш ҳажми 800 минг тонна, нархи 1 тонна 30 сўм. Ишлаб чиқариш қуввати 1000 минг тонна. Капитал унумдорлиги қийматини, интенсив фойдаланиш коэффициенти аниқланг.

Мустақил иш учун топшириқлар

1. Ҳисобот даври бошидаги асосий воситаларнинг қиймати - 200 минг сўм, май ойида жорий қилинган - 100 минг сўм. ? Октябр ойида 25 минг сўм қолди. Йил давомида ялпи маҳсулот 100 минг сўмга ошди. Олдинги даврда асосий воситаларнинг қиймати ўзгармади ва ялпи ишлаб чиқариш 300 минг сўмни ташкил этди. Ҳисобот даври учун активларнинг рентабеллигини ҳисобланг ва корхонанинг асосий фондларининг кенгайиши натижасида қандай ўзгарганлигини (%) аниқланг.

2. Корхонада иш сменасининг давомийлиги 8 соатни ташкил этади, бунда таъмирлаш ишларига режадаги танаффус 1 соатига 1 соатни ташкил этади. Паспорт маълумотларига кўра, машинанинг соатлик маҳсулдорлиги соатига 50 та маҳсулотни ташкил этади. Аслида, машина 6 соат давомида ишлади, бунинг учун 234 маҳсулот ишлаб чиқарилди. Ускунадан кенг, интенсив ва интеграл фойдаланиш коэффициенти аниқланг. Ушбу машинанинг самарадорлигини қандай ошириш мумкин ва уни ишлатиш самарадорлигининг чегараси қандай.

3. Корхона харажатларини оширмайдиган янги жиҳозларнинг максимал рухсат этилган нархини ҳисобланг. Ҳозирги нархи 500 минг сўм. , Унумдорлиги 100 дона. ойига янги маҳсулдорлик 3 баравар юқори, хизмат муддати 10 йил. Агар 1, 2 миллион сўмлик янги ускуна сотиб олса, корхона йиллик тежаш миқдорини ҳисобланг.

4. Амал қилиш муддатини йил давомида машина учун фойдали йиллар сонининг йиғиндисига 300 минг сўм миқдорида чегириб, бутун фойдали фойдаланиш муддати учун

ҳисобланг. (ҚҚС бундан мустасно), транспорт ва ўрнатиш харажатлари нархнинг 10% ташкил этди. Чизикли амортизация усулига кўра, амортизация даражаси 12, 5% ни ташкил этди.

5. Ускунанинг қолдиқ қийматини 4 йил фойдаланиш охирига қадар ҳисобланг, агар у 8 йил нормал ишлаш муддати ва 1, 5 га кўпайиш коэффициенти асосида қисқартирилган баланс усули ёрдамида амортизация қилинса? бошланғич қиймати 300 минг сўм. сотиб олинганидан уч йил ўтгач, асосий воситаларни қайта баҳолаш амалга оширилди, қайта баҳолаш индекси 1, 5 эди.

6. Корхона учун капитал унумдорлигини ва капиталнинг интенсивлигини аниқланг, агар йил бошига асосий воситалар қиймати 773 миллион сўмни ташкил этган бўлса, йил давомида 1, 02 - 20 миллион сўм, 1, 11 - 90 минг сўм киритилиб, 1, 04 - 10 миллион нафақа олинди. сум бир йилда сотиладиган маҳсулотлар ҳажми 2132, 8 млн. сўмни ташкил этди.

7. Машинанинг бошланғич нархи 15 миллион сўм. 5 йил ўтгач, корхона уни янада самаралироқ 18 миллион сўмга алмаштириши керак эди. Агар 12, 5% амортизация ставкаси қабул қилиниб, чизикли амортизация усули қўлланилса, иккинчи турдаги эскирганлик натижасида корхонанинг зарари қанча бўлади? Балансни пасайтириш усулидан фойдаланган ҳолда амортизация пайтида йўқотишлар миқдори қанча бўлади (2 коэффициент билан)? Ушбу усулларнинг қайси бири корхона учун энг кам йўқотишларга олиб келади.

8. Эскирган нархи 10 миллион сўм бўлса, янги жиҳозларнинг нархи 15 миллион сўмга тенг ёки йўқлигини аниқланг. унумдорлиги 10 минг эд. йилига ва хизмат муддати 16 йил. Янги ускунанинг унумдорлиги йилига 15 минг маҳсулот бўлиб, хизмат муддати 20 йил. Корхонанинг янги ускуналарни жорий этишдан йиллик тежашини ҳисобланг.

9. 01. 01. 2005 йил ҳолатига асосий воситаларнинг қолдиқ қийматини ҳисобланг. қуйидаги маълумотларга кўра: 01. 01. 02 йил ҳолатига асосий воситаларнинг қиймати - 100 минг сўм, 01. 01. 04 ҳолатига 92 минг сўм миқдорида олинган асосий воситалар? 1. 03. 04-да ОТ томонидан бекор қилинган. 30 минг сўм миқдорида, йиллик амортизация даражаси 15, 8%.

10. Дастгоҳга 210 та дастгоҳ ўрнатилди, корхонанинг уч сменали иш тартиби бир сменада 6 соат, биринчи сменада 189 та, иккинчи саккиздада 168 та, учинчисида 160 та машина ўрнатилди. Йилда ўртача суткалик ишлаб чиқариш 1400 минг маҳсулотни ташкил этди, асбоб-ускуналарнинг унумдорлиги 2 эд. соат ичида Ишламай қолишнинг стандарт фоизи вақтнинг 10% ни ташкил қилади. Ксманни аниқланг, Кисп. Чифт. , Кинт. Испан

11. Йил бошида корхонанинг ОТ қиймати 9500 миллион сўмни ташкил этди. Йил давомида асосий фондларнинг эскириши сабабли 800 миллион сўм ҳисобдан чиқарилди. сўмлик янги ОТ ишга туширилди. Сотиладиган маҳсулотларнинг йиллик ҳажми 20, 700 млн. Сўмни ташкил этди. ўртача йиллик сони 2300 кишини ташкил этади. Корхонанинг активлар рентабеллигини, капиталнинг интенсивлиги ва капитал нисбатини аниқланг.

12. 1998 йилда корхона 980 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарган, унинг асосий воситаларининг ўртача йиллик қиймати 400 миллион сўмни ташкил этган. 1999 йилда 890 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилди, корхонанинг асосий ишлаб чиқариш фондларининг ўртача йиллик қиймати 500 миллион сўмни ташкил этди. Капиталнинг самарадорлиги қандай ўзгарганлигини аниқлаш керак (% да).

Тестлар

1. Корхона мулки объектини асосий воситаларга таснифлашда қайси мезон аниқланмайди?

- а) объект иқтисодий фойда (даромад) келтириши мумкин
- б) қайта сотиш учун эмас, балки меҳнат воситаси сифатида фойдаланиш мақсадида сотиб олинган
- с) хизмат муддати бир йилдан ортиқ
- д) унинг қийматини тайёр маҳсулотга қисман ҳисоблаб чиқилган амортизация миқдорини қўшган ҳолда ўтказди

2. Қуйидаги мулк гуруҳларининг қайси бири асосий воситалар билан боғлиқ эмас?

- а) саноат бинолари ва иншоотлари
- б) маҳсулотлар, ишлар, хизматлар ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган ускуналар
- в) тайёр маҳсулотлар омборига этказиб бериладиган ускуналар
- д) эрларни ободонлаштиришга капитал қўйилмалар
- э) узоқ муддатли молиявий инвестициялар

3. Асосий ишлаб чиқариш фондлари таркибига қуйидагилар киради:

- а) ишлаб чиқариш дўконлари бинолари?
- б) уй-жой фонди?
- в) бир йилдан кам вақт хизмат қиладиган машина ва ускуналар?
- д) транспорт воситалари?
- э) янги устахоналар қурилиши тугалланиши?
- э) имкониятлар.

4. Асосий воситалар сотиб олиш, қуриш натижасида корхона (устахона, бино) балансига киритилганида қуйидагилар баҳоланади:

- а) алмаштириш қиймати,
- б) тўлиқ бошланғич таннарх,
- в) қолдиқ қиймати
- д) аралаш қиймат.

5. Асосий воситаларнинг пасив қисми таркибига қуйидагилар киради:

- а) ишлаб чиқариш дўконлари бинолари,
- б) турар-жой бинолари?
- в) имкониятлар?
- д) узатиш мосламалари?
- э) транспорт воситалари?
- ф) бир йилдан кам хизмат қиладиган восита.

6. Асосий воситаларнинг яроқлилиқ муддати қуйидагича аниқланади:

- а) асосий воситалар даромад келтирадиган вақт даври
- б) асосий воситалардан амалда фойдаланиш муддати
- с) ускунадан фойдаланиш натижасида олиниши кутилаётган маҳсулотлар ҳажми
- д) асосий воситаларнинг жисмоний эскириши даври.

7. Асосий воситаларни ҳисобга олиш бирлиги нима?

- а) инвентаризация объекти
- б) таркибий объектлар мажмуаси
- с) ҳар бир алоҳида элемент
- д) барча жиҳозлар ва мосламалар бўлган объект.

8. Эскиришни ҳисоблаш учун санаб ўтилган усуллар орасида фойдаланилмаганини

танланг:

- а) чизикли усул
- б) балансни пасайтириш усули
- с) фойдаланиш муддати йиллар сонининг йиғиндисини қийматини ҳисобдан чиқариш усули
- д) чизикли бўлмаган усул
- э) қолдиқ қиймат усули
- ф) ишлаб чиқариш ҳажмига мутаносиб равишда қийматни ҳисобдан чиқариш усули.

9. Йиллик ҳисобланган амортизация миқдори чизикли усул билан қандай аниқланади?

- а) асосий воситанинг умрбод ҳисобланиши сифатида белгиланган тўлиқ бошланғич қиймати ва амортизация ставкалари асосида
- б) тезлашув коэффициентида фойдаланиб, активнинг яроқлилик муддати билан белгиланадиган қолдиқ қиймати ва амортизация даражаси асосида.
- в) асосий воситанинг умрбод ҳисобланиши сифатида белгиланган қийматни тиклаш қиймати ва амортизация ставкасидан келиб чиққан ҳолда
- г) тўлиқ бошланғич таннарх ва даврий ишлаб чиқариш кўрсаткичига қўпайтириладиган норматив маҳсулот нисбати асосида

10. Амортизация харажатларини қайтариш манбаи нима?

- а) тақсимланмаган даромад
- б) соф фойда
- с) харажат
- д) асосий капитал

11. Ҳисоб марказлари учун йил давомида амортизация қандай ҳисоблаб чиқилади?

- а) доимий равишда асосий воситаларни сотиб олинган ойдан кейинги ойнинг бошидан бошлаб йиллик амортизация миқдорининг $1/12$ қисми сифатида
- б) асосий воситани сотиб олинган ойдан кейинги ойнинг бошидан бошлаб асосий воситанинг амалдаги ҳар ойи учун йиллик амортизация миқдорининг $1/12$ қисми сифатида
- в) асосий воситани сотиб олиш вақтидан қатъи назар, танланган усул бўйича йиллик амортизация миқдори ҳисобланади
- д) ишчи ойларида тезлашди ва ишламайдиган даврда секинлашди

12. Солиқ мақсадлари учун амортизация йил давомида қандай ҳисоблаб чиқилади?

- а) амортизациянинг йиллик миқдори асосий воситани сотиб олинган ойдан кейинги ойнинг бошига, ойига ҳисобланган амортизация ставкаси асосида ҳисобланган амортизация суммаси сифатида белгиланади.
- б) асосий воситани сотиб олинган ойдан кейинги ойнинг бошидан бошлаб асосий воситанинг амалдаги ҳар ойи учун йиллик амортизация миқдорининг $1/12$ қисми сифатида
- с) доимий равишда йиллик амортизациянинг $1/12$ қисми сифатида асосий воситани сотиб олинган ойдан кейинги ойнинг бошидан бошлаб.
- д) асосий воситани сотиб олиш вақтидан қатъи назар, йиллик амортизация миқдори чизикли ёки чизикли бўлмаган усул ёрдамида ҳисобланади.

13. Сотишдан тушган даромаднинг асосий воситаларнинг ўртача йиллик қийматига нисбати билан индикатор қандай номланади?

- а) капитал унумдорлиги
- б) капиталнинг интенсивлиги
- в) капитал-ишчи кучи нисбати
- г) асосий воситаларнинг рентабеллиги

14. Чизикли усул ёрдамида ҳисоблашда йиллик амортизация даражаси 25% ни ташкил қилади. Ускунанинг фойдали муддати қандай?

- а) 5 йил
- б) 10 йил
- с) 2, 5 йил
- д) 4 йил

15. Қуйидаги кўрсаткичлар гуруҳларидан қайси бири асосий воситалардан

фойдаланиш самарадорлигини баҳолаш кўрсаткичларига тааллуқли эмас?

- а) оғир ускуналарни юклаш кўрсаткичлари
- б) ускуналарни кенг кўламда юклаш кўрсаткичлари
- в) айланма кўрсаткичлар
- г) иқтисодий самарадор кўрсаткичлар

Адабиёт

9-Мавзу. Корхонанинг айланма маблағлари

Айланма маблағларнинг тушунчаси ва иқтисодий табиати.

Айланма маблағларнинг таркиби ва таснифи.

Жорий активлар қийматини баҳолаш ва ўтказиш.

Айланма маблағларни шакллантириш ва тўлдириш манбалари.

Корхонанинг айланма маблағларга бўлган эҳтиёжсини аниқлаш.

Айланма маблағлардан фойдаланиш кўрсаткичлари.

Корхонанинг айланма маблағларини бошқариш.

Айланма маблағларнинг тушунчаси ва иқтисодий моҳияти

Жорий активлар – _____

Бунда айланма маблағлар жалб қилинади _____

_____ уларнинг қийматини ўтказиш _____

Ишлаб чиқариш айланиши – _____

Иқтисодий (ишлаб чиқариш) фаолият жараёнида айланма маблағлардан фойдаланиш унинг айланишида айланма капиталдан ўтган уч босқични ўз ичига олади:

_____ .

Айланма маблағларнинг моҳияти уларнинг корхонанинг ишлаб чиқариш фаолиятидаги роли билан белгиланади – _____

Нормалда ишлайдиган корхона айланмасининг барча босқичларида маълум айланма маблағларга эга _____

Жорий активларнинг таркиби ва таснифи

Айланма маблағлар ишлаб чиқариш ва айланма маблағларни айланишида инвентаризация ҳаракатини таъминлайди, шунинг учун жорий активларни қуйидагиларга бўлиш одат тусига киради. _____

_____ . (иқтисодий таркиб бўйича таснифлаш).

Айланма маблағлар таъминлайди _____

Айланма маблағлар таъминлайди _____

Айланма маблағлар таркиби бўйича нимани тушунаси _____

Айланма маблағлар:

Айланма маблағларнинг таснифи:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Айланма маблағларни баҳолаш ва ўтказиш

Акцияларни баҳолаш. Айланма маблағларни яратиш ёки сотиб олиш вақтида уларни баҳолаш томонидан амалга оширилади _____

Бухгалтерия бирлиги бўлиши мумкин _____

Ҳар йили ўтказилади _____

Айланма маблағлар қийматининг ўтказилиши содир бўлади _____

Агар сотиб олинган инвентаризация буюмлари нархида ўзгаришлар бўлса, қийматни топшириш қуйидаги усуллардан бири ёрдамида амалга оширилиши мумкин, улар бошқарув мақсадлари учун захиралар, тайёр маҳсулотлар ва жорий активларни ўз ичига олади)

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Омборларда тайёр маҳсулотни баҳолаш

Ётказиб берилаётган маҳсулотни баҳолаш томонидан амалга оширилади

Бажарилаётган иш ҳисоблаб чиқилади

Айланма маблағларни шакллантириш ва тўлдириш манбалари

Корхонанинг айланма маблағларга бўлган эҳтиёжсини аниқлаш

Айланма маблағларни бошқаришнинг энг муҳим вазифаларидан бири бу ритмик ва узлуксиз ишлаш учун зарур бўлган ҳажмни аниқлаш ва айланма маблағлар захирасини яратишдир. Чуни ёдда тутиш керакки, ортиқча захиралар бунга олиб келади _____

Чунинг учун, корхона айланмасидаги маблағларнинг энг мақбул миқдорини аниқлаш керак

Рацион усуллари.

Тўғридан-тўғри ҳисоблаш усули – _____

Хусусий стандартларнинг таърифи:

- ✓ инвентаризация қилиш
- ✓ Иш давом этаяпти
- ✓ кечиктирилган харажатлар
- ✓ Тайёр маҳсулотлар.

Умумий стандартнинг таърифи.

Таҳлилий (коэффициент) усул.

Жорий активлар

1. _____

✓ _____

✓ _____

2. _____

3. _____

Айланма маблағларни бошқариш

Айланма маблағларни бошқариш қуйидаги муаммоларни ҳал қилишни ўз ичига олади:

1. _____

2. _____

3. _____

Корхонада айланма маблағларнинг айланиш даражасини баҳолаш натижаларига кўра, айланишни тезлаштириш учун захираларни излаш керак, уларни қидириш учта йўналишда мумкин:

✓ *Вен товар-моддий захираларни шакллантириш ва бошқариш босқичида* – _____

✓ *ишлаб чиқариш босқичида* – _____

✓ *айланиш соҳасида* – _____

Кейин айланма маблағлар ҳаракатининг ҳар бир босқичини ўтишни тезлаштириш учун ҳаракатлар режалари ишлаб чиқилади. Тезлаштирилган айланманинг таъсири қуйидагича бўлиши мумкин:

✓ _____

✓ _____

Амалий машғулотлар

Корхонанинг айланма маблағларининг тасниф жадвалини тузинг, унда уларнинг иқтисодий таркиби, элементлари ва турлари бўйича тақсимооти акс этади.

Топшириқлар

1-Топшириқ

Қуйидаги маълумотлар бўйича корхоналарнинг айланма маблағлари таркибини аниқланг ва таҳлил қилинг:

Айланма маблағлар	Миқдор, млн. сўм	
	Компания 1	Компания 2
Ишлаб чиқариш захиралари	94,70	94,92
Тугалланмаган ишлаб чиқариш	16,15	27,64

Келажакдаги харажатлар	134,15	5,32
Тайёр маҳсулотлар	17,65	30,02
Бошқаларлар	87,35	62,1

Ечим

Айланма маблағларнинг таркиби ҳар бир элементнинг умумий ҳажмдаги улушини англатади. Иккала корхонанинг айланма маблағлари таркибини аниқланг:

Элементлар айланма маблағлар	Компания 1		Компания 2	
	Миқдор, млн. сўм	Тузилиши, %	Миқдор, млн. сўм	Тузилиши, %
Ишлаб чиқариш захиралари	94,70	27,0	94,92	43,1
Тугалланмаган ишлаб чиқариш	16,15	4,7	27,64	12,6
Келажакдаги харажатлар	134,15	38,3	5,32	2,4
Тайёр маҳсулотлар	17,65	5,0	30,02	13,7
Бошқлар	87,35	25,0	62,1	28,2
Жами	350	100	220	100

Ҳисобланган тузилмалар, иккинчи корхона биринчисига қараганда кўпроқ моддий талабга эга деган хулосага келишга имкон беради. Чу билан бирга, биринчи корхона кечиктирилган харажатларга катта миқдорда сармоя киритиши керак. Эҳтимол, бу ишлаб чиқариш жараёнининг ўзига хос хусусиятларига боғлиқ бўлган ишлаб чиқаришни тайёрлаш ва ривожлантириш харажатлари. Тугалланмаган ишларнинг юқори улуши кўпроқ ишлаб чиқариш циклини ёки қайта ишланган хом ашёнинг катта харажатларини кўрсатиши мумкин. Тайёр маҳсулотнинг катта ўзига хос оғирлиги билан биргаликда, бу иккинчи корхона, эҳтимол, қўшимча қиймат улуши юқори бўлган маҳсулот ишлаб чиқарадиган корхоналардан бири эканлигини англатади.

2-Топшириқ

Қуйидаги маълумотлардан фойдаланган ҳолда айланма маблағларнинг ўртача чорак ва йиллик қолдиқларини, шунингдек, айланма маблағларнинг айланмаси (айланиш муддати) ва йиллик айланиш коэффициенти ҳисобланг:

Айланма маблағлар баланси		Сотилган маҳсулотлар ҳажми	
Сана	Миқдор, млн. сўм	чорак	Миқдор, млн. сўм
2002 йил 1 январда	2 500	I	3 000

2002 йил 1 апрел	2 600	II	3 500
2002 йил 1 июл	2 400	III	2 900
2002 йил 1 октябр.	2 400	IV	3 100
2003 йил 1 январ.	2 500		

Ечим

Товар айирбошлаш нисбати формула бўйича аниқланади

$$K_{об} = P / ОбС.$$

Айланманинг давомийлигини кунлар билан ҳисоблаш учун формуладан фойдаланилади

$$ДО = Д \cdot ОбС / P.$$

Чунинг учун биринчи навбатда йил давомида айланма маблағлар ва сотишнинг ўртача йиллик қолдиқларини ҳисоблашингиз керак:

$$ОбС = [(2\,500 + 2\,600) / 2 + (2\,600 + 2\,400) / 2 + (2\,400 + 2\,400) / 2 + (2\,400 + 2\,500) / 2] / 4 = 2\,475 \text{ минг. сўм.},$$

$$P = 3\,000 + 3\,500 + 2\,900 + 3\,100 = 12\,500 \text{ минг. сўм.},$$

$$K_{об} = 12\,500 / 2\,475 = 5 \text{ рев / йил}$$

$$ДО = 360 \cdot 2\,475 / 12\,500 = 71 \text{ кунлар.}$$

Шундай қилиб, жорий активлар йилига 5 марта, битта инқилобнинг давомийлиги ўртача 71 кунни ташкил этди.

3-Топириқ

2002 йилда айланма маблағларнинг ўртача қолдиқлари 15 885 минг сўмни, ўша йил учун сотиш ҳажми эса - 68 956 минг сўмни ташкил этди. 2003 йилда товар айланмасини 2 кунга қисқартириш режалаштирилган.

Сотиш ҳажми бир хил бўлиб қолганда, компанияга зарур бўлган айланма маблағлар миқдорини топинг.

Ечим

Биринчидан, 2002 йил учун оборот муддатини ҳисоблаймиз:

$$ДО = 360 \cdot 15\,885 / 68\,956 = 82 \text{ кун.}$$

Кейин 2003 йилдаги оборот муддатини аниқлаймиз:

$$ДО = 82 - 2 = 80 \text{ кун.}$$

Янги муддатни ҳисобга олган ҳолда, айланма маблағларга бўлган эҳтиёжни ҳисоблаймиз:

$$80 \text{ кун.} = 360 \cdot \text{ОбС} / 68\,956,$$

$$\text{ОбС} = 15\,323 \text{ минг. сўм.}$$

3. Айланма маблағлар

1-Топшириқ

2001 йилда корхонанинг айланма маблағлари қуйидаги таркибга эга эди:

Айланма маблағлар	Микдор, млн сўм
Ишлаб чиқариш захиралари,	94,92
шу жумладан хом ашёлар	50,0
Тугалланмаган ишлаб чиқариш	27,64
Келажакдаги харажатлар	5,32
Тайёр маҳсулотлар	30,02
Бошқалар	62,1

2002 йилда ишлаб чиқариш жараёнида юқори сифатли хом ашёлардан фойдаланилди, унинг нархи 30% га ошди. Бу ишлаб чиқариш циклининг давомийлигини қисқартиришга имкон берди, бунинг натижасида тугалланмаган ишларга сарфланган капитал маблағлар микдори 50 фоизга камайди. Тайёр маҳсулотлар нархи 25 фоизга ошди.

2001 ва 2002 йилларда айланма маблағларнинг таркибини ҳисобланг.

2-Топшириқ

Жорий активлар қолдиғи, минг сўмни ташкил қилди:

1 январда	1 235	1 июлда	1 270
1 феврал	1 245	1 август	1 266
1 март	1 255	1 сентябр	1 230
1 апрел	1 240	1 октябр	1 244
1 май	1 278	1 ноябр	1 256
1 июн	1 246	1 декабр	1 265
		31 декабр	1 250

Ҳисобланг:

1) айланма маблағларнинг ўртача чорак ва ўртача йиллик қолдиқлари?

2) айланма маблағлар айланмаси (оборот давомийлиги) чораклар ва йилларга, агар сотиш ҳажми қуйидагича бўлса:

чорак	I	II	III	IV
Микдори, минг сўм	1 456	1 266	1 894	1 704

3) ҳар чорак ва йил бўйича оборот нисбати.

3-Топшириқ

Бир йил давомида сотиш ҳажми 56000 минг сўмни, айланма маблағларнинг ўртача йиллик қолдиғи 4 650 минг сўмни ташкил этди. Айланима маблағларнинг этишмаслиги сабабли компания банкдан 3000 минг сўм микдориди қисқа муддатли кредит олишга мажбур бўлди. йиллик 30%.

Агар оборот 3 кунга камайтирилса, кредит тўлови бўйича йиллик тежашни аниқланг.

4-Топшириқ

Корхонада иккита маҳсулот этиказиб берувчи мавжуд. Биринчи этиказиб берувчи ҳар 10 кунда бир марта, иккинчиси - 7 кунда бир марта жўнатади. Биринчи этиказиб берувчига этиказиб беришнинг ўртача ҳажми 400 тонна, иккинчиси учун 450 тонна. Биринчи этиказиб берувчидан корхонага 5 кун, иккинчи этиказиб берувчидан корхонага 3 кун.

Биржа нарҳини кунлар билан ҳисобланг.

5-Топшириқ

Ишлаб чиқариш циклининг давомийлиги 5 кун. Қайта тақсимлашга келган ярим тайёр маҳсулотнинг таннарҳи 1 125 сўм / тонна, якуний маҳсулотнинг таннарҳи 3900 сўм / тонна.

Ҳисобланг:

- 1) агар харажатлар биринчи кунда 700 сўм / т га ошса, кундан кунга харажатларни кўпайтириш коэффициентлари; иккинчисиди - 625 сўм / т / га; учинчисиди - 600 сўм / тн; тўртинчисиди - 450 сўм / т; бешинчисиди - 400 сўм / т;
- 2) харажатларни кўпайтиришнинг умумий коэффициенти;
- 3) тугалланмаган ишларга инвестиция қилинган айланма маблағлар микдори.

6-Топшириқ

Ҳар чоракда товар-моддий захиралар (материаллар) учун айланма маблағлар микдорини куйидаги маълумотлар асосиди аниқланг:

Материалнинг номи	Бир кунлик режалаштирилган материал истеъмоли, минг сўм.	Вақт кунлари					Умумий захира курси	Ушбу материал учун стандарт
		Транспорт захираси	Қабул қилиш, юклаш, саралаш, омборга жойлаштириш Ишлаб чиқаришга тайёргарлик	Ўтказиб бериш муддати	Ҳозирги захира	Суғурта захираси		
А	10	3,2	4	20				
Б	2	1	1	7				
В	6	4	4	30				

7-Топшириқ. Қуйидаги маълумотларга асосланиб, бир йилда тугалланмаган иш учун айланма маблағлар меъёрини аниқланг:

Маҳсулот номи	Ишлаб чиқариш циклининг давомийлиги	Режалаштирилган таннарх бўйича жами ишлаб чиқаришдаги маҳсулотлар улуши	Йиллик харажат, минг сўм.	Бир кунлик ўртача харажат, минг сўм	Маҳсулот стандарти, минг сўм
А	30	0,40			
Б	6	0,45			
В	14	0,15			

Йиллик ишлаб чиқариш харажатларининг бир марталик харажатлари - 46, 000 минг сўм; йил харажатлари бўйича режага мувофиқ кейинги харажатлар - 22000 минг сўм.

8-Топшириқ. Ҳар чоракда тайёр маҳсулот учун айланма маблағлар нормасини аниқланг.

Маҳсулот номи	Йиллик ишлаб чиқариш, дона	Лот ҳажми, дона	Пакетни тайёрлаш ва ташиш вақти, кунлар	Бир кунлик ўртача харажат, минг сўм	Тайёр маҳсулотлар учун ставка даражаси	Маҳсулот стандарти, минг сўм
А	36 500	1000	2			
Б	18 250	1000	2			
В	9 125	500	1,5			

Агар ишлаб чиқариш таннархи билан солиштирганда умумий харажатлар индекси 1, 2 бўлса.

8-Топшириқ. Агар компанияда кечиктирилган харажатлар бўлмаса, 1, 2 ва 3-вазифаларга мувофиқ корхонанинг айланма маблағларининг умумий нормасини аниқланг. Бир йил давомида 35, 5 млн. Сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилган бўлса, айланма маблағларнинг айланишини баҳоланг.

5. Компаниянинг қуйидаги маълумотлари мавжуд:

<i>Кўрсаткичлар</i>	<i>Бирлик. рев.</i>	<i>Сони</i>
Йиллик маҳсулот ишлаб чиқариш қиймати	минг. сўм.	1100
Улардан материаллар нархи	минг. сўм.	500
Товар-моддий захиралардаги норма	кунлар	15
Тайёр маҳсулотнинг биржа ставкаси	кунлар	10
Сотиладиган маҳсулотлар суммасининг қиймати	сўм./сўм.	0,7
Ишлаб чиқариш циклининг давомийлиги	кунлар	30

Айланма маблағларнинг айланиш коэффициенти аниқланг.

9-Топшириқ. Ҳисобот йилидаги оборотни ўтган йилга нисбатан ўсишидан тежашни куйидаги маълумотлар бўйича аниқланг:

<i>Кўрсаткичлар</i>	<i>Ўтган йил</i>	<i>Ҳисобот йили</i>
Сотишдан тушган даромад, минг сўм	8 000	10 800
Айланма маблағларнинг ўртача ҳажми, минг сўм.	1 200	1 400

10-Топшириқ. *Агар инқилоблар сони биттага кўпайса, режалаштириш йилида бир хил айланма маблағлар билан қўшимча ишлаб чиқариш ҳажмини аниқланг. Дастлабки маълумотлар: базавий йилда ишлаб чиқариш - 30 минг сўм.; бошланғич йилда айланма маблағларнинг ўртача миқдори 10 минг сўмни ташкил этади.*

11-Топшириқ. Ҳисобот йилида корхонада стандартлаштирилган маблағлар миқдори 100000 сўмни ташкил этди. Айланма маблағларнинг бир айланишининг давомийлиги 35 кун. Келгуси йил савдо ҳажми 5 фоизга ошди. *Нормаллаштирилган айланма маблағларнинг қиймати билан бир инқилоб вақтини қисқартириш учун неча кун.*

12-Топшириқ. Ҳисобот чорагида компания 100 минг сўмга маҳсулот сотди. ўртача айланма маблағлар қолдиғи 25000 сўмни ташкил этади. *Агар сотиш ҳажми 10 фоизга ошган бўлса, режалаштириш чорагидаги кунларда маблағлар айланишининг тезлашишини аниқланг.*

13-Топшириқ. Ҳисобот даврида компаниянинг айланма капитали 50 000 сўмни, сотиш ҳажми - 1 000 000 сўмни ташкил этди. Келгуси даврда режалаштирилган ишлаб чиқариш ҳажмининг 1, 100. 000 сўмгача ошиши кутилмоқда. Чу билан бирга, айланма маблағлар айланишини 2 кунга камайтириш назарда тутилмоқда. *Айланма маблағларнинг тежалишини аниқланг.*

Тестлар

1. Ташкилотнинг айланма маблағлари остида қуйидагиларни тушунасиз:

- ишлаб чиқариш циклида бир марта қатнашадиган ва ўз қийматини ишлаб чиқарилган маҳсулот таннархига тўлиқ ўтказадиган ишлаб чиқариш воситаларининг бир қисми?
- ишлаб чиқариш жараёнида қайта-қайта қатнашадиган ва аста-секин ўз қийматини ишлаб чиқариш таннархига ўтказадиган ишлаб чиқариш воситалари?

в) ишлаб чиқариш циклида бир неча мартаба қатнашадиган ва уларнинг қийматини ишлаб чиқарилган маҳсулотларнинг нархига дарҳол эмас, балки эскирган қисмига ўтказадиган асбоблар?

д) маҳсулот ишлаб чиқариш учун зарур бўлган меҳнат объектлари.

2. Айланма маблағлар иқтисодий таркибига кўра (айланиш жойи) қандай таснифланади?

а) айланадиган ишлаб чиқариш активлари ва маблағлар айланиши

б) пул маблағлари ва захиралар

в) нақд пул ва иш кучи

д) жорий активлар ва узоқ муддатли активлар

3. Корхонанинг айланма ишлаб чиқариш активлари таркибига қуйидагилар киради:

а) хом ашё, ярим тайёр маҳсулотлар, сотиб олинган маҳсулотлар, эҳтиёт қисмлар, ёқилғи, тугалланмаган ишларнинг захиралари, кечиктирилган харажатлар?

б) машиналар, бирикмалар, мосламалар, контейнерлар, токчалар?

в) тайёр маҳсулотлар, нақд пул чиққанда, корхона ҳисобига?

д) корхона фойдаси, этказиб берувчилар олдидаги қарз.

4. Даволаш фондларига қуйидагилар киради:

а) корхонанинг моддий ресурслари?

б) корхонанинг омборидаги тайёр маҳсулотлар, йўлга жўнатилган маҳсулотлар, тўлик ҳисоб-китоблардаги нақд пул ва маблағлар (кассадаги нақд пуллар, жорий ҳисобварақдаги, аккредитивлардаги, қарзларнинг барча турлари)?

в) истеъмолчиларга жўнатилган тайёр маҳсулотлар, захирадаги нақд пуллар, жорий ҳисобварақда, кассада?

д) корхонанинг транспорт воситалари, саноат бинолари, иншоотлари?

э) фойда.

5. Корхонанинг айланма маблағлари таркибига қуйидагилар киради:

а) захирадаги материаллар, эҳтиёт қисмлар, ёқилғи, тайёр маҳсулотлар захиралари?

б) айланма маблағлар ва айланма маблағлар?

в) тугалланмаган иш, тайёр маҳсулот захирада?

д) товар-моддий захиралар, тугалланмаган ишлар, кечиктирилган харажатлар, айланма маблағлар?

э) дастгоҳ ускуналари, тайёр маҳсулотлар стокда.

6. Айланма маблағлар нисбати нимани англатади?

а) ташкилот акцияларининг ҳақиқий миқдорини аниқлайди

б) ташкилотнинг узлуксиз ишлаши учун айланма маблағларга киритилган капитал қийматини белгилайди

с) ташкилот мавжуд захиралар бўйича ишлайдиган кунлар сонини белгилайди

д) хом ашё ва тайёр маҳсулотни этказиб бериш муддати ва ҳажмини белгилайди

7. Айланма маблағларнинг қуйидаги элементларидан қайси бири стандартлаштирилган:

а) тайёр маҳсулотлар

б) нақд пул

с) тугалланмаган иш

г) захиралар

8. Айланма маблағларнинг айланиш коэффициенти қуйидагича тавсифланади:

а) сотилган маҳсулотлар ҳажми 1 сўмга. ишлаб чиқариш активлари?

б) айланма маблағларнинг бир айланишининг ўртача давомийлиги?

в) тегишли ҳисобот давридаги айланма маблағларнинг айланиш сони?

г) меҳнатни техник жиҳозлаш даражаси?

д) ишлаб чиқариш фондларининг қиймати 1 сўмга. тижорат маҳсулотлари.

9. Айланма маблағлар элементи учун ставканинг ҳисобланган нисбати қандай?

а) миқдорда

- б) акциялар ҳажмининг жисмоний нуқтаи назаридан
- в) ушбу элемент учун ўртача кунлик истеъмол миқдори жисмоний жиҳатдан
- д) захира кунларида

10. Ташкилотнинг жорий активларининг ўртача йиллик баланси қандай:

- а) ташкилотнинг айланма маблағларининг мақбул сони
- б) ташкилотнинг айланма маблағларининг ўртача нормаси
- в) ўтган даврда ташкилот айланмасидаги маблағларнинг ўртача миқдори
- д) товар-моддий захиралардаги айланма маблағларнинг ўртача нормаси

11. Маҳсулотларни сотишдан тушган тушум 120 миллион сўми, даврий активлар қиймати 40 миллион сўми ташкил этди. охирида - 20 миллион сўм. Маблағларнинг айланиш коэффициенти ва айланиш муддати қанча?

- а) 2 бурилиш, 180 кун
- б) 4 бурилиш, 90 кун
- с) 6 инқилоб, 60 кун
- д) 6 инқилоб, 90 кун

12. Корхонада ва айланма маблағларнинг юк коэффициенти - 0, 1? Б корхонасида -0,

3. Қайси корхонада айланма маблағларнинг самарадорлиги юқори?

- а) А корхонасида
- б) корхонада
- в) таҳлил қилиш учун маълумотлар этишмаслиги

13. Айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлигини қайси кўрсаткичлар гуруҳи тавсифлайди?

- а) фойда, ишлаб чиқариш рентабеллиги
- б) капитал унумдорлиги, маҳсулотнинг капитал зичлиги, капитал-ишчи кучи нисбати
- в) айланма коэффициенти, битта инқилобнинг ўртача давомийлиги, айланма маблағларнинг юкланиши
- д) самарадорлик кўрсаткичлари

14. Муомаладаги пул маблағларидан фойдаланиш коэффициенти:

- а) таҳлил қилинаётган даврдаги айланма маблағларнинг инқилоблари сони
- б) сотиш суммасидаги айланма маблағларнинг қиймати
- в) айланма маблағларнинг 1 суммасига тегишли фойда суммаси
- д) корхонанинг айланма маблағлари қийматининг йиғиндисига ишлаб чиқарилган маҳсулотлар сони

15. Ташкилот активларининг ликвидлиги деганда нимани тушунаси?

- а) ташкилотнинг бўш пул маблағлари миқдори
- б) ташкилотнинг ўз мажбуриятларига ўз вақтида жавоб бериш қобилияти
- в) мажбуриятларни бажариш учун мақбул шаклга айлантириш учун зарур вақт
- д) мажбуриятларни тўлаш вақти
- д) корхонанинг айланма маблағлари қийматининг йиғиндисига ишлаб чиқарилган маҳсулотлар сони

Мустақил иш учун топшириқлар

1. Агар билсангиз, бажарилаётган ишдаги стандарт айланма маблағларни, оборотни, юкни ва рентабелликни аниқланг.

- йил давомида маҳсулот 100 минг донани ташкил этди.
- маҳсулотни ишлаб чиқариш таннарни - 80 сўм. ,
- маҳсулотнинг нархи унинг нархидан 25% юқори?
- айланма маблағларнинг ўртача миқдори (ўртача йиллик баланс) - 500 000 сўм?

маҳсулотни ишлаб чиқариш учун ишлаб чиқариш циклининг давомийлиги беш кун?

- тугалланмаган ишдаги харажатларнинг кўпайиш коэффициенти - 0, 5.

2. Тайёр маҳсулотнинг соф оғирлиги 96 кг, хом ашёни ишлатиш даражаси 0, 8. Йилига 3000 та маҳсулотни чиқариш режаси. Ётказиб бериш чоракда бир марта (90 кун) амалга оширилади. Ишлаб чиқариш захирасининг қийматини аниқланг.

3. Ҳисобот йилида корхонада стандартлаштирилган маблағлар миқдори 100000 сўмни ташкил этди. Айланма маблағларнинг бир айланишининг давомийлиги 35 кун. Келгуси йилда савдо ҳажми ўртача йиллик айланма маблағлар баланси билан 5% га ўсди. Битта инқилобнинг вақти неча кунга қисқартирилади?

4. Компания ҳисобот чорагида 100000 сўмлик маҳсулот сотди. айланма маблағларнинг ўртача қолдиғи билан 25000 сўм. Агар сотиш ҳажми 10 фоизга ошган бўлса, режалаштириш чорагидаги кунларда маблағлар айланишининг тезлашишини аниқланг.

5. Ҳисобот даврида компаниянинг айланма капитали 50 000 сўм, сотиш ҳажми - 1 000 000 сўм. Келгусида ишлаб чиқаришнинг режалаштирилган ҳажмини 1 100 000 сўмга ошириш кутилмоқда. Чу билан бирга, айланма маблағлар айланишини 2 кунга камайтириш назарда тутилмоқда. Айланма маблағларнинг тежалишини аниқланг.

6. Ҳар йили 70 минг маҳсулотни ишлаб чиқариш учун ишлаб чиқариш харажатларининг умумлаштирилган ҳисоб-китоби.

Харажат тури	Умумий қиймати, минг сўм	Битта маҳсулотнинг нархи, сумма.	Биржа курси, кунлар
Асосий материаллар		100	25
Қўллаб-қувватловчи материаллар	6000		40
Йоқилғи	3200		30
Жами			-
Бошқа ишлаб чиқариш харажатлари	16800		-
Бошқа харажатлар	2000		
таннархида			
Жами			-

Ишлаб чиқариш циклининг давомийлиги 3, 2 кун.

Тайёр маҳсулотнинг захираси нормаси 5 кун.

Сметани тўлдириг. Элементлар учун айланма маблағларнинг меъёрларини ва айланма маблағларнинг умумий нормаларини аниқланг. Агар тайёр маҳсулотнинг ўртача сотиш нархи 750 сўм бўлса, айланма маблағларнинг самарадорлигини баҳоланг

7. Агар йиллик эҳтиёж 30 минг тоннани ташкил эца, режадаги ишлаб чиқариш ҳажми 15000 маҳсулотни, хом ашёни ишлатиш 0, 88 бўлган меъёрий захирани ҳисобланг. Этказиб бериш ойига бир марта амалга оширилади, 1 кг учун 17, 5 сўм. *Маҳсулотнинг аниқ оғирлигини аниқланг.*

10-Мавзу. Корхона ходимлари ва иш ҳақи

Меҳнат ресурсларининг таърифи ва таснифи.

Корхона ходимларининг тавсифи.

Меҳнат унумдорлиги.

Меҳнат унумдорлиги ва капитал нисбати ўртасидаги боғлиқлик.

Корхонанинг меҳнат ресурсларига бўлган эҳтиёжини аниқлаш.

Иш ҳақи шакллари.

Мотивацион тўловлар.

Иш ҳақи жадвалининг махсус шакллари.

Иш ҳақи тўғрисидаги қонун ҳужжатларини ташиқил қилиш ва тузиш тамойиллари - иш ҳақи тўғрисидаги ҳисоб-китоб.

Меҳнатнинг таърифи ва таснифи

Ўзбекистонда меҳнат муносабатлари тартибга солинади_____.

Қонунга мувофиқ корхонанинг меҳнат ресурслари (ҳодимлар, ходимлар) – _____

Меҳнат ресурсларини корхонанинг меҳнат салоҳияти сифатида баҳолаш нуқтаи назаридан - бу _____

Корхона даражасида меҳнат ресурсларини таснифлаш қуйидаги мезонлар бўйича амалга оширилади:

1. Бандлик бўйича:

✓ _____	✓ _____
_____	_____
_____	_____

2. Ишлаб чиқаришда бажариладиган функцияларнинг моҳияти бўйича саноат-ишлаб чиқариш ходимлари қуйидагиларга бўлинади.

✓ _____
✓ _____
✓ _____

✓ _____

3. Ишчиларнинг энг катта гуруҳи - ишчилар - уларнинг ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этиш хусусияти бўйича қуйидагиларга бўлинади.

✓ _____

✓ _____

4. Сифатида корхонанинг ҳар бир ходими тавсифланади

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Ушбу тасниф асосида ҳар бир корхонанинг кадрлар таркиби ҳисоблаб чиқилади

_____.

Корхонанинг кадрлар сиёсатини ишлаб чиқиш учун (уларнинг фаолияти самарадорлигини ошириш мақсадида меҳнат ресурслари миқдори ва сифатини бошқариш) ходимлар таркиби ўрганилади ва таҳлил қилинади.

Корхона ходимларининг тавсифи:

Меҳнат ресурсларининг мавжудлиги ва ҳаракати қуйидаги кўрсаткичлар бўйича баҳоланади:

1. Рақам.

Бу иш ҳақи, ўртача иш ҳақи, бир кунлик иш ҳақи ва бир сменада иш ҳақи ўзгариши билан баҳоланади.

✓ иш ҳақи – _____

✓ Ўртача рақам - _____

✓ Кунига кўринадиган рақам – _____

✓ Бир сменада айланмалар – _____

1. Меҳнат динамикаси

Йил давомида рақамнинг ўзгариши корхонанинг эҳтиёжларига ва ишчиларнинг талабига биноан ёллаш ва ишдан бўшатиш билан боғлиқ. Рамкалар ҳаракатининг табиати коэффициентлар бўйича баҳоланади:

- қабул қилиш айланмаси даражаси:
- Пенсия даражаси (айланма даражаси)
- рамкани алмаштириш тезлиги
- кадр тезлиги

1. Меҳнат унумдорлиги.

Меҳнат унумдорлиги бу алоҳида ходимнинг, умуман жамоанинг, ишчилар гуруҳлари, шунингдек умуман корхоналар ва алоҳида бўлимларнинг меҳнат унумдорлигини белгиловчи муҳим иқтисодий кўрсаткич.

Меҳнат унумдорлиги

Одамларнинг меҳнат самарадорлигини учта компонент бўйича баҳолаш одатий ҳолдир: иқтисодий, психологик ва ижтимоий.

Харажат самарадорлиги ўлчанади _____

Ишлашнинг асосий кўрсаткичлари:

1. ишлаб чиқариш (дона / киши)?

бир ишчига тўғри келадиган даромад қуйидаги формула бўйича ҳисобланади:

вақт бирлигига (соат, кун, ой, йил) ишлаб чиқариш қуйидаги формула бўйича ҳисобланади:

2. маҳсулотнинг мураккаблиги (соатига / дона) ишлаб чиқариш бирлигининг мураккаблиги қуйидаги формула бўйича ҳисобланади:

Ишлаб чиқариш ва меҳнат ўртасидаги ўзаро боғлиқлик:

Шундай қилиб, соатига чиқиш мураккабликнинг ўзаро жавобидир.

Корхонада меҳнат унумдорлигини баҳолаш усуллари.

1. табиий ва шартли - табиий усул (дона / киши): _____

2. харажат усули (сўм / киши): _____

3. меҳнат усули: _____

Вақт даражаси – _____

Вақт нормаси иккита таркибий қисмдан иборат:

✓ _____

✓ _____

Корхонада меҳнат унумдорлигининг ўзгариши омиллари.

1. Корхонада меҳнат унумдорлигининг ўсиши бир хил харажатлар бўйича иш натижаларининг ўсишига ёки харажатларга нисбатан тезроқ ўсишга олиб келади, бу эса _____.

Шу сабабли, меҳнат унумдорлигини ошириш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш корхонанинг ўсиши ва ривожланиши учун захираларни шакллантириш, рентабелликни оширишнинг асосий йўналишларидан биридир.

2. 2. Корхонада меҳнат унумдорлигининг ўсиши сотишдан тушган даромад таркибида фойда ўсишига кўпайтма таъсир қилади. _____

Меҳнат унумдорлигининг ўсиш омиллари одатда ташқи қисмларга бўлинади:

ва корхонага нисбатан ички:

Меҳнат унумдорлигини ўзгартиришнинг барча омиллари одатда моддий, техник, ташкилий ва ижтимоий-иқтисодий:

1. Моддий ва техник омиллар ўзаро боғлиқ. _____

2. Ташкилий омиллар:

✓ _____

✓ _____

✓ _____

3. Меҳнат унумдорлигини оширишнинг ижтимоий-иқтисодий омиллари: _____

Меҳнат унумдорлиги ва капитал нисбати ўртасидаги боғлиқлик

Корхонанинг асосий воситаларидан самаралироқ фойдаланиш ҳисобига самарадорликнинг ўсишига қандай эришиш мумкинлигини таҳлил қиламиз. Меҳнат унумдорлиги аниқланади _____

Чубҳасиз, корхонада меҳнат унумдорлиги ишчиларнинг техник жиҳозланишига, яъни уларни асосий воситалар билан таъминлашга боғлиқ бўлиши керак. Ушбу кўрсаткич капитал-меҳнат нисбати деб номланади ва аниқланади _____

Меҳнат унумдорлиги формуласини ўзгартириб, корхонада меҳнат унумдорлиги тўғрисида хулоса қилишимиз мумкин _____

_____. Активларнинг даромадлилиги боғлиқ

Яъни, агар капитал-иш коэффициентининг ўсиши меҳнат унумдорлигининг ўсишига нисбатан устун бўлса, капитал унумдорлиги пасаяди — _____.

Агар бизда самарадорлик ва капитал унумдорлиги мутаносиб равишда ошган бўлса, бу шундан далолат беради _____

Агар меҳнат унумдорлиги капитал-ишчи кучига нисбатан тезроқ ўсса, биз бу ҳақда гапиришимиз мумкин _____.

Корхонанинг меҳнат ресурсларига бўлган эҳтиёжсини аниқлаш

Корхонанинг барча ишчиларини стандартлаштирилган ва стандартлаштирилмаган ишчиларга бўлиш одатий ҳолдир.

Ишлаб чиқаришни илмий ташкил этиш учун энг муҳим нарсаси корхонанинг ишчиларга бўлган эҳтиёжсини аниқлашдир, чунки одатда иш стандартлаштирилган ишлаб чиқариш корхонасидаги энг кўп ишчилар тоифаси. Чу билан бирга, барча ишчиларни иш ҳақи ва иш ҳақини тежаш тамойилига биноан ишчилар ва вақт ишчиларига бўлиш одатий ҳолдир.

Асосий ишчилар сонини аниқлаш усуллари:

1. Ишлаб чиқариш дастурининг мураккаблиги. _____

Иш вақтининг баланси - аниқланади _____

Режалаштирилган ишлаб чиқариш дастурини амалга ошириш учун қанча ишчиларни ёллаш кераклигини аниқлаш учун қунига режалаштирилган аниқ ишчилар сони, касаллик ва ишдан бўшатиш сабабли ишдан бўшатиш эҳтимолини ҳисобга олиш керак. Бунинг учун экспериментал равишда статистик воситалар ёрдамида аниқланадиган қатнашмаслик коэффициенти (K_n / I) ишлатилади.

Кейин иш ҳақи миқдори қуйидагича бўлади:

Агар компания бир неча сменада ишласа, аниқланади _____

1. Асосий ишчилар сонини меъёрларга мувофиқ ҳам ҳисоблаш мумкин

2. Хизмат кўрсатиш стандартларига мувофиқ белгиланади

Н обс – _____

Агар m - хизмат қилинган ишларнинг сони ёки майдон бўлса, бир сменада аниқ ишчилар сони қуйидаги формула бўйича ҳисобланади:

3. Ҳисобланган иш учун _____

4. Ностандарт ишларда _____

Иш ҳақи шакллари

Иш ҳақи – _____

Бу барча ҳолатларда иш ҳақи боғлиқ бўлиши керак _____

Иш ҳақини ҳисоблашда компания иккита функцияни бажаради:

1. корхонада ишлайдиганларнинг барчасига иш ҳақи қўшилади.

2. ФЗП-ни иқтисодий ресурс сифатида унинг меҳнат харажатлари йиғиндиси сифатида режалаштирмоқда.

Замонавий корхоналар ўзларининг иш шaroитлари учун мақбул ва мақбул бўлган иш ҳақини ҳисоблаш усуллари мустақил равишда танлашлари мумкин, иш ҳақини ҳисоблаш усули ёллаш пайтида ходим билан келишиб олинади ва шартномада белгиланади.

ЗПЛ ишини оддий, премиум, прогрессив, билвосита, аккорд каби ҳисоблаш мумкин.

Вақтни ЗПЛ оддий, мукофот, иш ҳақи сифатида ҳисоблаш мумкин.

Иш ҳақини ҳисоблашда турли хил тариф усуллари иш ҳақини ташкил қилиш учун **тарифлар тизими** _____

Мотивацион тўловлар.

Соврин - _____

Рухсат – _____

Қўшимча тўловлар – _____

Компенсация - тўлаш белгиланади _____

Иш ҳақи жадвалининг махсус шакллари.

Иш ҳақини ташкил этишнинг барча замонавий шакллари иш ҳақи миқдорини умуман корхона меҳнатининг натижаларига ва унинг фойдасига боғлиқ қилишга интиломоқда.

1. Ишчилар фойдаланишлари учун _____

2. Ташкилот натижаларида барча ходимларнинг иштироки аниқлаш орқали ҳам таъминланиши мумкин _____

3. Истеъмол фондини шакллантириш орқали фойданинг бевосита иштироки. Фойда тақсимооти турли йўллар билан содир бўлиши мумкин: аниқланган _____

4. Бонуслар (ўн учинчи иш ҳақи)

5. Ходимлар учун акцияларни чиқариш шундан далолат беради _____

6. Эмитентнинг танлови – _____

7. Ижтимоий тўплам (қўшимча иш ҳақи)- _____

Иш ҳақи ҳисобини тузиш ва тузиш тамойиллари - иш ҳақи

Иш ҳақи - бу ходим томонидан бажарилган иш учун меҳнат шартномаси бўйича нақд тўловларнинг миқдори.

Муайян давр учун ишчиларга тўланадиган барча тўловлар суммаси корхонанинг иш ҳақи (иш ҳақи тўғрисидаги ҳисоб-китоб). ФЗП икки компонентдан иборат:

✓ **асосий иш ҳақи** – _____

✓ **қўшимча иш ҳақи** – _____

Корхонада ФЗП қуйидагича ҳисобланади:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Корхонада иш ҳақи ҳисоб-китобини ҳисоблаш ушбу тоифадаги ишчиларнинг иш ҳақини аниқлаш хусусиятига қараб, ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш ходимларининг тоифалари бўйича фарқланади. У тарифни ҳисоблашни, соатлик, кунлик, ойлик ва йиллик иш ҳақи ҳисоб-китобларини ўз ичига олади.

ФЗП тарифи – _____

ҲҶФЗ - _____

Кундалик иш ҳақини ҳимоя қилиш – _____

Ойлик иш ҳақи ҳисоботи – _____

Йиллик иш ҳақи ҳисоботи – _____

Амалий машғулотлар

1-Топишириқ

Корхонада йил давомида ишлаб чиқариш ҳажми 200 минг тоннани ташкил этди.

Жадвалда келтирилган маълумотлар асосида меҳнат унумдорлиги кўрсаткичларини ҳисобланг:

Тоифа	Одамлар сони	Бир ходимнинг йиллик иш вақтининг фонди, ҳ
Ишчилар, шу жумладан:		
Асосий	100	1 712
ёрдамчи	50	1 768
Ижрочилар	15	1 701
Мутахассислар	10	1 701
Ходимлар	5	1 768

Ечим

Меҳнат унумдорлиги ишлаб чиқариш ва меҳнат зичлиги кўрсаткичлари билан тавсифланади.

1. Ишлаш кўрсаткичларини ҳисоблаймиз:

а) битта ишлаб чиқариш (асосий) ишчини ривожлантириш

$$ПТ = K / Ч = 200 / 100 = 2 \text{ минг тонна / киши};$$

б) бир ишчига тўғри келадиган маҳсулот

$$ПТ = K / Ч = 200 / (100 + 50) = 1,333 \text{ минг тонна / киши.};$$

в) бир ишчига тўғри келадиган маҳсулот

$$ПТ = K / Ч = 200 / (100 + 50 + 15 + 10 + 5) = 1,111 \text{ минг тонна / киши.}$$

2. Биз меҳнат интенсивлигининг кўрсаткичларини ҳисоблаймиз:

а) технологик мураккаблик

$$T = 3_{mp} / B = 100 \cdot 1\,712 / 200 = 0,856 \text{ минг тонна / киши};$$

б) ишлаб чиқариш кучи

$$T = 3_{mp} / B = (100 \cdot 1\,712 + 50 \cdot 1\,768) / 200 = 1,298 \text{ минг тонна / киши};$$

в) тўлиқ иш кучи

$$T = 3_{mp} / B = (100 \cdot 1\,712 + 50 \cdot 1\,768 + 15 \cdot 1\,701 + 10 \cdot 1\,701 + 5 \cdot 1\,768) / 200 = 1,555 \text{ минг тонна / киши.}$$

2-Топшириқ

В тоифадаги ишчининг тариф ставкаси 19 сўм / соатни ташкил этади. Иш куни - 7 соат, ойлик иш кунларининг сони - 20, ишлаб чиқариш тезлиги - бир сменада 20 қисм. Ойига ҳақиқий маҳсулот 460 қисм.

Ишчининг ойлик иш ҳақини ҳисобланг:

а) оддий вақтга асосланган иш ҳақи тизими билан;

б) вақт бўйича мукофот бериш тизими (мукофот тарифнинг 10% ни ташкил этади);

в) тўғридан-тўғри иш ҳақи (бир қисмнинг нархи 7, 2 сўм);

д) иш ҳақи бўйича мукофот тўлаш тизими (бонус - ишлаб чиқариш нормасидан ошган ҳар бир фоиз учун иш ҳақининг 0, 5 фоизи);

д) иш ҳақи-прогрессив иш ҳақи тизими (ошириш коэффициенти - 1, 8).

Ечим

Биз ишчининг даромадини ҳисоблаймиз:

$$а) Z = T_{cm} \cdot t = 19 \cdot 7 \cdot 20 = 2\,660 \text{ сўм.};$$

$$б) Z = T_{cm} \cdot t = (1 + p / 100) = 19 \cdot 7 \cdot 20 (1 + 10 / 100) = 2\,926 \text{ сўм.};$$

$$в) Z = P \times B_{\phi} = 7,2 \cdot 460 = 3\,312 \text{ сўм.};$$

д) мукофот миқдорини аниқлаш учун, ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг режалаштирилганидан ортиқ фоизини ҳисоблаш керак:

$$(460 - 400) / 400 \times 100 = 15 \%,$$

$$Z = P \times B_{\phi} + П = 7,2 \cdot 460 + 7,2 \cdot 460 \times (15 \times 0,5 / 100) = 3\,560,4 \text{ сўм.};$$

д) парча-прогрессив тизим билан сиз оширилган ставканинг ҳажмини ҳисоблашингиз керак:

$$P_n = P_o \times k = 7,2 \times 1,8 = 12,96 \text{ сўм.},$$

$$Z = P_o \times B_{пл} + (B_{\phi} - B_{пл}) P_n = 7,2 \times 400 + (460 - 400) \times 12,96 = 3\,657,6 \text{ сўм.}$$

Мустақил иш

4. Меҳнат ва иш ҳақи

1-Топишириқ

Саноат ишлаб чиқариш ходимларининг сони, одамлар, тоифалар бўйича:

Асосий ишчилар	930
Йордамчи ишчилар	340
Ижрочилар	120
Ходимлар	70
Мутахассислар	185

Агар йилига 750 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилса, битта ишчи ва битта ишчининг меҳнат унумдорлигини ҳисобланг.

2-Топшириқ

Маҳсулотнинг технологик мураккаблиги 1, 5 киши / соат / дона. Битта ишчи учун йиллик иш вақтининг жамғармаси 1750 соатни ташкил этади, агар ишчилар сони, одамлар, тоифалар бўйича қуйидагича бўлса, меҳнатнинг умумий зичлигини ҳисобланг:

Асосий ишчилар	50
Йордамчи ишчилар	25
Ижрочилар	15
Мутахассислар	8
Ходимлар	2

3-Топшириқ

Қуйиш 2 та бўлимдан иборат. 1-қисмнинг маҳсулотлари - металл қуйқалар. 2-қисмнинг маҳсулотлари металл буюмлардир. Дастгоҳда ишловчилар сони 156 кишини ташкил этади.

Қуйидаги маълумотлардан фойдаланиб, дастгоҳнинг маҳсулдорлигини ҳисобланг:

Участка	Ишлаб чиқариш	Маҳсулотнинг бирлиги, суммаси.
1	5 000 т	8 000
2	18 000 дона.	45

4-Топшириқ

Янги ташкил этилган корхонада иш ҳақини тўлаш шаклини танлаш масаласи ҳал қилинмоқда. Вақтга асосланган иш ҳақи шакли билан корхона 100 ишчининг меҳнатидан фойдаланиши керак. Битта ишчининг йиллик иш вақтининг жамғармаси 1768 соатни ташкил этади, тариф ставкаси 20 сўм / соатни ташкил этади. Агар иш ҳақи миқдорида иш ҳақи тўланадиган бўлса, маҳсулот бирлиги нархи 10 сўм миқдорида белгиланади.

Иш ҳақининг маҳсулот бирлигига ишлаб чиқариш ҳажмига боғлиқлик графигини тузинг ва ишлаб чиқариш ҳажми 100, 200, 300, 400 минг дона бўлганда иш ҳақининг қайси тури афзал эканлигини аниқланг.

5-Топшириқ

Цехнинг бирида 10 ишчи ишлайди, улар ойига нормаси 10 000 қисм бўлган 11000 та маҳсулот ишлаб чиқаради. Иш ҳақи - мукофотларнинг иш ҳақи тизими қўлланилади. Бирлик нархи - 5 сўм. Нормадан ортиқча ишлаб чиқарилган ҳар бир маҳсулот учун қўшимча тўлов 0, 5 сўмни ташкил этади.

Корхонада ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтириш зарурати билан боғлиқ ҳолда, камида 12000 қисм ишлаб чиқариш талаб этилади. Ишлаб чиқаришни кўпайтиришга иш ҳақини тежашга асосланган илғор тизимни жорий этиш орқали иш кучини кўпайтириш орқали эришиш мумкин. Қуйидаги ўлчов қўлланилади:

Режани амалга ошириш, %	100,1–110	110,1–115	115 дан ортиқ
-------------------------	-----------	-----------	---------------

Кучайтирувчи омил	1,1	1,3	1,7
-------------------	-----	-----	-----

Агар ишлаб чиқариш ҳажмини оширишдан қўшимча фойда 30 минг сўмни ташкил эца, ушбу тўлов тизимининг жорий қилиниши мақсадга мувофиқми?

6-Топшириқ

Кимё заводи устахонасида минерал ўғитлар ишлаб чиқарадиган 60 та қурилма ўрнатилди. Ҳар бир бўлинмага 3 ишчи уланади. Корхонанинг ишлаш тартиби узлуксиз бўлиб, 6 соатлик 4 сменада ишлайди. Ҳар бир ишчи йилига 225 сменани бажаради. *Ишчиларнинг иш ҳақи рақамини ва ишчиларни алмаштириши (сменали) сонини аниқланг.*

7-Топшириқ

Дастгоҳда 50 та машина мавжуд. Бир ишчига 10 машинадан иборат хизмат кўрсатиш ставкаси. Иш соатлари 8 соатлик 3 сменада. Ишда қатнашмаслик даражаси 10%. Режага кўра, ҳар йили 225 сменада ишлаш керак. *Ишчиларнинг иш ҳақи ва иш ҳақи миқдорини аниқланг.*

8-Топшириқ

Корхона фаолияти тўғрисида қуйидаги маълумотлар маълум:

Иш ҳақи (соат)	12
Иш ҳақи (сумма / соат)	30
Қўшимча иш ҳақи (сўм / соат)	50
Сақлаш нархи (ойлар)	10
Ишдан бўшатиш харажатлари (сумма)	2000
Йоллаш харажатлари (йиғиндиси)	500
Иш вақти	8

Компаниянинг маҳсулотларига талаб қуйидагича:

Даврлар	январ	феврал	март	апрел
Талаб	1700	1800	1000	1550
Иш кунлари	22	19	21	20

Корхонанинг кадрларга бўлган эҳтиёжини аниқланг ва корхонанинг меҳнат ресурслари билан таъминлаш учун сарф-харажатлари минимал бўлиши вариантини танланг.

9-Топшириқ

6-тоифадаги ишчи-ишлаб чиқарувчи ойига 600 дона маҳсулот ишлаб чиқарган. Маҳсулот бирлигини тайёрлаш учун вақт нормаси 0,3 соатни ташкил қилади. 6-тоифадаги соатлик тариф ставкаси 64 сўмни ташкил этади. *Ишчининг ой учун тўлиқ даромадини аниқланг.*

10-Топшириқ

6-тоифадаги ишчи-ишлаб чиқарувчилар маҳсулот ишлаб чиқариш суръатини 120 фоизга бажардилар. Унинг тўғридан-тўғри ставка бўйича олган даромади ишлаб чиқариш нормаси учун 11 520 сўмни ташкил этди. Ички вазиятга кўра, ишлаб чиқарилган

махсулотнинг ўртача нархлари норманинг 105% дан юқори бўлиб, 30% га ошади. *Ишчининг ой учун тўлиқ даромадини аниқланг.*

11-Топшириқ.

Вақтинчалик 6-тоифали ишчи 168 соат ишлади ва бир ой давомида 2000 сўмлик материалларни тежади. *Агар компанияда тежаш миқдорининг 40% миқдорида материалларни тежаш учун бонуслар тўғрисидаги низом бўлса, ишчининг тўлиқ даромадини аниқланг. 6 тоифадаги соатлик тариф 64 сўм.*

Тестлар

1. Ишчиларга ҳақ тўлашнинг тариф тизимига қуйдагилар киради:

- а) тариф ставкалари, тариф тармоқлари;
- б) тариф ставкалари, тариф малака маълумотномаси;
- с) тариф ставкалари, тарифлар тармоғи, тариф малака маълумотномаси, минтақавий маълумотнома;
- д) тариф ставкалари, расмий маошлар, тарифлар;
- д) расмий маошлар, бонуслар, тариф-малака маълумотномаси.

2. Корхонанинг ишчи ходимларини таснифлашда қайси тоифалар фарқланмайди:

- а) ишчилар;
- б) менежерлар;
- в) мутахассислар;
- д) ходимлар;
- э) ходимлар.

3. Корхона ходимларининг қайси гуруҳига устахона раҳбари киради?

- а) катта менежер;
- б) ўрта даражадаги менежер;
- в) техник ходимлар;
- д) қуйи даражадаги менежер;
- э) мутахассис.

4. Қуйидаги тоифадаги ишчилар ишчилар тоифасига киради:

- а) ошхона ишчилари ва техник ходимлар;
- б) асбобсозлик дўкони, омборхона ва транспорт дўкони ходимлари;
- в) муҳандислик-техник ходимлар ва талабалар;
- д) болалар боғчаси ва дам олиш масканлари ходимлари корхонанинг балансида;

5. Ходимнинг сифатини аниқлашда қайси хусусиятлар ҳисобга олинмайди:

- а) касб;
- б) ёш;
- в) мутахассислик;
- д) малака.

6. Меҳнат ресурслари мавжудлигини баҳолаш учун қўшимча кўрсаткични танланг:

- а) мўллик;
- б) иш ҳақи сони;
- с) ойига ўртача рақам;
- г) бир сменада ишловчиларнинг ўртача сони;
- э) бир сменада қатнашувчилар сони.

7. Қайси омиллар меҳнат унумдорлиги даражасини белгилайди?

- а) меҳнат зичлиги
- б) дастгоҳдан қисмни бўшатиш вақти
- в) ишлаб чиқариш бирлигини ишлаб чиқариш учун меҳнат харажатлари
- д) иш вақти фонди;

8.Кўрсаткичлардан қайси бири меҳнат унумдорлигининг меҳнат кўрсаткичи ҳисобланади:

- а) ҳақиқий ва норматив ишлаб чиқариш нисбати
- б) ишланган стандарт соатлар ва амалда ишлаган вақтнинг нисбати
- в) сменада ишлаган ҳақиқий соатлар
- д) амалда ишлаб чиқарилган ва режалаштирилган маҳсулот ҳажми нисбати

9. Ишлаб чиқариш фаолияти самарадорлигини баҳолашнинг қўшимча кўрсаткичини танланг:

- а) битта ишчини қисмларга бўлиб ривожлантириш;
- б) ишлаб чиқариш бирлигининг мураккаблиги;
- в) корхонада ишлаб чиқарилган сумма;
- д) ишлаб чиқариш бирлигини ишлаб чиқариш вақти даражаси;
- д) ишлаган меъёрий соатларнинг сарфланган вақтга нисбати.

10. Меҳнат унумдорлиги ва капитал нисбати ўртасидаги боғлиқлик:

- а) капитал-ишчи кучининг кўпайиши доимо самарадорликнинг ошишига олиб келади;
- б) капитал-ишчи кучининг ўсиши маҳсулдорликка таъсир қилмайди;
- в) капитал-ишчи кучининг ўсиш суръати доимий ёки ўсиб борадиган капитал унумдорлиги билан самарадорликнинг ошишига олиб келади;
- д) капитал-ишчи кучининг кўпайиши капитал унумдорлигининг пасайиши билан самарадорликнинг ўсишига олиб келади.

11. Кўрсаткичлардан қайси бири меҳнат унумдорлигининг иқтисодий кўрсаткичи ҳисобланади:

- а) битта ишчига тўғри келадиган маҳсулот ҳажми;
- б) маҳсулот бирлигини ишлаб чиқаришга сарфланган вақт;
- в) асбоб-ускуналар бирлигига ишлаб чиқариш таннари;
- д) саноат ишлаб чиқариш ходимларининг ўртача ишчиларига тўғри келадиган маҳсулот таннари;
- э) ишчилар учун материаллар нархи;

12. Норматив ишларда банд бўлган ишчилар сонини режалаштириш қуйидагиларга мувофиқ амалга оширилади:

- а) ўртача битта машинада ишлаб чиқарилган маҳсулотлар сони;
- б) битта ишчи томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотлар сони;
- с) ишлаб чиқариш дастурининг мураккаблиги;
- д) иш учун;
- э) ходимлар билан.

13. Ностандарт ишларда банд бўлган ишчилар сонини режалаштириш қуйидагиларга мувофиқ амалга оширилади:

- а) иш вақти фонди;
- б) иш ҳажми;
- с) ишлаб чиқариш дастурининг мураккаблиги;
- д) назорат қилиш стандартларига мувофиқ;
- э) ходимлар билан.

14. Хизмат кўрсатиш стандартларига мувофиқ сиз қуйидагиларни режалаштиришингиз мумкин:

- а) иш вақтлари ва вақт бўйича ишлайдиган ишчилар учун ёрдамчи ишчилар;
- б) асосий ишчи ишчилар;
- с) асосий иш вақтининг хизматчилари;
- д) хизмат кўрсатувчи ишчилар;

э) ходимлар.

15. Қуйидаги потенциал имкониятлардан қайси бири самарадорлик ўсиши ички ишлаб чиқариш захираларига тегишли эмас:

- а) меҳнатнинг янги воситалари ва объектларини яратиш;
- б) корхонанинг ихтисослашуви ва кооперацияси;
- в) ишлаб чиқаришни оқилона бошқариш;
- д) ходимларнинг мотивациясидан фойдаланиш;
- э) ишлаб чиқариш бирлигини ишлаб чиқариш учун иш ҳақининг камайиши;

16. Қуйидаги ҳаракатларнинг қайси бири вақтни белгилаш усулларига ва қайси иш кунидаги фотосуратларга киради:

- а) қўлда ва ёрдамчи ишларда иш вақтининг нисбати;
- б) тайёргарлик-якуний иш вақтини ўлчаш;
- в) бутун иш куни учун сарфланган вақтни ўлчаш;
- д) алоҳида элементлар ва иш усуллари бўйича операциялар давомийлигини ўлчаш;
- д) иш кунида тўлиқ ёки қисман иш жойига хизмат кўрсатиш учун сарфланган вақтни ўрганиш.

17. Корхонанинг ёлланиб ишлайдиган ходимлар олдидаги жавобгарлиги қуйидагиларни талаб қилади:

- а. маҳсулотни нархлашнинг оқилона усулини танлаш;
- б. ишлаб чиқаришни автоматлаштириш;
- в. хавфсиз ва юқори унумли меҳнат учун шароитлар яратиш,
- д. бозорни ўрганиш.

18. Корхонада иш ҳақини ташкил қилишнинг асосий принципини кўрсатинг:

- а. иш ҳақининг корхона фойдасига боғлиқлиги;
- б. иш ҳақи ўсиш суръатларининг меҳнат унумдорлиги ўсиш суръатларидан ошиши;
- в. реал иш ҳақининг вақти-вақти билан ўсиши;
- д. меҳнат унумдорлиги ўсиш суръатларининг иш ҳақи ўсиш суръатларидан ошиб кетиши

19. Ишнинг таркиби қуйидагиларга мувофиқ тақдирланади:

- а. ишлаб чиқарилган (қайта ишланган) маҳсулотлар сони;
- б. ишлаган вақт миқдори;
- в. кўрсатилаётган хизматларнинг сифати;
- д. расмий маош.

20. Вақт бўйича иш ҳақи шакли қуйидагиларга мувофиқ иш ҳақини тўлашни назарда тутади:

- а. ишлаб чиқарилган (қайта ишланган) маҳсулотлар сони;
- б. ходим ишлаган вақт миқдори;
- в. тақдим этилаётган хизматлар сони;
- д. Корхонанинг иш вақтининг фонди.

21. Иш ҳақининг аккорд тизими қуйидагилар билан тавсифланади:

- а. ишлаб чиқарилган (қайта ишланган) маҳсулотлар сонини кўпайтириш;
- б. маҳсулот сифатини яхшилаш;
- в. вазифани бажаришда вақтни тежаш;
- д. асосий воситалардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш.

22. Парча тезлиги қандай аниқланади?

- а. тариф ставкасини вақт тезлигига кўпайтириш;
- б. тариф ставкасини ишлаб чиқариш тезлигига кўпайтириш;
- в. ишлаб чиқариш ҳажмини тариф ставкасига бўлиш;
- д. тариф ставкасини вақт ставкасига бўлиш.

Мустақил иш учун топшириқлар

1. Замонавий корхоналарда сизга маълум бўлган иш ҳақини тўлашнинг барча усуллари таснифини акс эттирадиган диаграмма тузинг.

Адабиёт

11-мавзу Корхонада маҳсулот сифати ва унинг рақобатдошлиги

1. Маҳсулот сифати соҳаси ва уни такомиллаштириш зарурати

2. Маҳсулот сифатини ошириш, унинг рақобатдошлигини таъминлашнинг асосий омиллари

3. Стандартлаштириш, сертификатлаш, сертификатлаш ва бошқариш

1. Маҳсулот сифати соҳаси ва уни такомиллаштириш зарурати.

Замонавий дунёда маҳсулот сифатини таъминлаш муаммоси иқтисодиётнинг ҳар қандай соҳасида универсалдир. Чу билан бирга, сифат кўрсаткичлари, шунингдек сифатли маҳсулотларнинг чиқарилиши билан боғлиқ муаммолар ҳар бир соҳага, шу жумладан туризм бизнесига хосдир.

Ҳар қандай маҳсулот учун сифат тушунчаси қуйидагича белгиланади

Назария ва амалиёт кўпинча корхонанинг сифати ва рақобатдошлигини тенглаштиради.

Сифат қуйидагича кўрилади

Сифат тоифаси тушунчаси нормаллашади ва стандартлар билан белгиланади. Стандарт

Стандартлар белгиланган

	Уларнинг	қўлланилиши	қаратилган

Халқаро стандартлаштириш ташкилоти (ИСО) томонидан белгиланганидек, сифат

Шунингдек, маҳсулот сифатининг таърифи мавжуд, унга кўра маҳсулот сифати

».

1. Маҳсулот сифатини ошириш, унинг рақобатдошлигини таъминлашнинг асосий омиллари.

Маҳсулот	сифати	даражаси	қуйидагича	белгиланади
----------	--------	----------	------------	-------------

Давлат даражасида қонунлар ва стандартлар қуйидагиларни таъминлайдиган талабларни белгилайди:

Хизматларнинг сифати Санъат талаблари билан белгиланади. «Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 4-моддаси. Қонунга мувофиқ, сотувчи (ишлаб чиқарувчи, пудратчи) стандартларнинг мажбурий талабларига, шартнома шартларига, одатда ўрнатиладиган талабларга жавоб берадиган товарларни истеъмолчига сотиши (бажарилган ишларнинг натижаларини топшириш, хизмат кўрсатиши), шунингдек товарлар (ишлар) тўғрисида маълумот тақдим этиши шарт. хизматлар).

Туризм соҳасидаги стандартларни ишлаб чиқиш учун ҳуқуқий майдон «Стандартлаштириш тўғрисида» ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида белгилаб қўйилган. Ушбу Қонун талаблари мулкчилик шаклидан қатъи назар, барча иқтисодий фаолият субъектлари учун мажбурийдир. Қонунда стандартлаштириш нормалар, қоидалар ва хусусиятларни (талабларни) белгилаш фаолияти сифатида таъминланади:

- маҳсулотлар, ишлар, хизматлар атроф-муҳит, ҳаёт, соғлиқ ва мулк хавфсизлиги?

- фан, техника ва технологиянинг ривожланиш даражасига мувофиқ маҳсулотлар, ишлар, хизматлар сифати?

ўлчовларнинг бирлиги?

- барча турдаги ресурсларни тежаш.

Стандартлаштириш

объекти

—

12-мавзу. Ишлаб чиқариш корхонасидаги нархлар ва нарх кўрсаткичлари

Ўзини текшириш учун саволлар

1. Нарх нима?
2. Улар хизмат кўрсатадиган иқтисодиёт тармоқлари ва тармоқларига қараб нархларнинг ҳар хил турлари қандай?
3. Давлат томонидан тартибга солиш эркинлигидан келиб чиққан ҳолда нархларнинг қандай турлари мавжуд?
4. Нархларни тартибга солиш нима?
5. Монополистик рақобат шароитида нархларни шакллантириш хусусиятлари.
6. Олигополияда нархнинг хусусиятлари.

Тест саволлари 1. Нарх қандай функцияларни бажаради?

- 1) бухгалтерия ҳисоби
- 2) тартибга солувчи
- 3) маҳкамлаш

Савол 2. Корхоналар, фермерлар ва аҳоли қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сотадиган нархлар, одатда томонларнинг келишуви билан белгиланадиган шартнома нархлари - бу нархлар . . .

- 1) чакана
- 2) сотиб олиш
- 3) шартнома асосида

Савол 3. Эркин рақобат бозори қуйидагилар билан тавсифланади:

- 1) ҳар хил харидорлар ва сотувчилар битта бозор нархида эмас, балки кенг нарх оралиғида битимлар тузадилар
- 2) бозорда битта сотувчининг мавжудлиги
- 3) нарх чекловларининг йўқлиги

Савол 4. Монопол рақобат бозори - . . .

- 1) кўплаб бозор ва битта нархда эмас, балки кенг нарх оралиғида битимлар тузадиган кўплаб харидор ва сотувчилардан иборат
- 2) маҳсулот нархи фақат ялпи талаб ва тақлиф таъсирида ривожланадиган бозор
- 3) кам сонли сотувчилар билан тавсифланган бозор, ишлаб чиқарувчиларнинг умумий ўзаро боғлиқлиги

13-Мавзу. Ишлаб чиқариш корхонасининг харажатлари, фойдалари ва рентабеллиги

Харажат нархи.

Ҳисоблаш усуллари.

Харажатларни ҳисобга олиш усули тўғридан-тўғри харажатлардир.

Захираларни аниқлаш ва харажатларни камайтиришни баҳолаш.

Амалий машғулотлар

1. Таъриф беринг:
Корхонанинг молиявий ресурслари
Корхонанинг даромади
Корхонанинг харажатлари
Корхонанинг фойдаси
2. Қуйидаги тушунчаларни ички ҳисобга олишда ўрганинг ва таъриф беринг ва таснифланг:
ПБУ таркибидаги корхонанинг даромадлари ва харажатлари қуйидагиларга бўлинади.
Оддий фаолиятдан келадиган даромадларга қуйидагилар киради:
Оддий фаолият харажатлари таркибига қуйидагилар киради:
Бошқа даромадлар қуйидагиларни ўз ичига олади:
Бошқа харажатларга қуйидагилар киради:
3. Солиқ кодекси бўйича қуйидаги тушунчаларни ўрганинг ва аниқланг (25-боб):
Солиқ кодекси бўйича компаниянинг даромадлари ва харажатлари қуйидагиларга бўлинади.
Савдодан тушган даромадлар
Ишламайдиган даромад -
Даромад солиғини аниқлашда солиқ солинадиган базани шакллантиришда ҳисобга олинмаган даромадлар -
Ишлаб чиқариш ва сотиш билан боғлиқ харажатларга қуйидагилар киради:
Операцион бўлмаган харажатларга қуйидагилар киради:
Харажатларга қуйидагилар кирмайди:
4. Таъриф беринг:
Ялпи даромад -
Ялпи даромад -
Йиғилиб қолган ойлик маошлари -
Соф фойда -
Йиғилиб қолган ойлик маошлари -
5. Компаниянинг молиявий натижаларини шакллантириш схемасини тузинг
6. Таъриф беринг:
Нархи -
7. Харажатлар таркибидаги харажатлар қандай элементларга бўлинади?
8. Харажатларнинг типик моддаларини санаб ўтинг ва ҳар хил турдаги харажатларни қайси моддаларни ташкил этилишини аниқланг:
9. Харажат элементлари бўйича харажатларнинг мақсадларини санаб беринг
10. Ҳисоблаш моддалари бўйича харажатларни шакллантириш мақсадларини санаб беринг
11. Баҳолаш объектларини санаб беринг
12. Ҳисоблаш усуллари қандай?
13. Харажатларни ҳисобга олиш усули "тўғридан-тўғри калкуляция" харажатларни маҳсулот таннархига қуйидагиларга бўлишига асосланади.
14. Харажатлардаги харажатлар даражаси қуйидаги кўрсаткичлар билан белгиланади
15. Харажатларни тежаш
16. Харажатларни камайтириш
17. Харажатларни камайтиришнинг асосий усуллари нимада ва ҳар хил омиллар туфайли харажатларни камайтириш ва тежашни ҳисоблаш учун формулалар билан таъминлаш
18. Нархлаш усуллари қандай?
19. Фойда тақсимотининг диаграммасини тузинг

Вазифалар

1-Топшириқ

Дастгоҳда 200 дона ишлаб чиқарилди. маҳсулотлар А ва 400 дона. маҳсулотлар Б. Дўконда ишлаб чиқариш ва ҳар бир маҳсулот таннархини ҳисобланг.

Жадвалда дастлабки маълумотлар, минг сўм кўрсатилган:

Кўрсаткичлар	Жами	Маҳсулотлар бўйича	
		А	Б
1. Ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақи	200	120	80
2. Асосий материаллар	140	80	60
3. Маъмурий ходимларнинг иш ҳақи	80	—	—
4. Йордамчи ишчиларнинг иш ҳақи	80	—	—
5. Бинонинг эскириши	60	—	—
6. Технологик мақсадлар учун электр энергияси	100	40	60
7. Дастгоҳни ёритиш учун электр энергияси	40	—	—
8. Ускуналарнинг эскириши	160	—	—
9. Бошқа харажатлар	200	—	—

Ечим

Ишлаб чиқариш таннархини ҳисоблаш учун харажатлар сметасига мувофиқ иқтисодий таркибда бир хил бўлган харажатларни умумлаштириш керак.

1. "Моддий харажатлар" мақоласида асосий материалларнинг нархи ва электр энергиясининг қиймати кўрсатилган:

$$МЗ = 200 + 100 + 40 = 340 \text{ минг. сўм.}$$

2. "Иш ҳақи" моддаси ишлаб чиқариш ишчилари ва маъмурий ходимларнинг иш ҳақини англатади:

$$ЗП = 200 + 80 + 80 = 360 \text{ минг. сўм.}$$

3. "Ескириш" моддасида бино ва жиҳозлар қийматининг умумий эскириши акс этади:

$$A = 60 + 160 = 220 \text{ минг. сўм.}$$

4. Бошқа харажатлар миқдори ўзгаришсиз ўтказилади:

$$ПЗ = 200 \text{ минг. сўм.}$$

Умумий харажатлар сметаси қуйидагича бўлади:

$$340 + 360 + 220 + 200 = 1\,120 \text{ минг. сўм.}$$

Ҳисобланган харажатларнинг ҳажми бирликнинг умумий харажатларини беради, лекин ҳар бир турдаги маҳсулот нарҳини аниқлашга имкон бермайди. Бунинг учун сиз ҳисоб-китоб қилишингиз керак. Дастлабки маълумотлар билан жадвалнинг 3-5, 7–9 қаторлари икки турдаги маҳсулотлар ўртасида тақсимланиши керак бўлган билвосита харажатларни акс эттиради. Биз уларни 1, 2, 6 сатрларда акс эттирилган тўғридан-тўғри харажатларга мутаносиб равишда тақсимлаймиз. Бунинг учун ҳар бир маҳсулот тури учун билвосита харажатларни қуйидаги омилларга кўпайтирамиз:

а) А маҳсулоти учун

$$K_A = (120 + 80 + 40) / (200 + 140 + 100) = 0,55;$$

б) Б маҳсулотлари учун

$$K_B = (80 + 60 + 60) / (200 + 140 + 100) = 0,45.$$

Ҳисоблаш натижалари жадвалга жойлаштирилади, уларнинг қаторлари мақолалар турлича бўлади:

Мақола нарҳи	Харажатлар, минг сўм		
	Жами	Маҳсулот А	Маҳсулот Б
1. Ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақи	200	120	80
2. Асосий материаллар	140	80	60
3. Технологик учун электр энергияси мақсадлар	100	40	60
4. Умумий ишлаб чиқариш харажатлари (дастлабки жадвалнинг 3-5, 7–9 қаторлари)	680	374	306
Умумий харажат	1 120	614	5 069
Ишлаб чиқариш бирлигига	—	3,07	1,265

2-Топшириқ

Корхонада йиллик ишлаб чиқариш 10 минг донани ташкил этди. Маҳсулотнинг бирлиги, йиғиндиси:

Хом ашёлар	40
Қўллаб-қувватловчи материаллар	0,5
Йоқилғи ва энергия	15
Ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақи	10
Ижтимоий суғурта бадаллари	3,6
Қўшимча харажатлар	4,5
Умумий фойдаланиш харажатлари	4,2
Сотиш харажатлари	2,2
Жами	80

Маҳсулот нарҳи – 100 сўм./дона.

Ҳисобланг: муҳим чиқиш? йиллик ишлаб чиқариш ҳажмини 12000 донага этказиш билан бирликнинг қиймати

Ечим

Ушбу муаммони ҳал қилишнинг биринчи босқичи харажатларни доимий ва ўзгарувчан қисмларга бўлишдир. Ўзгарувчан қисм сифатида хом ашё, материаллар, ёқилғи ва энергия харажатлари ҳамда ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақини ижтимоий эҳтиёжлар учун ажратмалар сифатида киритиш мақсадга мувофиқдир (агар иш ҳақининг бир қисми ишлатилса).

$$c_{пи} = 40 + 0,5 + 15 + 10 + 3,6 = 69,1 \text{ сўм.}$$

Бошқа барча харажатларни доимий қисмга қўшамиз ва уларнинг миқдори барча берилган масала бўйича аниқланади:

$$ПОИ = (4,5 + 4,2 + 2,2) \times 10\,000 = 109\,000 \text{ сўм.}$$

Рухсат этилган ва ўзгарувчан харажатларни билиб, биз танқидий чиқишни ҳисоблаймиз:

$$B_{кр} = 109\,000 / (100 - 69,1) = 3\,528 \text{ дона.}$$

Бундай кескин муаммога дуч келган тақдирда ҳам, сотувлар сезиларли даражада пасайган тақдирда ҳам компания зарарлардан суғурталанган.

Белгиланган ва ўзгарувчан харажатларга бўлинишни қўллаган ҳолда ишлаб чиқаришнинг бирлик қийматини ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши билан ҳисоблаймиз. Биз белгиланган харажатлар ўзгармайди деб тахмин қиламиз. Чундай қилиб, ишлаб чиқаришнинг ўсиши билан фақат ўзгарувчан харажатлар ошади:

$$ПИ = 69,1 \times 12\,000 = 829\,200 \text{ сўм.}$$

Рухсат этилган ва ўзгарувчан харажатлар йиғиндиси бизга ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг умумий харажатларини беради, уларни ишлаб чиқариш ҳажмига қараб ишлаб чиқариш таннаҳини оламиз:

$$c = (109\,000 + 829\,200) / 12\,000 = 78,18 \text{ сўм.}$$

3-Топшириқ

Корхона ташкил этилганда унинг эгаси 200 минг сўм маблагъ сарфлади. Ишлаб чиқариш жараёни у корхона ташкил этилгунга қадар ижарага олган бинода амалга оширилади. Ижара йилига 50 минг сўмни ташкил этди. Корхона ташкил этилишидан олдин унинг асосчиси йиллик иш ҳақи 100 минг сўм бўлган ёлланма менежер бўлган.

Яратилган корхона фаолияти қуйидаги кўрсаткичлар билан тавсифланади:

Кўрсаткичлар	Қиймати
Ишлаб чиқариш ҳажми, дона	10 000
Нархи (ҚҚСсиз), сўм / бирлик	1 000
Асосий воситаларнинг ўртача йиллик қиймати, минг сўм.	600
Айланма маблағларнинг ўртача қолдиғи, минг сўм	200
Харажатлар, минг сум:	
материал	250
ҳодимларнинг иш ҳақи тўғрисида	150
ҳисобланган амортизация суммаси	160
бошқа	140
Ортиқча мулкни сотишдан олинган даромад, минг сўм	50
Кредит бўйича тўланган фоизлар, минг сўм	10
Фойда тўланган солиқ, %	24
Муддатли омонатларнинг фоиз ставкаси, %	18

Ҳисобланг: сотишдан тушган фойда, ялпи фойда (солиққа қадар), соф фойда? корхонанинг рентабеллиги (ишлаб чиқариш)? маҳсулотларнинг рентабеллиги. Ўзингизнинг корхонангизни ташкил этишнинг мақсадга мувофиқлиги ҳақидаги саволга жавобни асосланг (иқтисодий фойдани ҳисобланг).

Ечим

Маҳсулот сотишдан олинган фойдани ҳисобланг:

$$\begin{aligned}
 P_p &= 1\,000 \times 10\,000 - (250\,000 + 150\,000 + 160\,000 + 140\,000) = \\
 &= 300\,000 \text{ минг. сўм.}
 \end{aligned}$$

Ялпи даромадни аниқланг:

$$P_{вал} = 300 + 50 - 10 = 340 \text{ минг. сўм.}$$

Соф фойда ҳисобланг:

$$P_q = 340 - 340 \times 0,24 = 258,4 \text{ минг. сўм.}$$

Корхонанинг рентабеллиги бўлади

$$P_o = 300 / (600 + 200) \times 100 = 37,5 \%$$

Маҳсулот рентабеллиги

$$P_n = 300 / 700 \times 100 = 43 \%$$

Иқтисодий фойда ички харажатларни ҳисобга олмаганда, фойда ҳисоби сифатида ҳисобланади, хусусан: инвестиция қилинган маблағлар бўйича олиними мумкин бўлган муддатли омонат бўйича фойзалар? ижара? корхона эгасининг иш ҳақи. Чундай қилиб, иқтисодий фойда бўлади

$$258,4 - 200 \times 0,18 - 50 - 100 = 72,4 \text{ минг. сўм.}$$

5. Харажатлар, фойда, рентабеллик

1-Топшириқ

Дастгоҳнинг маҳсулдорлиги ойига 2000 та кути. Дастгоҳда битта ишчи айланма арра устида ишламоқда (ойлик иш ҳақи - 1250 сўм) ва иккита ишчи кутиларини қўлда болға билан ишлайдилар (ойлик маоши - 900 сўм). Бундан ташқари, устахонада ишлаб чиқариш биноларини тозалаш билан шуғулланадиган ишчи бор (ойлик даромади - 400 сўм). Чунингдек, дўконда ҳар бири 0,25 ставкадан иборат электрчи, санитария ва механик мавжуд. Тўлиқ курси 800 сўм.

Бир ой давомида 10 м³ ёғоч ва 100 кг тирноқ истеъмол қилинди. 1 м³ ёғочнинг нархи - 1 650 сўм. 1 кг тирноқнинг нархи 10 сўм. Дайресел арра нархи 8 500 сўм, йиллик амортизация даражаси 12%, қувват сарфи 15 кВт, ой учун амалдаги иш вақти 160 соатни ташкил этади, 400 кВт ойда устахонани ёритишга сарфланади, иситиш ва сув таъминоти учун тўлов 260 сўм. 1 кВт соат нархи - 0,18 сўм. Устахона биносининг нархи 300 минг сўм, йиллик амортизация даражаси 1,5%.

Маҳсулот таннаrxини ҳисобланг.

2-Топшириқ

Корхонада йиллик ишлаб чиқариш - 500 дона. Бирлик нархи 200 сўм. Барча чиқарилиш харажатлари, йиғиндиси:

Хом ашёлар	36000
Қўллаб-қувватловчи материаллар	300
Йоқилғи ва энергия	24000
Иш ҳақи	15000
Ижтимоий суғурта бадаллари	5700
Қўшимча харажатлар	7400
Умумий фойдаланиш харажатлари	3000
Сотиш харажатлари	3600
Жами	95000

1. Бреквен жадвалини тузинг ва танқидий чиқишни аниқланг.

2. Муҳим муаммони ҳисобланг: а) нархлар 220 сўм / дона; б) хом ашё нархи 10% га.

3. 5 миллион сўм фойда олиш мумкин бўлган масалани ҳисобланг.

3-Топирик

Корхонада йиллик ишлаб чиқариш 20 минг тоннани, 1 тонна таннарх 25 минг сўмни ташкил этади. Рухсат этилган харажатларнинг улуши 20% ни ташкил қилади. Келгуси йилда ишлаб чиқариш ҳажми 22 минг тоннагача кўтарилиши кутилмоқда.

Чиқарилган маҳсулот ҳажми ошгандан кейин ишлаб чиқариш бирлигининг нархини белгиланг.

4-Топирик

Дастгоҳда ишлаб чиқариш йилига 20 мингдан 30 минг донагача оширилди. Бундай ҳолда, қўшимча ишлаб чиқариш биноси куриш керак эди.

Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтиргандан сўнг, маҳсулот бирлигининг нархини аниқланг, агар маҳсулот ишлаб чиқаришнинг кўпайишига қадар у 5 минг сўмга тенг бўлганлиги маълум бўлса, белгиланган харажатлар улуши - 30%; қўшимча харажатлар ишлаб чиқариш ҳажми йилига 1500 минг сўмга ошгандан кейин ошди.

5-Топирик

Жорий ойда устахона эгаси 200 минг сўм даромад олди. Ушбу даромаддан у 5 минг сўм тўлаши керак. унинг ёрдамчисига ва 2, 5 минг сўм. тозаловчи аёл. Хом-ашё ва материаллар ишлаб чиқаришга сарфланган маблағ 170 минг сўмни ташкил этади.

Агар дастгоҳ эгаси 7, 5 минг сўм иш ҳақи оладиган бўлса, бухгалтерия ҳисоби ва соф иқтисодий фойда аниқланг. ва йиллик 15% миқдорида инвестиция қилинган маблағларнинг даромадлилиги. (Корхонани ташкил қилишда, эгаси унга 100 минг сўм инвестиция қилган.)

6-Топирик

Компания 23 475 тонна маҳсулотни 3 750 сўм / тонна муддатга сотди? ишлаб чиқариш бирлигининг умумий қиймати 3, 068 сўм / тни ташкил этади. Чу даврда 353 минг сўмлик ортиқча ускуналар сотилди. ? ушбу ускунанинг қолдиқ қиймати 345 минг сўмни ташкил этди. Кўрилатган даврда ишламай қолган даромадлар ва харажатлар суммаси 10 минг сўмни ташкил этади. Даромад солиғи 24 фоизни ташкил этади.

Маҳсулотни сотишдан олинган фойдани, солиқдан олдинги фойда (ялпи), соф фойда ҳисобланг.

7-Топирик

Режаслаштирилган йиллик ишлаб чиқариш ҳажми 20000 донани ташкил этадиган элементлар учун ишлаб чиқариш таннархини ва харажатлар сметасини ҳисобланг. қуйидаги маълумотларга кўра:

Сўмдаги маҳсулот учун хом ашёнинг тўғридан-тўғри харажатлари

Хом ашёлар	412,25
Йоқилғи	2,85
Ишчиларнинг асосий иш ҳақи	100,00
Ишчиларга қўшимча иш ҳақи	14,65

Корхонанинг йиллик харажатлари минг сўмни ташкил этади:

Амортизация	1746,000
-------------	----------

Дўкон харажатлари	1693,000
Умумий завод харажатлари	1164,000
Бошқа асосий воситаларнинг эскириши	110,000
Бошқа маошлар	400,000
Никоҳдан зарар	10,000
Ишлаб чиқаришдан ташқари харажатлар	90,000
Бошқа асосий воситаларнинг эскириши	100,000
Бошқа маошлар	400,000

Бажарилаётган ишларнинг ўсиши 150 минг сўмни ташкил этади.

Қайтиш даражаси 30% ни ташкил қилади. Тайёр маҳсулот қолдиқлари 300 минг сўмга камаяди.

8-Топширик

Олдинги вазифага кўра, 21 минг дона аслида ишлаб чиқарилган. белгиланган харажатлар даражасида тижорат маҳсулотлари. Чу билан бирга, меҳнат унумдорлиги 2 фоизга ошди.

Ҳисобот сметасини тузинг. Режалаштирилган ва ҳосил бўлган тежашга нисбатан ҳақиқий харажатларни ҳисобланг. Элементлар учун харажатлар сметасини тузинг.

Услубий кўрсатмалар.

1. Биз ҳисобот харажатлари ва ҳисоб-китобларни қиламиз.

2. Ҳисоб-китоб асосида биз таннархнинг мутлақ ўсишини оламиз, ишлаб чиқариш бирлигининг таннархи пасайганлигини қайд этамиз, харажатлар тежалади деган хулосага келдик.

3. Биз пасайиш ва тежашни ҳисоблаш асосида амалга оширамыз.

4. Биз доимий ва ўзгарувчан харажатларни ва уларнинг ўзгариши индексларини (индекс усули) бўлиниш асосида камайтириш ва тежашни ҳисоблашни амалга оширамыз.

Жадвал шакллари:

Харажат моддаси	Режалаштирилган маҳсулот бирлигига сарфланган харажатлар (ушбу модданинг маҳсулот бирлигига сарфланиш даражаси) (сўмда)	Режалаштирилган маҳсулот учун харажатларни ҳисоблаш, сўм	Маҳсулот бирлигига харажатлар ҳақиқий, сум	Маҳсулотнинг ҳақиқий ҳажмига нарх, сумма
Хом ашёлар *				
Йоқилги				
(Ва ҳоказо.)				
ТП нинг умумий қиймати				
(Ишлаб чиқариш харажатлари)				
ТП нинг умумий ишлаб чиқариш таннархи				
(Ноишлаб чиқариш харажатлари)				
Сотиладиган маҳсулотларнинг умумий қиймати				

Харажат тури	Режа	Факт
--------------	------	------

Моддий харажатлар		
Хисобланган иш хақи		
Амортизация		
Бошқа операцион харажатлар		
Сотиладиган махсулотларнинг умумий ишлаб чикариш таннархи		
Бошқарув харажатлари		
Сотиш харажатлари		
Сотиладиган махсулотларнинг умумий қиймати		
Ноишлаб чикариш характеридаги ишлар ва хизматлар қиймати (чегириб ташланади)		
Келгуси харажатлар балансидаги ўзгаришлар (+ ёки -)		
Тугалланмаган иш қийматининг ўзгариши (+ ёки -)		
Умумий ялпи харажатлар		
Савдо нархларида сотиладиган махсулотлар ҳажми		
Бозор махсулотларини ишлаб чикаришдан келадиган фойда (зарар)		
Сотилмаган махсулотлар қолдиқлари нархининг ўзгариши (+ ёки -)		
Савдо нархи		
Савдо нархларида сотилган махсулотлар ҳажми		
ТПНи сотишдан тушган фойда (зарар)		

9-Топшириқ

Агар махсулот ишлаб чикариш бирлигини ишлаб чикариш учун тўғридан-тўғри моддий харажатлар 40 сўмни, ижтимоий иш хақи бўлган ишлаб чикариш ишчиларининг иш хақи эса 60 сўмни ташкил эца, битта махсулот таннархини ҳисобланг. ҳар бир бирлик учун.

Компанияда учта ишлаб чикариш бирлиги ва иккита сервис хизмати мавжуд. 1-устахонада ишлаб чикариш бирлигини қайта ишлашга 3 соат, 2-устахонада 3, 5 соат ва йиғиш сеҳида 2 соат вақт кетади.

Қўшимча харажатлар 1-жадвалда келтирилган:

1-жадвал

Кўрсаткичлар	Харажатлар,сўм
Йордамчи ишчиларнинг иш хақи:	
1-дўкон	100 000
2-дўкон	99 500
Йиғиш сеҳи	92 500
Акция	10 000
Техник бўлим	60 000
Йордамчи материалларнинг нархи:	
1-дўкон	100 000
2-дўкон	100 000
Йиғиш сеҳи	40 000
Акция	9000
Йоритиш ва иситиш	50 000
Ижара	100 000
Ускуналарнинг эскириши	150 000
Бошқарув маошлари	80 000

Корхонанинг ишлаши тўғрисида қўшимча маълумотлар 2-жадвалда келтирилган:

2-жадвал

Бўлинма	Ускунанинг нархи, сум Участка майдони, м2	Ускунанинг нархи, сум Участка майдони, м2	Ускунанинг нархи, сум Участка майдони, м2	Ускунанинг нархи, сум Участка майдони, м2 Ишчилар сони,
1-дўкон	850 000	3 000	80	200 000
2-дўкон	600 000	2 500	65	150 000
Йиғиш сеҳи	350 000	3 500	75	200 000
Акция	50 000	1 500	5	

Техник бўлим	150 000	500	15	
--------------	---------	-----	----	--

Таъминот бўлими томонидан бошқа қисмларни таъмирлаш учун сарфланган вақт:

№1-дўкон 12 минг соат?

2-дўкон 8 минг соат?

Монтаж сеҳи 5 минг соат.

Ишлаб чиқариш бўлинмаларига берилган материаллар қуйидагилардан иборат:

№1-дўкон 400 минг сўм. ?

2-устахона 300 минг сўм. ?

Йиғиш сеҳи 100 минг сўм.

"Счеҳеразаде! " Сайёҳлик агентлиги. ўз мижозларига ҳордиқ чиқариш хизматлари билан шуғулланиш.

Агентлик чет эл туроператорлари билан агентлик шартномаси асосида ишлайди, бу эса агентлик рухсатноманинг қийматига 10% чегирма беради.

Агентликда 10 савдо менежери ишлайди, уларнинг маошлари 300 га тенг. э. , шунингдек улар сотилган чипталар нархининг 2% миқдорида бонус олади.

Агентлик ижарага олинган офис майдонида 100 квадрат метр майдонда жойлашган. метр, ижара нархи 40 й. 1 кв. га. ойига метр.

Менежернинг иш жойи 2000 йилга қараб жиҳозланган. э) мулкнинг тўлиқ бошланғич қиймати.

Ойлик коммунал тўловлар 200 га тенг. ойига.

Реклама бюджети 500 ойига.

Агар ҳар бир менежер кунига ўртача битта чипта сотадиган бўлса (ойига 24 иш куни), ўртача чипта нархи 1000 й. Бўлган бўлса, агентликнинг танаффус нуқтасини ҳисобланг ва фойда кўринг. э.

Фойданинг ўсишини 10% ўсиши билан тахмин қилинг.

11-Топириқ

Корхонада қуйидаги ускуналар ўрнатилди:

Номи	Сони,дона	Бошланғич нархи, суммаси	Хизмат муддати, йиллар
Ускуналар А	8	250.000	8
Ускуналар Б	5	170.000	5
Ускуналар В	4	140.000	6

Ускунанинг ишлаш тартиби икки сменали, смена муддати 8 соат? ускунанинг ишламай қолиши иш вақтининг 5% ташкил этади, корхонанинг иш жадвали 6 кун. Ойдаги таътилар сони 2 га тенг.

Номи	Сони,дона	Маҳсулот бирлигини қайта ишлаш вақти нормаси, х
Ускуналар А	8	0,3
Ускуналар Б	5	0,2
Ускуналар В	4	0,2

Маҳсулот бирлигини ишлаб чиқариш учун сотиб олиш қиймати 180 сўм бўлган материаллар қўлланилади.

Корхонанинг ишлаб чиқариш ходимлари иш ҳақини 100 сўм / бирлик миқдорида иш ҳақининг бир баравари миқдорида оладилар. чиқарилган маҳсулотлар. Корхонада бошқарув ходимлари ва ишчилари 20 кишидан иборат, ўртача ойлик иш ҳақи 12000 сўм.

Бошқа ўртача ойлик ишлаб чиқариш харажатлари 300 000 сўмни ташкил қилади.

Агар ўртача ойлик маҳсулот 22000 донани, маҳсулот бирлигининг сотиш баҳоси 400 сўмни ташкил эца, корхона фойдасини ва қопланиш миқдорини топинг.

Корхона фаолиятининг энг самарали усулини танланг, агар нарх 3% га тушса, сотиш ҳажми 15% га, агар нарх 3, 5% га пасайтирилса, сотиш ҳажми 20% га ошиши маълум.

12-Топшириқ

Корхонада бирликнинг ўзгарувчан харажатлари 40 пни ташкил қилади. 100 сўм нархда. талаб 8. 000 дона, белгиланган харажатлар эса 420. 000 сўмни ташкил этади. Агар сиз нархни 90 сўмга туширсангиз, талаб 12. 000 донага кўтарилади, аммо белгиланган харажатлар 48. 000 донага кўтарилади.

Ҳар бир сотиш баҳосида фойдани, ҳар бир сотиш баҳосидаги узилиш нуқтасини, шунингдек, режалаштирилган фойда олиш учун зарур бўлган савдо ҳажмини ҳисобланг - 30, 000 сўм

13-Топшириқ

Ҳисобот йилида тижорат маҳсулотларининг қиймати 1 сўм қийматини белгилайдиган 450, 2 минг сўмни ташкил этди. тижорат маҳсулотлари - 0, 89 сўм. Режалаштирилган йилда 1 сўмлик харажат. тижорат маҳсулотлари 0, 85 сўм миқдорида белгиланган. Ишлаб чиқариш ҳажми 8 фоизга оширилади.

Янги йилга режалаштирилган тижорат маҳсулотларининг нархини аниқланг.

14-Топшириқ

Корхонада сотиладиган маҳсулотларнинг нархи базавий даврда 380, 5 минг сўмни ташкил этди. Ҳисобот даврида меҳнат унумдорлигини 6 фоизга ва ўртача иш ҳақини 4 фоизга ошириш режалаштирилмоқда. Маҳсулот ҳажми доимий харажатлар билан 8% га ошади.

Ишлаб чиқариш қийматидаги меҳнатга ҳақ тўлашнинг улуши 23%, белгиланган харажатлар эса 20% ни ташкил қилади.

Ушбу омиллар таъсири остида харажатларни камайтириш фоизини ва ҳосил бўлган тежашини аниқланг.

15-Топшириқ

Белгиланган харажатлар бўйича режалаштирилган харажат 10 сўмни ташкил этади. 1 квадрат бошига. м тайёр маҳсулотлар (тижорат маҳсулотлари). Ўзгарувчан харажатлар нуқтаи назаридан 26 сўм. 1 квадрат бошига. м ТП.

Режалаштирилган ишлаб чиқариш ҳажми 5000 квадрат метр. м ТП. Аслида, 5500 кв. м ТП.

ТПнинг ҳақиқий нархини аниқланг. Тежаш ва харажатларни тежашини ҳисобланг.

16-Топшириқ

Маҳсулотнинг тахминий қиймати жадвалда келтирилган:

Режалаштирилган маҳсулот ҳажми учун смета харажатлари, минг сўм.	
Хом ашёлар	10
Ярим тайёр маҳсулотлар	2
Саноат мақсадлари учун электр энергияси	10
Ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақи	50
Зар / пл нархлари.	20
Ишлаб чиқариш қувватини сақлаш харажатлари	0,05
Амортизация	10
Зар / пл маъмурий ходимлар (йиғилган)	7,9
Иш учун электр энергияси	0,05

Режалаштирилган ишлаб чиқариш ҳажми 100 минг тонна. Аслида 90 минг тонна

ишлаб чиқарилган.

Ишлаб чиқариш ҳажмининг ўзгариши туфайли харажатларнинг нисбий ва мутлақ ўзгаришини аниқланг.

17-Топшириқ

Жадвалда корхонада бизнес юритишнинг бир нечта вариантлари тўғрисидаги маълумотлар мавжуд. Барча вариантлар учун белгиланган харажатлар ўзгаришсиз қолади? савдо ҳажми ишлаб чиқариш ҳажмига тенг.

Жадвални тўлдириш ва қайси вариант кўпроқ фойда келтиришини аниқланг.

Вариант рақами	Нархи, сўм / дона	Чиқариш ва амалга ошириш, дона.	Даромад, сўм	Бирлиكنинг ўзгарувчан харажатлари, сўм / дона.	Ўзгарувчан харажатлар, жами / дона.	Бирлик учун белгиланган харажатлар, сўм / дона.	Умумий белгиланган харажатлар, сўм / дона.	Махсус умумий харажатлар, сумма / дона.	Умумий харажатлар, сумма / дона.	Бирлик учун фойда (зарар), дона / дона.	Фойда (зарар), сўм / дона.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	92	2000						98			
2	90					25		75			
3	72			42				62			
4					188 000			92			61 430
5		3500		44		36				12	
6	105				194 000					25	

19-Топшириқ

Компания фаолияти тўғрисида куйидаги маълумотлар маълум:

Давр кўрсаткичлари қиймати:	
Моддий харажатлар	160000
Ишлаб чиқариш мақсадлари учун энергия харажатлари	70000
Ишлаб чиқариш ишчиларининг меҳнат харажатлари	170000
Ускуналарга хизмат кўрсатиш ва улардан фойдаланиш харажатлари	460000
Бошқарув харажатлари	620000
Реклама харажатлари	100000
Маҳсулотни сотиш харажатлари	240000
Ускуналарни сотишдан олинган даромад	670000
Ускуналарни сотиш қиймати	55000

Агар ишлаб чиқарилган маҳсулот сони 50 000 дона бўлса ва бирликни сотиш нархи 47 сўм бўлса, соф фойдани ҳисобланг.

20-Топшириқ

Агар йил бошида сотилмаган маҳсулотларнинг қолдиғи А - 1000 донани ташкил эса, сотиладиган маҳсулотни бозор нархларида сотишдан олинадиган даромадни аниқланг. маҳсулотлар Б 800 дона; тижорат ишлаб чиқариш режаси А: 8000 дона; Б 6000 дона. Йил охирида сотилмаган сотиладиган маҳсулотлар қолдиқлари режалаштирилмоқда: 200 дона; 100 дона; режага мувофиқ маҳсулот бирлигининг умумий қиймати: $C_a = 0,7$ минг сўм.; $C_{at} = 0,52$ минг сўм.; бозор нархи А 0,8 минг сўм.; Б 0,6 минг сўм.

Тестлар

1. Қуйидаги чораларнинг қайси бири фойда ўсишига ёрдам бермайди?

- а) ишлаб чиқаришнинг кўпайиши
- б) маҳсулотнинг бирлиги учун белгиланган харажатларни камайтириш
- в) ишлаб чиқариш ҳажмини сақлаб туришда корхонанинг ихтиёрида бўлган айланма маблағларнинг кўпайиши
- д) ишлаб чиқариш бирлигига моддий харажатларни камайтириш

2. Қандай фондлар фойда ҳисобига шаклланимайди?

- а) захира фонди
- б) амортизация фонди
- в) ишлаб чиқаришни ривожлантириш жамғармаси
- д) истеъмол жамғармаси

3. Қандай омил корхона даромадлари даражасининг пасайишига олиб келади?

- а) маҳсулотларнинг моддий истеъмоли камайтириш
- б) капитал унумдорлигининг пасайиши
- в) капитал интенсивлигининг пасайиши
- д) ишлаб чиқаришнинг кўпайиши
- э) айланма маблағларнинг ортиқча захираларини камайтириш

4. Қайси кўрсаткични минималлаштириш корхона фойдасининг ошишига олиб келади?

- а) даромадни минималлаштириш
- б) нархларни минималлаштириш
- с) харажатларни минималлаштириш
- д) ишлаб чиқаришни минималлаштириш

5. Қайси харажат моддаси белгиланган харажатларга тааллуқли эмас?

- а) дўконнинг умумий харажатлари
- б) завод харажатлари
- в) қайтариладиган чиқиндилар
- д) ноишлаб чиқариш харажатлари

6. Қандай харажатлар тўғридан-тўғри эмас?

- а) хом ашё
- б) қайтариладиган чиқиндилар
- в) асосий ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақи
- д) ускуна ишлатиш ва техник хизмат кўрсатиш харажатлари
- д) асбобларнинг aşинмаси

7. Иқтисодий элементлар бўйича харажатларни гуруҳлашнинг мақсадлари қандай?

- а) ишлаб чиқаришнинг режалаштирилган ҳажми учун маҳсулот таннархини аниқлаш
- б) маҳсулотнинг бирламчи қийматини аниқлаш
- в) корхонанинг ишчи кучи харажатларига бўлган умумий эҳтиёжини аниқлаш
- д) барча харажатларни иқтисодий таркиб бўйича тақсимлаш
- э) нархлар базасини шакллантириш

8. Моддий харажатлар бўйича харажатларни белгилашда қандай мақсадлар кўзда тутилган?

- а) жорий харажатларга бўлган умумий эҳтиёжни аниқлаш
- б) маҳсулотнинг бирламчи қийматини аниқлаш
- в) нархлар базасини шакллантириш
- д) корхонанинг ишчи кучи харажатларига бўлган умумий эҳтиёжини аниқлаш
- д) барча харажатларни иқтисодий таркиб бўйича тақсимлаш

9. Қандай харажатлар элементлари дастгоҳ харажатларига киритилмайди?

- а) ёрдамчи ишчиларнинг иш ҳақи
- б) ишлаб чиқариш мақсадлари учун барча энергия қиймати

- в) асосий материалларнинг нархи
- д) мутахассислар ва раҳбарларнинг иш ҳақи

10. Агар харажатлар таркибида энг катта улуш қуйидаги маҳсулотларга тўғри келадиган бўлса, меҳнатнинг қўп тури талаб қилинади:

- а) амортизация
- б) асосий материаллар
- с) иш ҳақи
- д) ҳар қандай энергия

11. Нархнинг қайси кўрсаткичи реал даромадни акс эттиради ёки унинг шаклланишида иштирок этади?

- а) сотиладиган маҳсулотларнинг нархи
- б) ялпи маҳсулот нархи
- с) сотиш қиймати
- д) тугалланмаган иш қиймати

12. Маҳсулот таннархини пасайтириш ички ишлаб чиқариш захираларига қандай омил таъсир қилмайди?

- а) моддий харажатларни камайтириш
- б) меҳнат унумдорлигини ошириш
- в) маҳсулотлар ассортименти ҳажми ва тузилишини оптималлаштириш
- д) қайтариб бўлмайдиган чиқиндиларнинг камайтиши

13. Моддий ресурсларни тежашни аниқлашда қандай кўрсаткичлардан фойдаланилмайди?

- а) моддий ресурсларни истеъмол қилиш даражаси
- б) материалнинг нархи
- в) сотиб олинган лотнинг ҳажми
- г) моддий ресурслардан фойдаланиш

14. Нархни белгиланг:

- а) асосий ишлаб чиқариш ишчиларининг иш ҳақи
- б) моддий харажатлар
- в) технологик мақсадлар учун хом ашё, материаллар, ёқилғи, электр энергияси харажатлари
- д) устахона нархи

15. Солиқ мақсадлари учун сотилган товарларнинг қиймати даромадлар тўғрисидаги ҳисоботда қандай шаклланади?

- а) барча харажатларни ҳисобга олган ҳолда
- б) ҳақиқий харажатларни ҳисобга олган ҳолда
- в) белгиланган меъёрлар ва лимитлар доирасида ҳужжатлаштирилган харажатларни ҳисобга олиш
- д) ишлаб чиқаришнинг бевосита харажатларини ҳисобга олган ҳолда

16. Сিনিш нуқтаси нима?

- а) товарни сотиш зарур бўлган нарх
- б) маҳсулот таннархидаги ўзгарувчан харажатлар
- в) маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш харажатлари
- д) харажатларни қоплаш учун зарур бўлган савдо ҳажми

17. Сিনিш нуқтаси қайси бирликларда ўлчанади?

- а) ўлчовсиз миқдор
- б) табиий кўрсаткич
- в) харажат кўрсаткичи
- г) фоизларда

18. Нархни шакллантиришда билвосита харажатлар маҳсулот турига қараб қандай тақсимланади?

- а. даромадга мутаносиб равишда
- б. иш ҳақи миқдорида мутаносиб равишда
- в. ўзгарувчан харажатларга мутаносиб равишда
- д. корхона танлови бўйича

19. Ялпи маҳсулот таннархининг кўрсаткичини нима аниқлайди?

- а. корхонанинг барча харажатлари йиғиндиси?
- б. маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотиш учун жорий харажатларнинг умумийлиги?

в. корхонанинг барча ишлаб чиқариш бўлинмаларининг умумий қиймати?

д. ишлаб чиқариш харажатлари.

20. Солиқ солинадиган фойдани аниқлаш учун сотиш қиймати қандай аниқланади?

а. барча харажатларни ҳисобга олган ҳолда

б. белгиланган нормалар ва лимитлар доирасида харажатларни ҳисобга олиш

в. ҳақиқий харажатларни ҳисобга олган ҳолда

д. корхонанинг одатдаги фаолияти ва бошқа фаолиятидан келадиган харажатларни ҳисобга олган ҳолда

21. Қандай солиқлар ишлаб чиқариш таннархини оширади?

а. Қўшилган қиймат солиғи

б. даромад солиғи

в. ягона ижтимоий солиқ

д. даромад солиғи

22. Ишлаб чиқариш корхонасининг устахона қийматига қандай харажат элементлари киритилмайди?

а. бошланғич ва иккинчи даражали ишчиларнинг иш ҳақи

б. янги ишлаб чиқаришни тайёрлаш ва ривожлантириш харажатлари

в. асосий материалларнинг нархи

д. офис биносининг эскириши

23. Қуйидаги харажатлардан қайси бири харажатларни ҳосил қилмайди?

а. Кўнгилочар харажатлар

б. асосий воситаларни таъмирлаш харажатлари

в. асосий воситаларни тугатиш қиймати

д. асосий воситаларнинг эскириши

24. Қуйидагилардан қайси бири корхона даромади эмас?

а. маҳсулот сотишдан тушган даромад

б. таъсисчиларнинг устав капиталини кўпайтиришга қўшган ҳиссаси

в. бепул олинган активлар (масалан, асосий воситалар)

д. олинган дивидендлар

25. Никохдаги йўқотишларга қайси харажатлар тоифаси кирмайди?

а. ишлаб чиқариш таннархи

б. умумий харажат

в. дастгоҳ нархи

26. Қуйидагилардан қайси бири ҳисоблаш объекти эмас?

а. битта элемент

б. бир ҳил маҳсулотларнинг партияси

в. товарлар номенклатураси гуруҳи

д. хизмат

27. Янги маҳсулотлар учун қандай ҳисоблаш усули қўлланилади?

а. норматив

б. тўғридан-тўғри ҳисоб

в. коеффициент

д. мувозанат

14-мавзу. Корхонанинг инвестицион фаолияти

Инвестициялар, уларнинг корхонанинг иқтисодий фаолиятидаги ўрни

Инвестицияларнинг таснифи

Инвестицияларни молиялаштириш манбалари

Инвестиция лойиҳаси

Инвестициялар таҳлили

Амалий машғулотлар

Аниқланг:

Инвестициялар -

Молиявий инвестициялар (портфел) -
 Ҳақиқий инвестициялар -
 Тўғридан-тўғри инвестициялар -
 Билвосита инвестициялар -
 Стратегик инвестициялар -
 Портфел инвестициялари -
 Ички инвестициялар -
 Ташқи инвестициялар -
 Ялпи инвестициялар -
 Қайта инвестициялаш -
 Соф инвестициялар -
 Сармоялаш -
 Инвестиция лойиҳаси -
 Инвестициядан олдинги босқич қуйидагиларни ўз ичига олади:
 Инвестицион босқич қуйидагиларни ўз ичига олади:
 Амалиёт босқичига қуйидагилар киради:
 Бизнес режаси
 Инвестициялар таҳлили –

1. Лойиҳанинг иқтисодий самарасини қандай шаклда олишингиз мумкинлигини аниқланг ва рўйхат беринг.
2. Лойиҳанинг самарадорлиги -
3. Пул оқимларининг мутлақ кўрсаткичлари асосида инвестиция лойиҳасининг самарадорлигини баҳолаш учун кўрсаткичларни санаб беринг
4. Пул оқимларининг дисконтланган кўрсаткичларига асосланган вақт омилини ҳисобга олган ҳолда инвестиция лойиҳасининг самарадорлигини баҳолаш учун кўрсаткичларни санаб беринг
5. Лойиҳани қайтариш нуқтасини ҳисоблаш усуллари ва таърифларини шакллантириш.

Вазифалар

1-Топшириқ

Йиллар бўйича ҳар хил ажратиш билан ишлаб чиқариш активларига инвестициялар киритишнинг учта варианты таққосланади:

Танловлар	Йиллик инвестиция				Жами инвестициялар
	1	2	3	4	
1	10	10	10	10	40
2		20	15	10	45
3			30	20	50

0, 2 чегирма ставкаси билан энг самарали вариантни танланг.

2-Топшириқ

Лойиҳа 600 минг сўм миқдорида бир марталик инвестицияни ўз ичига олади. Лойиҳадан келадиган даромадлар лойиҳанинг биринчи йили охиридан бошланади ва биринчи йилда пул оқими 210 минг сўмни, иккинчи йили 220 минг сўмни, учинчи йил охирида 380 минг сўмни ташкил этади.

Лойиҳа хавфи 4, 5% ни ташкил қилади.

Инвестиция лойиҳасининг самарадорлигини чегирма билан ва аниқланмасдан аниқланг.

3-Топшириқ

Капитал қўйилмаларнинг қайтарилиш муддатини аниқланг:

а) чегирмадан ташқари?

б) 0, 2 чегирма ставкаси бўйича дисконтлашни ҳисобга олган ҳолда

Дастлабки маълумотлар жадвалда келтирилган.

Кўрсаткичлар	Биринчи йил минг сўм	иккинчи йил минг сўм	учинчи йил минг сўм	тўртинчи йил минг сўм
Инвестициялар ҳажми	5000	1000	-	-
Савдо ҳажми (ҚҚС билан)	4000	8000	10000	10000
Сотиш қиймати,	3000	5500	6000	6000
амортизация	300	400	400	400
Фойда бўйича солиқ ва бошқа чегирмалар	200	400	500	500

4-Топшириқ

Лойиҳа чексиз ва ҳар йили 5 миллион сўм миқдорида инвестицияларни ўз ичига олади. Даромадлар лойиҳани амалга ошириш муддати биринчи йилининг охиридан бошлаб 10 миллион сўмга тенг равишда ўсишни бошлайди. йилда.

Пул оқимларини дисконтлашни ҳисобга олган ҳолда инвестиция лойиҳасининг самарадорлигини аниқланг.

5-Топшириқ

Корхона юк кўтариш ва тушириш ишларини форклифт ёрдамида механизациялаштиради. Қўлда юклаш билан 8 ишчи иш билан таъминланди, уларнинг иш ҳақи 268800 сўмни ташкил этди. йилда. Юк кўтаргичнинг нархи 560 000 сўм, уни ишлатиш учун йиллик харажат 54000 сўмни ташкил этади.

Юкларни кўтариш муддатини ва юк кўтариш мосламасининг хизмат қилиш муддати 5 йил ва 0, 1 чегирма ставкасини аниқланг.

6-Топшириқ

Компания янги турдаги маҳсулот ишлаб чиқаришни ўзлаштиришни режалаштирмоқда. Бунинг учун 10 йил фойдаланиш муддати бўлган янги ишлаб чиқариш линиясини ўрнатиш ва ўрнатиш керак.

Биринчи йилда ускуналарни сотиб олиш қиймати 400 миллион сўмни, қурилиш-монтаж ишлари қиймати 200 миллион сўмни ташкил этади. Иккинчи йили ускуна сотиб олиш қиймати 100 миллион сўм, қурилиш-монтаж ишлари қиймати эса 50 миллион сўмни ташкил этди.

Маҳсулот бирлигининг режалаштирилган сотиш нархи 2000 сўмни ташкил этади ва сотиш ҳажми йилига 250 000 дона, 3. 500. 000 дона ва 5. 000. 000 дона.

Маҳсулот бирлигига ишлаб чиқаришнинг режалаштирилган қиймати 1800 сўм, 1600 сўм, 1600 сўм, 1440 сўм.

Кўриб чиқилаётган давр бошидаги асосий воситаларнинг қиймати 950 миллион сўмни ташкил этади. Ўртача амортизация даражаси 8%.

Ушбу инвестиция лойиҳасининг самарадорлигини баҳоланг (НПВ, ИД ва тўлов муддати), агар уни амалга ошириш учун йилига 18 фоиз ставка билан банк кредитидан

фойдаланиш зарур бўлса? Агар компания чизикли бўлмаган амортизация усулини қўлласа, лойиҳани қайтариш муддати қандай ўзгаради?

Тестлар

1. Қандай инвестициялар ҳақиқий деб аталади?

- а). капитал товарларга капитал қўйилмалар
- б) ўз маблағлари ҳисобига корхоналар томонидан киритилган инвестициялар
- в) қимматли қоғозларни сотиб олиш
- д) аксияларни сотиб олиш орқали акциядорлик жамиятининг устав фондида иштирок этиш

2. Қандай инвестициялар молиявий (портфел) деб аталади?

- а). қимматли қоғозлар портфелини шакллантириш билан боғлиқ капитал қўйилмалар
- б) жалб қилинган инвестициялар
- в) корхонанинг буюртмалар портфелини кенгайтиришга капитал қўйилмалар
- д) киска муддатли молиявий мажбуриятлар

3. Капитал қўйилмалар нима?

- а). корхона капиталини кўпайтириш харажатлари
- б) ишлаб чиқариш активларига инвестициялар
- в) банкдаги депозит ҳисобварақларига капитални жойлаштириш
- д) қимматли қоғозларга инвестиция

4. Қуйидагилардан қайси бири капитал қўйилмаларга тааллуқли эмас?

- а). капитал қўйилмалар
- б) ишлаб чиқаришни кенгайтиришга инвестициялар
- в) капитал қўйилмалар
- д) айланма маблағларга инвестициялар
- э). Илмий-тадқиқот ва инвестициялар

5. Ишлаб чиқаришни қайта қуриш нима?

- а). эскирган ускуналарни алмаштириш ва бино ва иншоотларни реконструкция қилиш
- б) эскирган ва эскирган машина ва ускуналарни алмаштириш
- в) бино ва иншоотларни ободонлаштириш ва реконструкция қилиш
- д) бино ва ускуналарни капитал таъмирлаш

6. Корхонанинг инвестицион фаоллигининг қайси кўрсаткичи унинг ўсиши ва ривожланишини кўрсатади?

- а). ялпи сармоя
- б) соф инвестиция
- в) қайта инвестиция қилиш
- д) тўғридан-тўғри инвестициялар

7. Инвестицион лойиҳанинг асосий мақсади қуйидагилардан иборат

- а). келгуси давр учун корхона фаолиятини режалаштириш
- б) бизнес ғояларни амалга оширишни режалаштириш ва унинг самарадорлигини асослаш
- в) корхонанинг инвестиция йўналишини режалаштириш
- д) корхонанинг жорий фаолияти самарадорлигини баҳолаш

8. Инвестицион таҳлил қандай вазифаларни ҳал қилади?

- а). даромадлар, харажатлар ва инвестицияларни таққослаб инвестицияларнинг даромадлигини тахмин қилади
- б) лойиҳа томонидан ишлаб чиқарилган пул оқимларини режалаштиради
- в) маблағ тўплаш манбаларини режалаштирмоқда
- д) инвестиция харажатларини қоплаш усулларини режалаштирмоқда

9. Чегирма деганда нимани тушунаси?

- а). келажакдаги пул оқимининг жорий қийматини ҳисоблаш
- б) инвестиция лойиҳасини кредитлашда чегирма (чегирма) олиш
- в) инфляция бўйича инвестиция лойиҳалари даромадларининг пасайиши
- д) жорий пул оқимларининг келажакдаги қийматини ҳисоблаш

10. Соф дисконтланган лойиҳа даромадлари (НПВ) таърифининг моҳияти нимада?

- а. дисконтланган пул тушумлари суммаси ва инвестиция харажатлари ўртасидаги фарқ
- б. келгуси инфляцияни ҳисобга олган ҳолда лойиҳани амалга оширишдан келадиган даромадни аниқлаш
- в. лойиҳани амалга ошириш учун инвестиция харажатларини аниқлаш
- д. лойиҳадан мутлақ фойдани аниқлаш

11. Даромадлилик индексини (ПИ) нима аниқлайди?

- а. пул тушумлари ва инвестиция харажатлари ўртасидаги фарқ
- б. лойиҳани амалга оширишдан тушган тушумнинг инвестиция харажатларига нисбати
- в. инвестиция харажатларининг тахмин қилинган фойда билан нисбати
- д. тахмин қилинган даромаднинг инвестиция ҳажмига нисбати

12. Қайтарилиш нуқтасини нима аниқлайди?

- а. лойиҳани амалга ошириш жараёнида олинган вақт миқдори капитал қўйилмалар миқдорига тенг бўлган вақтни белгиланг
- б. жорий пул оқими инвестициялар ҳажмига тенг бўлганда амалга ошириш жараёнида вақтни белгиланг
- в. лойиҳани амалга ошириш жараёнида инвестиция қилинган маблағлар миқдорига тенг бўлган вақтни белгиланг
- д. жорий даромад капитал қўйилмалар миқдорига тенг бўлган вақт

13. Махсус инвестициялар:

- а. асосий воситаларнинг эскириши
- б. ишлаб чиқариш бирлигига капитал қўйилмалар (ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш бирлиги учун)?
- в. маҳсулотнинг бирлик қиймати?
- д. Ушбу ўсишни келтириб чиқарган фойда ўсишининг инвестицияларга нисбати.

14. Турли инвестиция лойиҳаларини таққослаш ва уларнинг энг яхшисини танлаш кўрсаткичлар учун тавсия этилади:

- а. савдо ҳажми
- б. соф жорий қиймати ёки кўмүлатиф эффект,
- в. маҳсулот рентабеллиги
- д. рентабеллик индекси
- э. фойда маржалари
- ф. ички даромадлилик даражаси
- г тўлов муддати

15. Агар берилган дисконт ставкасининг соф жорий қиймати (интеграл эффект) нолдан катта бўлса, унда лойиҳа қуйидагиларга эга бўлиши керак:

- а. қабул қилмоқ
- б. рад қилинг
- в. жавоб бериш учун маълумот йетарли эмас

16. Агар рентабеллик индекси бирдан кам бўлса, унда лойиҳа қуйидагиларга эга бўлиши керак:

- а. қабул қилмоқ
- б. рад қилинг
- в. жавоб бериш учун маълумот йетарли эмас

17. Агар ички даромадлилик даражаси инвестор талаб қилган дисконт ставкасининг даражасидан паст бўлса, унда ушбу лойиҳага инвестиция киритинг:

- а. асосли
- б. асосли эмас
- в. жавоб бериш учун маълумот йетарли эмас

18. Капитални ташкил этувчи инвестицияларга инвестициялар киради:

- а. бинолар ва муҳандислик иншоотларини қуришда
- б. машина ва ускуналар сотиб олиш учун
- в. айланма капиталнинг ўсиши
- д. маблағни молиявий активларга жойлаштириш

19. Ўз капитали учун дисконт ставкаси даражаси қуйидагича аниқланиши мумкин:

- а. омонатлар бўйича фоизлар асосида
- б. кредитлар бўйича фоизларни тўлаш асосида
- в. депозит фоизлари ва кредитлар бўйича фоизларнинг ўртача оғирлиги сифатида

20. Капитал нархи (капитал қиймати):

- а. жами инвестициялар

б. маълум миқдордаги молиявий ресурслардан фойдаланганлик учун тўланиши керак бўлган маблағлар миқдори

в. капиталнинг ўртача оғирлиги

15-мавзу. Корхонанинг хавфсизлик ва тижорат сирлари

Бизнесдаги маълумотни тушуниш керак

Бизнесдаги маълумотни тушуниш керак

Тижорат маълумотлари тадбиркорларга қуйидаги имкониятларни беради:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

Тижорат маълумотларини таснифлаш

Савдо сир - бу

16 маълумот манбаларини рўйхати:

Савдо сир ҳақидаги маълумотларнинг таснифини айтиб беринг
